



Universitätsbibliothek Paderborn

Thesavrvs Sacrorvm Ritvvm, Sev Commentaria In Rvbricas Missalis, Et Breviarii Romani.

In quibus origo cuiusque Ritus, causae historicae, vel mysticae, ex
maiorum ingenio, Theoria, Praxis, obligatio, & exquisitus vsus, additis
opportune Decretis omnibus S. Rituum Congreg. quàm breuissimè
explicantur.

Gavanti, Bartolommeo

Venetiis, 1647

Prima par continet Rubricas Generales primi ordinis, & titulos viginti.

urn:nbn:de:hbz:466:1-9500



COMMENTARIA IN RVBRICAS MISSALIS ROMANI.

PARS PRIMA.

a Rubricæ *b* Generales *c* Missalis.



RUBRICAE. Rubrica proprie ex Columella libr. 5. cap. 8. est species quadam terræ rubri coloris, qua solent Artifices ducere lineas ad opera sua concinnanda; antequam, inquit, explantas arbusculam, rubrica notato partem eius. Accipi etiam solet pro genere coloris à Plinio libr. 35. cap. 6. & S. Isidoro Etym. libr. 19. cap. 17. Hac autem terræ specie solebant antiqui librorum titulos, capita, & Indices notare, Iuven. Sat. 14. & præsertim titulos, & inscriptiones legum. Unde ille: Per lege rubras maiorum leges, idest, Rubrica aspersas, cum itaq; leges opportunè hoc loco præscribantur ad Missam celebrandam, & rubeus color in titulis, & capitibus adhibeatur, ideo Rubricæ sunt appellatæ.

Et quidem leges ipsas Missalis, quam paucissimas tamen, rubro colore scriptas vidi, & legi in Missalibus M. S. Bibliothecæ Vatic. antiquissimis, & deinceps in alijs multis apud Venetos impressis antea tempora Pij V. Sed Vocem ipsam, *Rubricæ* Rubricæ.

brica, non legi usurpatam in Missalibus, ante annum 1557. neque in titulum communem legibus Missæ, nisi à Pio V.

Nam separatim à Missalibus habebatur Rituales libri, seu Directoria nomen autem usurpabatur hoc modo. *g.* quod præsertim videre est in Inventario Sacrarum, seu Sacristiæ Pontificiæ tempore Bonifacij VIII. quod asseruatur in Bibliotheca Vaticana, & ibidem in Volumine 4279. fol. 227. à Magist. Ceremoniarum Urbani Sexti scripta fuere hæc verba: *Rubricæ Nouæ*: pro titulo libri. vbi etiam fol. 228. citat, & nominat antiquas Rubricas, quare extra Missale Vox, *Rubricæ*, perantiqua est, & leges ipsæ antiquissimæ; quamuis alijs titulis (è quibus Ordo Rom. & quod à Græcis τυπικον) varijs temporibus in lucem editæ. in Missali vero nonnisi eo tempore, & modo, quo adnotauit.

b *Generales*. Distinguuntur hæc à proprijs de Tempore, de Sanctis, & alijs, de quibus infra. Generales autem completuntur ea, quæ generatim accidunt Missæ, & octo ea sunt. Concordantia cum Officio; Discordantia ab eodem; Com-

A memo

memoratio, ut in eodem; Ordo, tum partium Missæ, tum Missarum inter se; Varietas Temporis, Vocis, & Situs Corporis; Apparatus Sacerdotum, & Altaris; Ritus priuata Missæ, & solemnis; Defectus in Missa occurrentes. De quibus insequentibus agitur: nam in prima parte Rubricarum de concordantia cum Officio agitur in primis tribus titulis. ad Discordantiam spectant tituli tres sequentes. De Commemoratione habes in tit. 7. Ordo partium Missæ patet ab 8. usque ad 13. Missarum vero inter se tit. 14. Varietas temporis traditur tit. 15. Vocis, tit. seq. & Situs corporis tit. 17. Quæ at tinent ad Apparatum tit. 18. 19. 20. doceberis. in altera vero parte Ritus fuse describuntur in titulis 13. & Defectibus remedia adhibentur in prostromis decem. certe generalium harum legum magna ex parte Collector, si minus auctor, fuit Ioannes Burchardus Papæ Cæremoniarius, qui scripsit primus Ordinem exquisitum celebrationis Missæ: sine distinctione tamen Titulorum, seu Capitum? concordatque serè in omnibus, etiam in verbis ipsis cum Ritu seruando in celebratione Missæ, de quo nos in altera parte, & ibidem pro occasione data leges addidit aliquas à maioribus acceptas, de quibus nos in prima hac parte agimus. additæ sunt aliæ, quæ, quando nullo certo auctore à nobis referantur, adscribendæ erunt traditioni, seu auctoritati Pij V. vel Clementis VIII. quod & de toto opere semel dixisse sit satis. Vfus autem imprimendi in Missalis initio, præter Ordinarium Missæ (quod in centro

Missalis vna cum Canone semper est habitum) & tradendi distinctissimos, & minutissimos ritus celebrandi, non est antiquior, quod viderim, anno 1542. quo prædictus Ordo Burchardi Venetijs initio Missalis primum dicitur in lucem editus.

c Missalis. Deducta vox à Missa, de qua mox dicemus. Auctorem autem Missalis credit Amalarius libr. 4. cap. 31. fuisse S. Gregorium Papam, fortasse & vocabuli auctor fuit: sed, quia Romani Missalis est mentio in libr. Sacrament. S. Gregorij, ideo auctorem eum puto, quatenus illud meliorem ad formam redegit. * Baronius enim docet in Annal. anno 102. quòd antiqua traditio sibi vendicatem, quæ latinis, vniuersaque occidentali Ecclesiæ præscripta est sacrae Missæ forma (quibusdam exceptis, quæ postea sunt addita, vel mutata) à S. Petro Apostolorum Principe: cum eius institutionis nullum alium sit principium, & originem demonstrare. Sanctus autem Clemens, quem acceperat à S. Petro ritum offerendi sacrificium, Missam nempe ipsam, Romanæ Ecclesiæ scriptis consignasse dicitur, ex Proclo Constantinop. Episcopo citato à Baronio ibidem. Vocabatur etiam Sacramentale, quod nunc Missale, Ex Lindano pro Liturgia S. Petri cap. 22. Item Liber mysteriorum S. Hieronym. dum loquitur de S. Hilario in Catalogo Scriptorum. Liber Sacramentorum à Concil. Rhemen. apud Burchard. libr. 3. cap. 97. Libellus à Gregorio Turon. libr. 2. de Histor. Franc. cap. 22.

d Missa quotidie dicitur secundum ordinem Officij de Festo Duplici, vel Semiduplici, vel Simplici: de Dominica, vel Feria, vel Vigilia, vel Octaua, & extra ordinem Officij Votiuæ, vel pro Defunctis.

d Missa. Vox Latina est, & antiquissima, à vulgo potius introducta, multipliciter eiusdem rei significatiua.

Latina est, non Hebræa, velut aliæ voces, Alleluia, Amen, & eiusmodi, quas Græci Patres retinuerunt. ab

Hebræis aliquam originem ducit: unde Baronius anno 34. numer. 59. a Iacobo usurpatam vocem, *Misach*: id est, spontaneam oblationem in Liturgia dicit. Missa verò ab iisdem Græcis numquam usurpatur; sed eam, *Liturgian*, publicum.

cum opus: vel *Serurgian*, sacrum opus, apud *Ignatium* non semel; vel *Mystagogiam*, summum ministerium; *Nazianzenus* plures; vel *Prosporan*, oblationem, *can. 3. Apost.* vel *Thysian*. Sacrificium, *idem can. 3.* vel *Teletin*. Mysterium, vocauere. lege *Durant* *lib. 2. de rit. cap. 1.* neque Latinus quisquam eam exarauit cum aspiratione, *Missah*, vt *hebrei*.

Antiquissima est, à *Clem. epist. 3.* ab *Euaristo*, inquit *Burchardus tertio Decretal. capit. 27.* Certius autem a Sancto *Ambrosio* *lib. 5. epist. 33. dubitante Azorio* *lib. 10. capit. 18. quest. 1. de Epistola Euaristi*. à Vulgo potius introducta est vox, sumpto vocabulo à publicis illis verbis, quæ in fine dicuntur: *Ite Missa est*: ait *Azor. ibid. quest. 1.*

Missionem autem significat (mitto, quod *Baron.* in *Martyrologio* prima Octobris docet, apud *Francos* significare quandoque per *Synecdochen*, festiuitatem ipsam, de qua fit *Missâ*) sicut *Remissa* significat *Remissionem* apud *Tertull.* *lib. 4. contra Marcionem capit. 18.* & *Cyprian.* *de bon. patient.*

Missio enim est, tum *precum* populi per *Sacerdotem* ad *Deum*, *Alcuinus de Diuinis Offic. cap. de celebr. Missâ*: tum *Christi*, qui *missus* est à *Patre* ad nos. *Durand. Ration. lib. 4. cap. 1.* tum eiusdem *Christi* a nobis ad *Deum* ad *placationem* solutionemque *inimicitiarum* inter *Deum*, & *Homines*, *Rupertus Abbas* *lib. 2. de diuin. offic. capit. 20.* tum *Cathecumenorum*, qui post *Euangelium* à *Diacono* dimittebantur, *Rabanus Instir. Cleric. lib. 1. cap. 32.* tum *fidelium*, qui tanquam *Rei* toti *sacrificio*, veluti *cuiusdam* iudicio *interfunt* (vnde & *Canon* *Missâ* *Actio* dicitur) *idest*, *causa* in *iudicium* *deducta* ab *Aduocato* *Sacerdote*; *peracta* vero *causa* *dimittantur* *Rei*. *Durand. loc. cit.*

Dicta est etiam *Collectio*, & *Dominicû*, ex *Baron.* *anno 302.* quia colligebantur vti ad *rem* *Dominicam*. Alia nomina *Missâ*, vltra *80.* à *SS. Patribus* vsurpata, recenset *Ioseph Vicecomes de Missâ ritibus* *lib. 1. cap. 7.*

Quod ad *rei* *definitionem* attinet. *Missâ* significat *verum sacrificium* *in* *cruentum* *Christi*, ab eodem *institutum* *ijs* *verbis*, *Hoc facite in meam commemorationem*: quod *secum* *habet* *rem* *externam* *sensibilem*, quæ *fit* *sacra*, & *mutationem* *patitur*, & *offertur* *Deo* *per* *legitimum* *Ministrum*, *certis* *ritibus*, & *cæremonijs*; vel *ad* *delenda* *peccata*; vel *ad* *gratias* *agendas* *pro* *beneficijs*; vel *ad* *opem* *inuocandam*; vel *ad* *supremum* *Dei* *dominium* *profitendum*; in *quibus* *propria* *Sacrificij* *ratio* *consistit*; *fusius* *Azor. lib. 10. capit. 18. quest. 5. neque enim nostri est instituti merè Scholasticas questionnes hic enodare.*

Primam *verò* *Missam* *celebrauit* *sanctus* *Petrus* *in* *die* *Pentecostes*, ex *coniecturis* *Anton. Democharis* *Tomo 2. de Sacrificio Missâ*, *cap. 4.* quia, inquit, *eo* *die* *Hebræi* *Deuter. 16.* *offerebant* *oblationem* *spontaneam*, *Missah*, quæ *erat* *tritici*. *Petrus* *igitur* *eandem* *obtulit* *in* *pane* *azymo*, in *Cœnaculo* *Sion*. *Eadem* *docet* *Pamelius* *Tom. 1. Liturg. Eccl. Latina*. neque *dicat*, *Iacobum* *cel* *brasse* *primam*, *de consecrat. d. 1. capit. Iacobus*, ex *Synodo* *Sexta*; quia *Petrus* *ordinem* *præscripsit*; *Iacobus* *euulgauit*: quomodo *conciliat* *Scriptores* *Vualden* *lib. de Sacramento. tit. 12. cap. 28.* & *de* *Petro* *absolute* *docent* *Clement. epist. 2. Isidor. lib. 1. de offic. cap. 13.*

e *De Festo Duplici*, &c. *Quid* *fit* *Festum* *Duplex* &c. *dicemus* *cum* *de* *Rubricis* *Breuiarij*.

De Duplici. I.

Missâ *dicitur* *de* *duplici* *illis* *diebus*, *quibus* *in* *Kalendario* *ponitur* *hac* *nota* *Duplex*, & *in* *Festis* *mobilibus*, *quandocumque* *officium* *est* *duplex*. *In* *Duplicibus*

A 2 plicibus

plicibus dicitur f vna tantum Oratio, nisi aliqua commemoratio fieri debeat. Alia omnia dicuntur, vt in proprijs Missis assignatum est. Quando dici debeat, Gloria in excelsis, & Credo, inferius ponitur in proprijs Rubricis.

f Vna tantum Oratio. Vide infra tit. 6. de Orationibus, cur vna tantum.

De Semiduplici, & Simplici. II.

Missa de Semiduplici dicitur, quando in Calendario ponitur hæc vox, Semiduplex. Præterea in Dominicis, & diebus infra Octavas. In Semiduplicibus tam festis, quam Dominicis, & infra Octavas dicuntur plures Orationes. vt infra dicitur in Rubrica de Orationibus. g Infra Octavam dicitur Missa sicut in die Festi, h nisi propriam Missam habuerit: in Dominicis vero sicut in proprijs locis assignatur. De Simplici dicitur Missa, sicut de Semiduplici, vt suis locis ponitur.

g Infra Octavam. Octava namque est eiusdem Festi prorogatio, teste Radulpho Tungrensi de Canonum obseruat. propos. 16.

h Nisi propriam Missam habuerit. Vt infra Octavas Paschæ, Pentecostes, & Sanctorum Apost. Petri, & Pauli accidit.

De Feria, & Vigilia. III.

2 Missa de Feria dicitur, quando non occurrit Festum, vel Octava, vel Sabbatum, in quo fiat Officium B. Mariæ. In Ferijs tamen Quadragesimæ, Quatuor temporum, Rogationum, & Vigiliarum, etiamsi Duplex, vel Semiduplex festum, i vel Octava occurrat, in Ecclesijs Cathedralibus & Collegiatis k cantantur duæ Missæ, vna de festo post Tertiam, alia de feria post Nonam.

Missæ de Feria fit mentio in Lectionario Sancti Hieron.

i Vel octava. Id est, dies Octava, * quidam explicat de quolibet die infra Octavam, ita vt occurrente Feria ex prædictis in die infra Octavam, dici debeant duæ Missæ, de Octava, & de Feria: sed in Missali in Vigilia SS. Petri, & Pauli, quando occurrit in Sabbato (occurrente nimirum S. Leonis festo in Dominica) item & in Vigilia Assumptionis B. V. non præscribuntur duæ Missæ, de Octava, & de Vig. ergo neque in alijs similibus Ferijs erunt dicendæ. Neque dicas, esse casum ijs locis omissum; tum quia in recognitione Missalis notatæ sunt diligentissime, me præsentem, duæ Missæ, quan-

do debent dici, in proprijs locis: tum quia diuersa est ratio inter Festum, diem Octavam, & diem infra Octavam: Festum enim semel accidit in anno; dies Octava est æqualis ferè ritus cum suo Festo, at dies infra Octavam sæpius occurrit, & sine iniuria omitti potest, de qua propria sequitur Rubrica nu. sequent.

k Cantantur duæ Missæ. Idem habetur infra tit. 7. num. 2. qua de re commodius cum de defectibus tit. 11. numer. 7. & seqq.

Duarum autem Missarum de Festo, & de Feria meminit Micrologus de Eccles. obser. cap. 48. & 58. Cur altera post Tertiam, altera post Nonam, dicemus infratit. 15.

2 In Vigilijs autem, & Ferijs Quatuor Temporum, vel feria secunda Rogationum, quæ veniunt infra Octauam, Missa dicitur de Vigilia, vel ferijs supradictis, cum commemoratione Octauæ: præterquam infra octauam Corporis Christi, in qua in Ecclesijs Cathedralibus, & Collegiatis cantantur duæ Missæ, vna de octaua post Tertiam, alia de Vigilia post Nonam: in Missis autem priuatis dicitur Missa de octaua cum commemoratione Vigiliæ. Si autem in die Vigiliæ, vel prædictis Ferijs fiat officium de aliquo Festo, tunc dicitur Missa de Festo cum commemoratione octauæ, & Vigiliæ, vel Feriarum prædictarum. Quod si Vigilia occurrat in die alicuius Festi ex maioribus primæ classis, in Missa non fit commemoratio de ea, sicut nec in officio.

1 Missa dicitur de Vigilia. In his casibus discordat Missa ab officio; quia his Missis proprijs conuenit, vt cedat ea Missa, quæ infra octauam sæpius repetitur; populus etiam, qui ad Missam, non ad officium conuenire solet, cum Missa de his Ferijs ad luctum mouetur, & animatur.

Dubitabatur de Vigilia S. Ioannis Baptistæ infra octauam Corporis Christi, quæ excludit semiduplicitate Festa; sed hoc non obstabat, quia semiduplex transfertur cum officio, & Missa; Vigilia vero non transfertur, & Missam tantum habens non tollit officium de octaua, neque Missam de eadem, quæ sæpius infra octauam dici solet.

Communior erat etiam hæc sententia anno 1628. vt patet ex Calendarijs diuersis eiusdem anni, quo occurrerunt Vigiliæ Sancti Ioannis, & Sanctorum Apostolorum infra Octauam Corporis Christi, quod nimirum Missa de Vigilia dicenda esset cum commemoratione Octauæ iuxta Rubricam antiquam; contra quam neque urgebant ea, quæ afferbantur: non auctoritas P. Ruiz, seu Alcocor Missam de octaua cum commemoratione Vigiliæ gratis, & sine maiorum decreto præscribentium; non aliorum congruentiæ: quia, aiebant,

deperdi Indulgentias concessas octauæ Corporis Christi, omiſſa de Sacramento Missa: An deperduntur in festo Duplici infra eam octauam occurrente? Neque quia concordare debebat cum officio Missa; quod non est verum, cum infra eandem octauam possint dici Missæ Votiuæ, & de Requiem, quocumque die non est Duplex. Neque quia Missa de Sacramento magis excitaret ad pietatem populos, quam Missa de Vigilia, quæ certe ex Alcuino in Parasceue, excitat ad imitandas passiones Martyrum.

Hæc ex vi Rubricarum priorum; sed noua Rubrica opus fuit, vt legitimè Missa dici posset de octaua cum commemoratione Vigiliæ: quæ nuper, vt supra, decreta fuit in recognitione Missalis sub Urbano VIII.

Quæres ex prædictis: cur in Cathedralibus & Collegiatis non dicuntur duæ Missæ, vna de die infra Octauam; alia de Vigilia; sicuti infra Octauam Omnium Sanctorum, vna dicitur de die infra Octauam, alia pro Defunctis in Commemor. omnium Defunctorum? at ecce disparitas, potest enim in Missa Vigil. fieri Commemoratio de die infra Octauam, de qua non potest fieri in Missa Defunctorum.

3 Si festum habens Vigiliam celebretur feria secunda, Missa Vigilia dicitur in Sabbato, sicut etiam de ea fit Officium: excepta Vigilia Natiuitatis Domini, & Epiphaniæ.

Ad Rubricas Breuiarij spectat huius Rubricæ sensus, & est Radulphi pro Gauant. Rubr. Miss.

pos. 19. Sicut etiam ieiunium anticipatur, quod ab Hebræis fieri solitum pridie

A 3 Sab.

Sabbati, in quo ieiunandum esset, testatur *Moyſes Aegyptius de temp. capit. de Sabb. & cap. de ieiunio*, neque Domini-

co die ieiunare debemus *distin. 76. capit. utinam*, & passim dicitur à Sanctis Patribus.

4 *m* *Missâ Vigilâ in Aduentu occurrentis, dicitur cum commem. Feria Aduentus, licet de ea non sit factum Officium, Vigilâ Natiuitatis excepta.*

m *Missâ Vigilâ*. Dicitur eadem ratione, quam supra diximus de Vigil. infra Octauam, quia propriâ Missâ cedere debet minus propria diei.

Occurrit licubi Festum nouem lectionum in Vigilâ intra Aduentum, & quaesitum est, quo ordine in Missâ de Festo dicantur orationes de Aduentu, & Vigilâ, & an Euangelium Vigilâ legatur in fine? Respondi: orationem de Aduentu dici ante orationem Vigilâ; quia, licet de

Missâ Vigilâ alius sit ordo; in Missâ tamē alia dignior est oratio, quæ dicitur in Officio, similē fere casum habes in festo S. Leonis 28. Iunij, in cuius Missâ oratio de Vigilâ posterior est, licet in Sabbato Missâ Vigilâ præferatur Missâ de oct. S. Ioannis. Euangelium vero non legitur in fine; quia nec in officio legitur; neq; in Missâ quatuor Temporum legitur de Vigilâ quæ occurrit in ea.

5 *Si in Quadragesima, & Quatuor temporibus occurrat Vigilâ, dicatur Missâ de Feria cum commemoratione Vigilâ.*

Missâ in his casibus concordat integrè cum Officio, & cessat ratio, quam supra diximus; propriam Missâ cedere debere Missâ non ita propriâ; neque po-

pulus eget monitione ad ieiunium, quod significatur per Missâ propriam Quadragesimæ, seu Quatuor Temporum.

6 *Tempore Paschali non dicitur Missâ de Vigilâ, nisi in Vigilâ Ascensionis, qua tamen non ieiunatur, sicut nec in Vigilâ Epiphaniæ.*

Cur non ieiunatur in his Vigilâ? dicimus non ieiunari, quia lex nulla est de his

ob lætitiâ Natalis Domini, & Resurrectionis eiusdem.

De Missis n̄ Votiuus S. Mariæ, & alijs. IV.

*V*otiuus. Large hic sumitur votum pro voluntate, & desiderio. Missâ igitur, quæ pro voluntate dicuntur, Votiuæ nuncupantur, non tamen debet esse voluntas irrationabilis, puta, vt Sacerdos

breuiorem celebret Missâ &c. Votiuarum autem Missarum est mentio in *vita Sancti Germani Antistodori. c. 16. apud Sur. Tom. 4.*

1 *IN Sabbatis non impeditis festo Duplici, Semiduplici, Octaua, Vigilâ. Feria Quadragesimæ, vel Quatuor temporum, vel Officio alicuius Dominicæ, quæ supersit, in præcedens Sabbatum translato, dicitur Missâ de S. Maria secundum varietatem temporum, vt in fine Missalis ponitur.*

2 *In Aduentu autem licet Officium non fiat de S. Maria in Sabbato, dicitur tamen Missâ principalis de ea, cum commem. de Aduentu, nisi fuerint Quatuor tempora, vel Vigilâ, vt supra.*

Sabba.

Sabbatum dicatum esse constat Beata Virgini Deipare. Missa vero Sanctæ Mariæ in Sabbato dicenda auctor fuit Albinus Caroli Magni Præceptor, qui rogatu Bonifacii Archiepiscopi Maguntini eam instituit vna cum alijs, de Trinitate, de Angelis, de Spiritu Sancto, & de Cruce, quæ adhuc sunt in vsu. Meminit huius ritus *Micrologus capit. 60.* Urbanus II. in *Concil. Claramontan. 1096.* Officium in Sabbato B. Virgini destinavit *Radulph. prop. 20.* & à Monachis Ecclesiæ Occidentalis inducendum esse hunc ritum *An. 1056. scribit Baronius. Durand. autem in Ration. lib. 4. cap. 1.* quinque affert causas. Prima est, & secundum eundem originaria, quod olim Constantinopoli, cum ante quandam Imaginem B. Virgini pederet velum, quod eam velabat, in sexta Feria post Vesperas recedebat velum, nullo mouente, & cælum versus deferebatur, ita, vt à populo imago tota conspici posset: celebratis autem in sabbato Vesperis, descendebat ipsum velum, & velabat imaginem, vt prius, vsque ad sequentem Feriam sextam, quo miraculo fancitum est, vt eo die semper de B. Virgine cõtaretur. Altera est, quia in Sabbato post mortem Christi tota fides in sola Virgine mäsit; quæ tamē ratio à modernis Theologis, & merito, reprobatur. Tertia, quia dies Sabbati est quali ianua ad Dominicum diem, quo significatur æterna vita; Maria vero est ianua Cæli, & Porta lucis fulgida. Quarta est, vt coniungatur festiuitas Matris cum solemnitate Dominica, quæ est Filij. Quinta, vt fit festiuitas dies ille, quo Deus ab omni opere quieuit: requieuit autem in Maria, vt in Tabernaculo suo.

Et licet in Aduentu Rubrica præscribat Missam conuentualem de B. V. non excludit tamē priuatas Missas; imò à for-

tiori in ferialibus eas concedit, cum ea quotidie dici queant, quando nõ est Dominica, neque duplex: & eo casu scilicet in Sabbato etiam in priuatis Missis dicitur Hymnus Angelicus, *ex tu. 8. num. 4.* Ex prædictis orta est quæstio: An Missa de B. V. in Sabbato ratione officij de eadem, dicenda sit Votiuæ? Affirmat *Castaldus in Praxi libr. 2. sect. 6. c. 4. num. 2. cum Ruzibi citato:* quia, inquit, officium B. V. in Sabbato est ex voto ecclesiæ. Potior esset ratio, si diceret; de ea tradi sub titulo, De Missis Votiuis, de quo nunc agimus. Negant alij, quia, de ratione Votiuæ Missæ est, quod non correspondeat officio, vt dicitur *infratit. 15. nu. 5.* at hæc correspondet officio; ergo non est votiuæ. Sed quæstio est de nomine. nam Votiuum quidem dicitur, quod à voto habet originem; sed minus propria dicitur Votiuum quod in Sabbato ex antiquo voto Ecclesiæ dicitur. Hodie namq; est in præcepto officium cum Missa de B. V. in Sabbatis non impeditis, vt supra, & probamus *Tomo 2. sect. 8. c. 9. num. 1.* Proprie igitur illud est Votiuum, quod est merè voluntarium, & ad libitum fit, sine peccato: neque proprie Missa de B. V. in Sabbato, ratione officij, quod est in præcepto, potest dici Votiuæ. Titulus autem de Missis Votiuis comprehendit omnes, etiam minus proprie votiuas; vnde supra *num. 2.* facit Ecclesia de præcepto Votiuam Missam de eadem B. V. in Sabbatis Aduentus, vbi cantatur conuentualis Missa, quæ, cū non respondeat officio de Aduentu, Votiuæ est; non tamen ad libitum omitti queat, ob illud verbum: *dicitur:* quod est præceptiuum, & confirmatur, quia Missa de B. V. in Sabbato, ratione officij simplicis, debet cantari post Sextam, vt *infra tit. 15. nu. 2.* Votiuæ autem post Nonam, *ibid. nu. 5.* non est ergo Votiuæ.

- 3 Alijs diebus infra Hebdomadam, quando Officium fit de Feria, & non est resumenda Missa Dominica præcedentis, quæ fuerit impedita, (exceptis Ferialibus Aduentus, Quadragesima, Quatuor temporum, Rogationum, & Vigiliarum) dici potest aliqua ex Missis votiuis, etiam in principali Missa, quæ vocatur Conuentualis, secundum ordinem dierum in fine Missalis assignatum, cum commemoratione Ferialis, de qua factum est Officium. Quæ tamen Missa, & omnes

A 4 alia

alia Votiuā in Missis priuatis dici possunt pro arbitrio Sacerdotum, quocumque die Officium non est duplex, cum commemoratione eius de quo factum est Officium. & commemorat. item festi Simplicis, si de aliquo occurrat eo die fieri commemorationem in Officio. Id vero passim non fiat, nisi rationabili de causa. Et quoad fieri potest, Missa p̄ cum Officio conueniat.

Ab Albino institutore Votiuarū Missarum alius decretus fuerat Ordo; nam in Dominica dicebatur Missa de Trinitate, Feria secunda de Sapientia, Feria tertia de Spiritu sancto, Feria quarta de Charitate, Feria quinta de Angelis, Feria sexta de Cruce, Sabbato de S. Maria; *Microlog. sup.* nunc autem Feria sexta, & Sabbato immutatis, & remanentibus, vt prius in Feriam secundam translata est Missa de Trinitate, quæ est propior Dominicæ; Missæ de Angelis, & de Spiritu Sancto Ferias inter se commutauere: Feria scilicet tertia data Angelis, quia natura proximiores Trinitati; Feria quinta Spiritui Sancto, & Sanctissime Eucharistiæ; illi quidem fortasse, quia die quinta creationis, aquæ, super quas Spiritus Dei ferebatur, omne reptile, & omne volatile produxerunt; huic autem, quia eo die instituta fuit à Christo Domino. Missa de Sapientia non est amplius in vsu; & Missæ de Charitate suffecta est Missa Apostolorum Petri & Pauli flagrantium p̄ alijs amore, & charitate, vel quia ea Feria Romani sunt ingressi, vt ab erudito viro se didicisse scribit *Vicecom. lib. 3. de rit. Missæ cap. 18.* Denique Missa de Cruce, cui addita est alia de Passione, assignata fuit Feriæ sextæ, in qua Christus Cruci affixus fuit, cuius ritus auctores facit Monachos occidentales *An. 1056.* Card. Baronius. Sed Aleuinum censeo potius assignasse certis diebus Missas votiuas; quia Pelag. II. meminit Præfationis de Trinit. & S. Gregor. habet Introitum Missæ de eadem in suo Antiphonario.

o *Non est duplex.* Vtrum in Dominicis dici poterit votiuæ? nequaquam: quia supra dicitur: *alijs diebus infra Hebdomadam,* hoc est, a Dominica ad Dominicam, & expressius dicitur hoc idem circa finem Missalis, in Rubrica posita inter Missas votiuas post Missas de B. V. in hæc

verba: *Alia Missæ Votiuæ pro diuersis rebus, quæ dici possunt quocumque die nisi fuerit Dominica, vel officium Duplex: eadem enim est omnium Votiuarum ratio, vnde & præcedentes Votiuæ Missæ ferijs particularibus (nulla Dominicæ) fuerunt assignatæ in Rubrica ante easdem, & de Dominica quidem, quia Festiuæ est, congrua est Rubrica; de Duplici vero tum quia Duplex solemnitate quando non est duplex: & hoc recte quidem, tum quia Duplex solemnitatem habet, tum quia in Festis inferioris gradus pluralitas Orationum, & in preparatione, gratiarumue actione post Missam non duplicatæ Antiphonæ minus inægrumant Missæ Votiuæ, quàm in Festis duplicibus; in quibus vna tantum Oratio dicitur, & prædictæ Antiphonæ duplicantur. ex quo consequenter dicendum est, prohiberi Votiuas in ijs etiam diebus, in quibus prohibetur fieri de Festo duplici; argumento à fortiori sumpto; nempe infra Octauam Epiphaniæ, Paschatis, Pentecostes, in fer. 4. Cin. in Hebdomada maiori, in Vigilijs Natiuit. Domini, & Pentecostes; & ita decreuit Sacra Rituum Cong. die 28. Aug. 1627. Tamen pro re graui, de qua infra, poterunt cantari Missæ Votiuæ, etiam in Festis non maioribus; cantata item altera de die.*

Neque putes huic Rubricæ derogari in Pontificali Romano, in ordinatione presbyterorum, quibus in fine præscribitur, vt post primam Missam celebrent alias de Spiritu Sancto, de Beata Virgine & pro Defunctis: id enim intelligitur, saluis Rubricis Missalis, alioquin absouum esset, celebrata prima Missa in Natali Domini, in tribus Festis sequentibus recitare Missas votiuas prædictas, & pro Defunctis, vt patet.

Dubitatum est: An exceptio Missarum votiuarum in Dominicis intelligatur etiã quando

quando in die feriali sit officium de Dominica anticipata post Epiphaniam, seu Pentecosten, seu oct. Natiu. Domini: sed vere verba Rubricæ sonant ipsum diem Dominicum, qui colitur à populo, cui non conuenit Missa votiuu priuata.

p. Cum Officio conueniat. Rubrica loquitur de priuatis Missis. nam Conuentalis Missa debet semper concordare cum officio. *capit. cum creatura. de celebrat. Miss.* vbi verbum *mandamus* obligat ad mortale, ex *Bonacin. de leg. disp. 1. q. 1. punct. 7. § 4. n. 7. cum communi; & in c. quidam, & in cap. & hoc de consecr. dist. 1. lege Azor. lib. 10. cap. 32. quest. 7.* & nota, quod neque omitti potest pro Missa Defunctorum in d. *cap. cum creatura.*

* Ex quibus Sacra Rituum Congregatio die 35. Iunii 1611. & die 28. Ianuarij 1612. Deceuit teneri Canonicos omnino ad cantandam Missam de die, vt lucrentur distributiones. & die 16. Ianuarij 1627. duo respondit: alterum, quod ob Missam votiuam, seu pro Defunctis, non potest omitti Missa conuentalis; quod

intellige, salua eadem hac Rubrica de Votiuis assignatis singulis diebus in fine Missalis, cum officio de Feria, & pro Defunctis *tit. seq. numer. 1. & 2.* alterum est, quod neque potest introduci consuetudo in contrarium ritum. & quoad illud primum persistit in eadem sententia die 12. Iulij 1628.

Conuentalis igitur Missa erit semper de die, vel in Feriali officio erit Votiuu, vt supra; secundum ordinem dierum assignatum in fine Missalis; non autem votiuu ad libitum cleri, seu laicorum: priuata vero Missæ poterunt dici Votiuæ quæcumque in diebus non duplicibus, neque Dominicis, non seruato dicto ordine dierum, arbitrio rationabili celebrantis. non tamen conuenit, puta infra octauam Beatæ Virg. dicere Votiuam de eadem; tum quia magis colitur B. Virgo cum Missa de octaua, tum quia secunda oratio esset de eadem B. V. cuius recitatur officium; tum quia sit satis obligationi pro Missa Votiuu, si recitetur longior Missa festiuu.

De Missis Defunctorum. V.

1. q. Prima die cuiusque mensis (extra Aduentum, Quadragesimam, & tempus Paschale) non impedita Officio Duplici, vel Semiduplici, dicitur Missa principalis generaliter pro Defunctis sacerdotibus, & benefactoribus, & alijs. Si vero in ea fuerit festum Simplex, vel Feria, que propriam habeat Missam, aut resumenda sit Missa Dominica precedentis, qua fuit impedita, & infra Hebdomadam non occurrat alius dies, in quo resumari possit: in Ecclesijs Cathedralibus, & Collegiatis recitentur due Missæ, vna pro Defunctis, alia de festo Simplici, vel Feria prædicta. Sed in Ecclesijs non Cathedralibus, nec Collegiatis, dicatur Missa de die cum commemor. generaliter pro Defunctis.

q. Prima die. Suffragiorum pro defunctis in Calendis mentio est apud Alcuinum de diuin. Offic. qui excludit tempus Paschale *cap. de exequijs mortuorum.*
r. Dicantur due Missæ. Cur due Missæ in occurfu cum festo simplici, vel Feria prædicta? quia in Missa de Defunctis non potest fieri commemoratio de Festo, ne-

que de Feria; neque omitti debet semel in mense quod eius fieri potest, Missa principalis pro Defunctis in Collegiatis; neque item omitti Feria prædicta, vel Festum simplex. Heu, negligitur hæc Rubrica, quæ tamen habet verbum; *Dicantur*: quod est præceptiuum.

2. Præterea s. Feria secunda cuiuscumque Hebdomada, in qua Officium sit de Feria, Missa principalis dici potest pro Defunctis. Si autem fuerit propria Missa

Missa de Feria, vel de festo Simplici, vel resumenda sit Missa Dominice precedentis, vt supra, in Missa de die fiat commemoratio (vt dictum est) pro Defunctis. Excipitur tamen Quadragesima, & totum u tempus Paschale, & quando per annum Officium est Duplex, vel Semiduplex; quibus temporibus non dicitur Missa Conuentualis pro Defunctis (nisi in die Depositionis defuncti, & in y Anniuersario pro Defunctis) neque pro eis fit commemoratio. Missa autem priuata pro Defunctis z quocumque die dici possunt, a praterquam in festis Duplicibus, & Dominicis diebus.

f Feria secunda. Fecit enim eo die Firmamentum Deus, quod & Cœlum appellauit, quò defunctorū animas transferri quam primum hac eadem die petimus. Vide miram Sanctæ Matris Ecclesiæ pro defunctis sollicitudinem, quæ initio mensis & hebdomadæ pro iisdem orat; quinimmo eos purgantes honorat Feria secunda post diem Dominicum, quo Ecclesiæ Triumphanti tributa iam solui; sequentibus diebus militantem iuuat. ortum habet hic ritus in Feria secunda à Monachis Gamungensibus ex Petro Damiano 1056. & idem in Annal. notauit Baronius anno eodem.

t Quadragesima. Ergone dicitur Officium defunctorum in Quadragesima absque vlla eorundem Commemoratione in Missa? fit quidem Commemoratio in Missa, sed in tertia Oratione, quæ communis est Viuis, & Defunctis. Cur autem non excipitur Aduentus? quia Feriæ secundæ non habent Missas proprias, vt in Quadragesima. & conuenit, quia dicitur in Aduentu Officium Defunctorum, cui respondet Missa.

u Tempus Paschale. Mortuorum memoria mœstitiã habet, quæ non congruit lætitiæ summæ Paschali; & ad vnū Christum tunc est attendendum. Durand. lib. 6. cap. 72.

x Nisi in die depositionis. Non deberet corpus sepeliri defuncti sine Missa. Durand. libr. 7. de Offic. mortuorum, quod erat in vsu, teste Tertull. lib. de anim. cap. 51. & Aug. 9. Confess. cap. 12. de funere Monicæ matris. & omni tempore, cadauere præsentem, potest celebrari pro defunctis; nisi in Parasceue, quo die Corpus Christi immolari non debet, & eo casu differendæ sunt exequiæ in crastinum.

in quo post Missam Sabbati Sancti posset alia Missa celebrari pro Defuncto. quod intellige iuxta patrios mores Durandi, vbi nimirum viget consuetudo sepeliendi defunctos simul cum Missa, & nunquam sine ea absque scandalo. Si quis autem in die Paschæ moriatur, corpus eius referuetur in sequentem diem ob reuerentiam Paschæ. Idem ibidem, & Rituale Rom. Pauli V. In Dominicis, & Festis Missam defunctorum in sepulto corpore concedit Sacra Rituum Congreg. 23. Maij 1603. Festa hoc loco intelliguntur de præcepto æqualia Dominicis & vsque ad Ecclesiã. sed & Rubrica loquitur de Missa solemni, non autem de priuatis, quæ etiam in sepulcro, hoc est, præsentem corpore in Ecclesiã, non possunt dici in Dominicis, neque in Duplicibus.

y Anniuersario. Anniuersaria dies defunctorum habet vsu antiquissimum. Clem. lib. 6. Const. Apost. capit. 48. & Tertull. de cor. militis, vt sicut sanctis ea dies prodest ad gloriam, ita defunctis ad salutem Amal. libr. 3. cap. 44. Vnde, si contingat anniuersaria dies in festo celebrari, debet mutari in præcedentem diem, vt citius defunctis consulatur. Dur. loc. cit. quæ ratio militat etiã in tertio, septimo, & trigesimo. Sed in sequentem diem non impeditam sepius transtulit anniuersarias pro defunctis, seu alias pro iisdem Missas Sacra Rituum Congregatio, die 27. Septembris 1608. & die 19. Maij 1614. Quomodocumque verò fiat mutatio (si de perpetua in alium diem mutatione agatur) ab eo faciendam puto, qui commutare potest vltimas voluntates, ex Clem. quia contingit, derelig. dom.

z Quocumque die. Conc. Cabilon. de conf.

conf. d. i. visum; quotidie vult orari, & sacrificari pro Defunctis. Sancta enim est & salubris cogitatio pro Defunctis exorare, ut à peccatis solvantur. 2. Matth. 12.

a Præterquam in Festis, &c. Ne minuatur solemnitas Festi Duplicis, & lætitia Paschalis, quam repræsentat dies Dominicus, Dierum Princeps, S. Ignat. epistol. ad Magnesianos. adde consequenter, & à fortiori, ne que in ijs diebus, in quibus de duplici fieri non potest: quamquam in primo triduo maioris Hebdomadæ hortatur nos Constitutio Apostolica lib. 5. cap. 13. ad orandum pro ijs, qui pereunt; quæ verba importare solent sacrificium apud Sanctos Patres. Sed potest etiam fieri sacrificium sine Missa de

Requiem pro Defunctis. Qua ratione ritus antiquus, & nouus non discordant.

Sacra tamen Rituum Congregat. tolerari posse censuit Missas de Requiem, in duplici Festo, quod non est de præcepto, vt testatorum voluntates adimpleantur. 1. Septembr. 1607. & rursus 20. Iunij 1626. non, ait, ad arbitrium viuorum; quod benè nota; sed pro implenda lege Defunctorum. Dixi: quod non est de præcepto: quia etiam in Festo de præcepto si cadat illud in diem assignatû pro Altari priuilegiato, puta feriam secundam, extra quam priuilegium Altaris pro Defunctis est nullum, non potest adhuc Missa dici de Requiem, vt decreuit eadem Sacra Congregatio die 24. Aprilis 1627.

- 3 In die Commemorationis omnium Defunctorum, & in die Depositionis, & in Annuario Defuncti dicitur vnatum Oratio; & similiter b in die Tertia, c Septima, d Trigesima, & quocumque pro Defunctis solemniter celebratur: in alijs Missis, plures, vt de Ferys & simplicibus dicitur infra in Rubrica de Orationibus.

Oratio Fidelium, erit vltima. Burchard. vbi plures dicuntur orationes.

b In die tertia. Præter diem obitus, seu depositionis, & Annuariarum, qui celebriores reputantur solemnes habiti sunt, tertius, septimus, & trigessimus, constanti Ecclesiæ ab Apostolis traditione. caueant igitur ij, qui nominant in Missas alios dies quartum, quintum, vigesimum, & eiusmodi, quia neque in Rituali nouo, prout neque in Missali, ponuntur alij dies à prædictis. Et Tertij quidem meminit Clem. lib. 6. Const. Ap. c. 48. propter eum, inquit, qui tertia die resurrexit: vel vt purgetur anima, quæ triplicis est naturæ, irascibilis, concupiscibilis, & rationalis; vel vt in ea Sanctæ Trinitatis imago integrè reparetur. Alcuin. loc. cit. vel vt absoluantur à peccatis, quæ patrauit, cogitatione, verbo, & opere, Durand. loco citato.

c Septima. Mysteria Septimæ diei scribit Ambros. orat. de fide resurrect. quia Symbolum est futuræ quietis. Addit Alcuinus, vt anima suo corpori reconcilietur; illa namq; vt diximus tripliciter peccare solet, & corpus item quadrupliciter

ob humores quatuor, quibus constat. Durandus vult significari vitæ totius purgationem, quæ septem diebus in orbem ducitur, fortasse ab Eccles. 22. hic ritus ortum habet: luctus mortui septem dierum; vel à Ioseph Ægypti Prorege, qui septem impleuit dies luctus super defunctum Patrem suum. Gen. 50.

d Trigesima. Trigesimum diem commendat S. Ephrem in suo Testamento apud Surium Tom. 1. deriuaturque ritus à morte Aaron & Moylis, quos fleuit populus triginta diebus. Num. 20. Deuter. 20. Vel quia Dominus baptizatus est annum agens trigessimum: Alcuin. Vel quia in hac mensura ætatis Christi resurgemus omnes. Idem. Vel quia hac ætate Adam creatus fuit, secundum communioem Doctorum sententiam; vel vt, quicquid in Decalogo legis defuncti deliquerunt, in Sanctæ Trinitatis misericordia deleatur. Hugo de Miss. obser. lib. 3. capit. 37. nãter decies constituunt triginta. Trigesimum numerum obseruant alij, ea ratione, vt per triginta dies fiat Missa pro defunctis: solemnius autem tertia die, septimaque,

maque, intra triginta, & ipsamet trigesima. *Amalar. lib. 4. cap. 42.* Ritus autem triginta dierum à Sancto Gregorio Papa, 4. *Dialog. 55.* præscribitur Abbati Precioso pro Monacho Iusto ijs verbis: *Vade, ab hodierna die diebus triginta continuis offerre pro eo sacrificium stude, vt nullus omnino prætermittatur dies, quo pro absolutione illius hostia salutaris non offeratur.* ex quibus intelligere possunt celebraturi Missas, quas vocant S. Gregorij, hoc est, institutas, aut approbatas à S. Gregorio, quod Primo non est necesse, vt idem Sacerdos per mensem celebret diebus triginta; sed necesse est, vt offeratur hostia per mensem, siue ab vno, siue à pluribus, vt patet ex ijs verbis, *stude offerre*; neque addit Abbati *per te*, quod esset onus graue. Secundo, sufficit offerri sacrificium; non autem omnes Missæ dicendæ sunt ritu proprio de defunctis, qui in Dominicis intercurrenti-

bus prohibetur. Tertio, continuis diebus fieri debent, *vt nullus omnino prætermittatur dies*, remota superstitione, quam vetuit *Trid. Sess. 22.* ratione numeri. neque discontinuantur ob triduum maioris Hebdomadæ; quo ex vsu Ecclesiæ probato non debet celebrari. Doctores autem, qui volunt eas posse discontinuari, vel vno die dici omnes 30. concludunt valere, tanquam triginta Missas; sed non vt eas, quas instituit S. Greg. vt ex eiusdem verbis patet.

* Dubitatum aliquando fuit, edito decreto S. Congregat. de quo infra, prohibente quasdam Missas Sancti Gregorij pro Viuis & Defunctis: An prohibita censentur prædictæ triginta Missæ Sancti Gregorij? at negauit Sacra Rituum Congregatio die 28. *Octob. 1628.* & prælo datum est Decretum petentibus Monachis S. Gregorij de Vrbe.

4 e *Sequentia pro Defunctis dicitur in die Commemorationis omnium fidelium Defunctorum, & Depositionis defuncti, & quodocunque in Missa dicitur vna tantum Oratio: in alijs autem Missis pro Defunctis dicatur ad arbitrium Sacerdotis.*

e. *Sequentia.* Prosa, siue Sequentia hoc est. *Dies ira, dies illa.* Significat autem iubilationem, & hoc nomine quamcunque Sequentiam vocat Ordo Romanus, vt idcirco cantari debeat, cum solemnius celebratur pro Defunctis. Sequentia quo-

que appellatur, quia per cantus amenitatem ad sequentia præparat, *Hugo Victor. de offic. eccl. lib. 2. cap. 19.* vel quia sequitur, *Alleluia*, in alijs Missis festiuis, *Cornelius Schultingius*, qui & Profam eam dici putat: quia lege metri caret.

De Translatione Festorum. VI.

1 **I**N dicendis Missis seruetur Ordo Breuiarij de Translatione Festorum Duplicium, & Semiduplicium, quando maiori aliquo festo, seu Dominica impediuntur. In Ecclesijs autem vbi titulus est Ecclesia, vel concursus populi ad celebrandum Festum, quod transferri debet, possunt cantari due Missæ, vna de die, alia de festo: excepta Dominica prima Aduentus, Feria quarta Cinerum, Dominica prima Quadragesime, Dominica Palmarum cū tota hebdomada maioris, Dominica Resurrectionis, & Dominica Pentecostes, cum duobus diebus sequentibus, die Natiuitatis Domini, Epiphaniæ, Ascensionis, & Festo Corporis Christi, aut saltem commemoratio fieri de festo, si de eo non debeat celebrari Officium illa die.

De Translatione Festorum & nos doc-

loco solutiores leges Missæ, quàm officij diuini, & quia populus concurrat ad audien-

diendum potius Missam, quam Vesperas, & alias Horas, ideo conceditur, posse fieri alteram Missam solemnem de Festo translato. excepti dies in Rubrica noua sub Urb. VIII. apertam habent causam, & rationabilem, vt populus anterior sit ad mysteria eorundem dierum; in fine vero prædictarum duarum Missarum, Euangelium dicitur S. Io. non aliud Feriæ, vel Festi occurrentis.

* Prædictæ item duæ Missæ ea ratione cantandæ erunt, vt altera de die post Horam congruentem, de qua infra tit. 15.

num. 2. altera de festo (cum nullam habeat cum officio cõnexionem) post Nonam. si hoc accidat in Temporibus Pent. ambæ quidem post Nonam, sed illa prius de die, quæ cum officio concordat; postea de Festo ad cuius Missam populus eò libentius, quò tardius, conuenire solet & licet in hoc casu nulla Hora sit media inter vtramque Missam, quod tit. seq. numer. 2. conuenire docebimus, tamen est casus vnicus, & priuilegiatus ob concursum populi.

De Commemorationibus. VII.

Commemorationes in Missis fiunt, sicut in Officio de Festo simplici fit commemoratio in Missa, quando de eo in Officio facta est commemoratio in primis Vesperis. Quando autem de eo fit commemoratio tantum ad Laudes in Missa solemnibus non fit commemoratio de ea, sed in Missis tantum priuatis. g Excipitur Dominica Palmarum, & Vigilia Pentecostes, in quibus nulla fit commemoratio, etiam in Missis priuatis de festo simplici occurrente, licet facta sit in Officio. De Dominica fit commemoratio, quando in ea agitur de festo Duplici. De Octaua fit commemoratio, quando infra Octauam celebratur aliquod Festum, nisi illud festum fuerit de exceptuatis in Rubrica Breuiarij de Commemorationibus. Item quando infra Octauam fit de Dominica.

Pendet hæc Rubrica à simili in Rubricis Breuiarij, tit. 9. vbi eam examinabimus.

f Non fit commemoratio. Quod fit vt festum secundæ Classis distinguatur à Festis Duplicibus minoribus, in quarum Missa Solemni fit de Simplici Commemoratio, à Festo vero primæ classis distinguitur, quia nec in Missis priuatis Festum primæ classis Commemorationem de Simplici admittit.

g Excipitur Dominica, &c. Discordant hæc duæ Missæ ab Officio, vt abunde patet in lectione Passionis pro Euangelio ratione cuius Passionis de Sanctis

non est facienda mentio: & licet Fer. 3. & 6. fiat in Missa Commemoratio de Simplici occurrenti, Officium tamen earum Feriarum non est tam solemne, quàm Dominicæ Palmarum. Vnica autem Oratio solemnitate significat maiorem. Item Vigilia Pētecostes discordat ab Officio in Collecta & colore paramentorum. Præterea hæc duæ Missæ pendunt ex benedictionibus solemnibus Palmarum, & Fontis Baptifmalis, vt imitari debeant solemnitates maiores; vnde numquam omittuntur, cedentibus omnibus alijs Festis, etiam primæ classis.

- 2 De Feria fit commemoratio in Aduentu, Quadragesima, Quatuor temporibus, Rogationibus, & Vigilijs, quando Missa dicenda est de Festo illis temporibus occurrente. Sed in Ecclesijs Cathedralibus & Collegiatis, vbi plures Sacerdotes quotidie celebrant, in Ferijs, Rogationibus, & Vigilijs prædictis, quæ habent Missas proprias, dicuntur duæ Missæ, vna de festo, alia de Feria, Rogationibus, & Vigiliam, h. absque vlla vtrorumque commemoratione; in Festis tamen maioribus primæ classis nihil fit de Vigilia occurrente, vt dictum est supra.

Om-

Omnia patent ex supradictis, & licet Missa Vigilię sumatur e communi, dicitur tamen propria Vigilię, cui assignatur, & ideo non omittenda.

Sed queritur: Cur occurrente Festo in prædictis Ferijs dicuntur duæ Missæ Cōuentuales; occurrēte autem Festo duplici in Dominica, quæ est dignior prædictis Ferijs, non dicuntur duæ Missæ, altera de Festo, altera de Dominica? Respondet *Francolinus*, aliud agens de tempore horarum canonic. part. 1. c. 16. nu. 18. in prædictis Ferijs vnā cantari post Tertiam, aliam post Nonam; & horæ mediæ sunt præparatoriæ ad sequentem Missam: Missa vero Dominicæ, & Festi Duplicis cantandæ essent ambæ post Tertiam. At secundum hunc Auctorem incongruè cantantur Missæ duę, nulla mediante Hora Canonica, quæ est quasi ad Missam præparatoriam. Addo ego, resumī posse Missam Dominicæ in sequenti Hebdomada: Populumque item non teneri nisi ad vnā Missam audiendam: quam igitur audiet? Audiat vnā de Festo & Dominica simul, cum duobus Euāgelij merito à populo audiendis. Sed, dato quod non possit resumī Missa Dominicæ infra Hebdomadam, non videtur hæc omittenda, cum sit dignior, quàm Missa de ferijs prædictis, ergo saltem in eo casu cantandæ forent duæ, de Festo, & Dominica, & altera immediata post alteram cārata Tertia, sicuti in quatuor Temporibus Pentecostes post Nonam possunt duæ Missæ cantari, de Feria, & de sancto Titulari ecclesię ob festum, & concursum populi iuxta Rubricam superiorem De Transl. Fectorum. Nihilominus tamen est ille casus peculiaris, ratione Festi: & dispar est ratio in Missis de Dominica, & de Ferijs maioribus, nam in his intendit

Ecclesia sine præiudicio Festi excitare clerum, & populum ad actus humilitatis, & penitentię cum genuflexione ad orationes in Missa, & officio proprio earum in Missarum: qui actus non conueniunt Dominicis, in quibus ob memoriam Dominicę Resurrectionis stamus ad orationes, neque genuflectimus: & ideo omitti non vult integras Missas de Ferijs prædictis; de Dominicis autem vult tantū commemorationem cum oratione, & lectione Euāgelij si a Festo maiori impediuntur. Porro Francolini ratio adeo vera est vt idcirco nulla sit Rubrica de duabus Missis dicendis; de quatuor Temporibus, & de Vigilijs S. Matthæi, & S. Thomæ, si in eundem incidant diem, quia essent ambæ cantandæ post Nonam, vt dicemus tit. 15. nu. 2. nulla Hora mediæ inter illa; quod est valde notandum omnino vero negamus, nomine Feriarum, de quibus in hac Rubrica, comprehendī etiam Dominicam; tum quia est contra sensum, & vsu communem; tum quia S. Rituum congregatio nomine Festi nouem lectionum intelligit etiam Dominicam 12. Martij 1618. ergo non est Feria prima; neq; in ea duæ Missæ sunt cantandæ, vt in Ferijs, & Sabbato, prædictorum temporum in Rubrica.

h Absque vlla vitrorumque, Aduerte, quod si præterea faciendā sit Cōmemoratio Festi Simplicis, vel de die inf. Oct. hæc Cōmem. faciendā erit in Missa de Festo, vt habes in Missali die 28. Iunij, 17 & 20. Sepebris & similiter, puta in Aduētu, si alicubi occurrat festū in Vigilia S. Thomę Apostoli, cantandæ sint & duæ Missæ, de Festo, & de Vigilia, cōmemoratio Feriæ Aduentus fiet in Missa de Vigilia; quia sunt eiusdē rationis, tertia oratio deinde erit, quæ secundo loco alias diceretur.

3 Quando infra hebdomadam dicuntur Missæ votiuæ, post primam Orationem semper dicatur Oratio eius, de quo fit Officium, vt supra explicatum est in propria Rubrica.

i De quo fit Officium. Vt aliqua vel minima ratione cōcordet cum Officio Missæ Votiuæ, debet de Officio fieri Cōmemoratio. *Ioannes Burchard.* * Tertia

vero erit ea, quæ aliàs secundo loco diceretur, vt infra indicatur tit. 9. numer. 14. in his verbis: dicuntur plures; vt in Festis simplicibus: de quibus ibidem num. 16.

3 Quando

- 3 Quando fit Commemoratio de Feria Quatuor Temporum pro Feria Commemoratio-
ne dicitur prima Oratio, quæ concordat cum Officio.

Patet ratio; vt concordet cum Officio. Burchard.

- 5 In faciendis Commemorationibus seruetur Ordo vt in Breuiario, de Dominica ante
diem infra Octauam, de die infra Octauam ante Ferias prædictas, de Ferijs prædi-
ctis ante Festum Simplex, de Festo Simpliciter ante Orationes, quæ secundo, vel tertio
loco dicenda assignantur; & hæc dicantur K. ante Orationes Votiuas in quibus ser-
uetur deinde dignitas Orationum, vt de Sancta Trinitate, de Spiritu sancto, de Sa-
cramento, de Sancta Cruce, ante Votiuam de Beata Maria, & de Angelis & S.
Ioanne Baptista ante Apostolos; & similiter in alijs.

K. Ante Orationes Votiuas. Præce-
dunt quæcumque Orationes, quæ ab Ec-
clesia certum habent locum. Votiuæ, quæ
ad arbitrium Sacerdotis dicuntur, poste-
riorem occupant locum; & sicut Votiuæ,
verbi gratia, de Spiritu Sancto, cedit
Commemorationi Festi Simpliciter, ita
cedere debet Orationi, Auctis, vel alijs,

quæ secundo, vel tertio loco iubentur di-
ci. Caeteris autem paribus attenditur di-
gnitas eorum, de quibus est Oratio. ita
Burchard. videtur durum aliquibus, sed
rationabile est, legem communem præ-
poni arbitrio, hoc est, legi priuata, quam
facit sibi Sacerdos in Orationibus Voti-
uis, quæ non concordant cum Officio.

- 6 Si facienda sit commemoratio pro Defunctis semper ponitur I penultimo loco. In
Missis autem Defunctorum nulla fit commemoratio pro viujs, etiam si Oratio esset
in communis pro Viuis, & Defunctis.

I Penultimo loco. Ratio Innocentij Pa-
pæ Tertij est *Mysterijs Misse lib. 2. capit.*
27. quia finis ad suum debet torqueri prin-
cipium. non igitur dignitatis ergo, sed, vt
à Viuis, de quibus in prima Collecta, ad
Viuos, de quibus in vltima, fiat regressus.
in Communis pro viujs &c. Hoc sancitum
est post tempora Innocentij Tertij,
qui concedebat loco citato, Orationem,
Omnipotens sempiternæ Deus, qui Viuo-
rum dominaris simul & Mortuorum.
&c. in Missis etiam Defunctorum. Sed
planè æquum est Defunctis suffragia dari

in Missis Viuorum, vt supra num. 6. di-
ctum est: & in Missis Defunctorum solis
Defunctis operam dare, exclusis Viuis
in Collectis; quibus omni tempore, & in
primò, *Memento*, secrete satis superque
est prouisum, etiam in Missa de Defun-
ctis. Significatur etiam non posse Defun-
ctos in Purgatorio iuuare viuentes. *Du-
rand lib. 4. cap. 15.* cuius sententia est pro-
babilior, *Sancti Thomæ 2. 2. quest. 83.*
quem sequitur *Navarr. de Orat. cap. 20.*
nu. 9. contra *Medinam*.

- 7 Quando dicuntur plures Orationes, n prima tantum, & vltima cum sua conclusio-
ne terminatur, & o ante primam, & secundam Orationem tantum dicitur, Oremus,
ante primam dicitur etiam p Dominus vobiscum.

n Prima tantum, & vltima. Et pri-
ma quidem terminatur, quia est propria
Missæ; vltima vero, quia comprehendit
alias, & quasi eas colligit, quæ idè Col-
lectæ dicuntur: quamquam aliæ causæ
sunt, cur Collectæ dicantur, vt *infra* tit.

9. quandoque prima & secunda Oratio
sub vna conclusione dicuntur, vt vnica
videatur Oratio in Missa celebri, quod
præsertim iubetur fieri in Collatione or-
dinum, Consecratione Episcoporum;
Virginum, Ecclesiarum, & Altarium;
Bene-

Benedictione Abbatum, Abbatissarum, Cœmeterij, benedictione, & Consecratione Regum, & Reginarum. Atque in his tantum casibus uniri duas orationes sub uno, *Per Dominum*, docet *Burch in Ord. celebrandi Missam*. An verò Orationes illæ, quæ post Missam votivam de Trinitate habentur pro gratiarum actione sub eadem conclusione cum prima recitanda sint, negamus in Missis privatis. nam, quod dicitur in oppositum in Missali Romæ edito 1621. additum fuit sine superiorum facultate, merito rem indagante; & hic esset nimis novus ritus in Missa privata, in ijs autem, quæ solemniter dicitur pro re gravi vsus Capellæ Papalis est, ut de duabus fiat una ad solemnitatem: sed verba Rubricæ tit. 9. num. 14. quæ remittunt lectorem ad locum proprium, de Missa solemnibus sunt, ut ibidem expresse dicitur ijs verbis: *quando solemniter*: in loco autem proprio Missalis editi sub Urbano VIII. præscribitur unica conclusio: ergo in Missa solemnibus, non autem in privata: & confirmatur, quia ibidem additur: *In alijs*, (hoc est, non solemnibus) *dicuntur plures, ut in festis simplicibus*.

o *Ante primam & secundam*. Ita Or-

8 *Cum vero dicuntur plures Orationes, & una Oratio eadem sit cum alia, ibidem dicenda, Oratio huiusmodi illa scilicet, quæ eadem est, non alia, q commutetur cum alia de communi, vel propria, quæ sit diversa. Idem servetur in Secretis, & Orationibus post Communionem.*

q *Commutetur cum alia*. Quænam commutanda est; prima, aut altera? Prima manet, altera mutatur, eo modo, quo præscribitur clarè in Dominica Septuagesimæ, quando venit ante Festum Purificationis Beatæ Virginis, cuius Secreta eadem est cum Secreta prædictæ Dominicæ, & illa mutatur, quæ secundo loco ponitur.

* *Dices: quomodo fiet mutatio secundæ orationis de Feria, vel Dominica, vel de ijs, quæ sunt ad libitum; quando est eadem cum prima de Sancto? nam hic accidit casus in Festo Quadragesima Martyrum occurrente in Feria quinta Cine-*

do Romanus: univertetur populus ad orationem, qua etiam de causa alutatur populus ijs verbis, de quibus mox. *Dominus Vobiscum*, ut ait *Innocent. libr. 2. cap. 26.*

p *Dominus vobiscum*. Ordo Romanus hoc habet, quæ salutationis forma ad verbum legitur *Ruth. 2. & 2. Paral. 15.* ferè simili vsus est Gabriel Angelus salutando Mariam, *Dominus tecum*; & alter Angelus ad Gedeonem *Jud. 6.* sed vim & efficaciam habet à Christo, qui dixit: *Ego vobiscum sum. Matth. ultimo*. Ritus autem emanat à Clemente, ex *Gemmalibr. 1. capit. 87.* vel Anacleto Papa, ex *Hugon. Viêt. libr. 2. capit. 11.* vel ab utroque ex *Radulpho, loco citato, propos. 23.* & est sensus: Dominus in vobis maneat, & petitionibus vestris effectum tribuat, *Durand. lib. 4. capit. 14.* Vel Sacerdos se habere pacem cum populo docet, ex *P. Damiani opuscul. de Dominus Vobiscum*. Vel dicitur ad excitandos animos ad Orationem, *Ruper. lib. 1. cap. 31.* Dicitur autem, Dominus, non, Deus; quia Dominus, potestatis est titulus. *Turrecrem. in cap. Iacobus, de cons. dist. 1. Aليا addemus infra suis locis propria. par. 2. tit. 5. nu. 1.*

rum; & item in Festo S. Martini Episcopi in Dominica 22. post Pentecostem: vel cum præcipitur Oratio: *Deus refugium*. Verum in his casibus poterit sumi Oratio secreta Feriæ sextæ cinerum, vel Dom. 23. vel ea, quæ proxime sequitur pro quacunque tribulatione, respectivè ad casus prædictos; ut eadem sit regula in fauorem orationis primæ, quæ non debet mutari: & ita accidit in praxis, quia celebrans, qui non prævidit secretas, dicit primam de Sancto; mox advertens, secundam esse eandem, non potest non mutare secundam.

De

De Introitu, Kyrie eleison, & Gloria in Excelsis. VII I.

Iam aggredimur partes integras Missæ, quæ in primordiis Ecclesiæ, ordinante Petro, & Apostolis, duæ tantum fuerunt, scilicet, Consecratio cum verbis proprijs, & Oratio Dominica. *Gregor. Papa in Epistola ad Ioannem Episcopum Siracusanum*, cuius Missæ quasi vestigium remanet in Parasceue, in quæ tamen non fit consecratio. Idem Petrus Antiochiæ addidit tres Orationes, *Innoc. III. in Prol. ad lib. Myster. Missæ*, Collectam, Secretam, & Post communionem, ex *Lindano ad Liturgiam Sancti Petri*. Crescente vero cultu Christianæ Religionis adiecta sunt alia, quæ visa sunt decentius conuenire, quandoque alia dempta, alia mu-

tata in melius. *Lindanus autem in Apologia pro Liturgia Sancti Petri Græca*, quæ valde similis est Gregoriana, contendit probare, à S. Petro fuisse præscriptam totam Missam latinam; paucis exceptis, & successores eiusdem vel firmasse aliqua Decretis, vel restituisse neglecta, quod & nos cum Baronio supra affirmavimus: ab initio vero non erat tutum moram longam trahere in sacrificio, ex *Simone Græco apud Lindanum ibidem*.

Nunc agamus de singulis iuxta titulos Rubricarum, dilatis causis de Christo mysticis in alteram Rubricarum generalium partem.

Introitus semper eodem modo dicitur cum Gloria Patri, ut in Ordinario, præterquam t tempore Passionis, & in Missis Defunctorum, ut etiam ibi annotatum est.

Introitus. Vel quia, introeunte Sacerdote ad Altare, dicitur, qui paulo ante dixerat, *Introibo ad Altare Dei*. ita *Microl. de Eccles. obser. cap. 1.* vel quia fit quasi proœmium Missæ. *Conrad. li. 1. Ceremon. cap. 1.* vel, quia populo introeunte, psalmus cantabatur. *Rhenan. ad Tertull. de Cor. militis*. A S. Gregorio dicitur *Antiphona*; ab Ambrosianis *Ingressu*.

Componitur regulariter ex Psalmo Davidis, Versu eiusdem Psalms, *Gloria Patri*. Sicut erat, & repetitione Psalms. *Dixi*, regulariter ex Psalmo. nam Cælestinus I. Papa constituit, ut Psalms CL. ante sacrificium cantarentur antiphonatum, quod antea fiebat ex *Dion. de Eccles. Hierar. cap. 3.* & *Cassiano li. 3. de institut. mon. cap. 11.* sed non ubique antiphonatum autem, hoc est, non totum Psalms recitabant antiqui, ut aiunt quidam apud *Radulph. propof. 23.* sed, ut docet *Alcuin. loco citato* ex omnibus Psalms excerpebant Antiphonas. *Baron. tamen An. 418.* explicat decretum Cælestini de toto Psalterio cum Antiphonis ante Missam cantant. Rubr. Miss.

tando in Ecclesia Romana; & *Bellarmin. idem sentit lib. 2. de Missa capit. 16.*

Irregulares verò Introitus sūt per pauci, qui non ex Psalterio, sed ex Prophetis, seu alijs Scripturæ libris sunt hausti, ut in Natiuitate Domini: *Puer qui natus est, &c.* in Ascensione: *Viri Galilæi, &c.* Versum tamen ex Psalmo, qui cantabatur, retinuit S. Gregorius Papa, ex *Durando lib. 4. cap. 5. Dixi, Versum eiusdem Psalms*: quia, quando Introitus incipit à primo versu Psalms, tunc Versus Introitus est, qui proximè sequitur in Psalmo. quando vero incipit à Versum de sequentibus in Psalmo, Versus est idem, qui est primus in Psalmo. exēpla patent in Missali, nimirum in Natiuitate Domini, *Dominus dixit ad me, &c.* Versus est: *Quare fremuerunt gentes*. in Dominica prima Aduentus: *Ad te leuavi animam meam, &c.* Versus est de sequentibus in Psalmo: *Vias tuas Domine, &c.*

I Gloria Patri. Additum est, quasi ad finem Psalms, ex instituto Damasi Papæ, quamquam ante Damasum com-

B posita

posita fuisse laus hæc fertur à Nicena Synodo; imò ab Apostolis, ex *Basilio, eam fluxisse probat Baron. An. 325.* Nicenum addidit, *Sicut erat, &c. Baron. ibid. ex Conc. Vafen. can. 7.*

De repetitione Psalmi, seu Introitus *Durandus, & Radulph. locis citatis.*

Tempore Passionis. Nam tunc omititur laus Trinitatis, *Gloria Patri, &c.* ita *Microl. capit. 52.* tum quia Introitus sunt de Passione Christi; tum quia propter hu-

miliationem capitis nostri proximam, omittenda est glorificatio Sanctissimæ Trinitatis, in qua Filius Dei est idem cum alijs Personis Diuinis. Prima causa redditur à *Durando libr. 6. cap. 60. in Dominica de Passione, Altera ab Amalar. de Ecclesijs Officijs libr. 4. cap. 20.*

Defunctorum. Indicia lætitiæ omituntur in his Missis ad imitationem Officiorum, quæ aguntur in morte Domini. *Alcuin. circa finem libri.*

- 2 *Kyrie eleison, dicitur nouies post Introitum, alternatim cum ministro, id est, ter Kyrie eleison, ter Christe eleison, ter Kyrie eleison.*

Post Apostolicos Hebræos cœperunt Græci facere Missâ Adriano Primo Imperante. *Durand. libr. 2. cap. 1.* obiit ille Anno Domini 140. Vox autem Græcæ, *kyrie eleison,* inuenitur in Liturgijs Sancti Iacobi, & Sancti Marci. *Durand. libr. 2. cap. 17.* A Græcis Syluester ad Romanos eam transtulit. *Radulph. propos. 23.* fuisse verò in usu in tota Italia, testatur *Conc. Vafen. can. 3.* ante Sanctum Gregorium 150. annis ex *Bellarmin. libr. 2. de Missis. cap. 16.* idem scribit *August. de omnibus Christianis contra Pascentium epist. 178.* & significat ex eodem *ibidem,* Domine miserere. Nouies autem in Missa dici docet *Gregor. libr. 7. epist. 63.* qui se dicit instituisse, non instituisse hunc ritum cum

alternatione partim à Sacerdote, partim à populo, quod non faciunt Græci: nimirum, ter *kyrie,* ter *Christe* (quod etiam Romanorum est, non Græcorum) & ter *kyrie.* addit *Amalar. libr. 3. capit. 6.* causam; quia ante omnem Orationem specialem Sacerdotum necesse est præcedere misericordiam Domini, ut ferentur mens Sacerdotis ad ea intendenda, quæ ore dicit, & ut dignius sit Deum alloqui, & exaudiri. *S. Tho. 3. p. quest. 83. artic. 4.* notat (quod prius notauerat *Innocent. III. libr. 2. cap. 19.*) ter dici ad Patrem, ter ad Filium Christum, ter ad Spiritum Sanctum; additque *S. Thom. ad significandum, quod omnes personæ sunt in se inuicem.*

- 3 *Gloria in excelsis, dicitur, quandocumque in Matutino dictus est Hymnus, Te Deum, præterquam in Missa x Feria quinta in Cæna Domini, & y Sabbati sancti, in quibus Gloria in excelsis dicitur, quamuis in Officio non sit dictum, Te Deum.*

Hymnus Angelicus ita dictus est, quia illum cecinere Angeli in Natiuitate Domini; cui addidere reliqua vsque ad finem varij Doctores, ex *Conc. Tolet. 4. can. 12.* quo modo conciliari possunt, qui eum tribuunt Apostolis, *Clem. libr. 7. Constit. capit. 48.* & qui Telesphoro, *Innocent. III. libr. 2. cap. 20.* & qui Symmacho, *Berno cap. 25. de Officio Missæ,* & qui S. Hilario Pictau. *Alcuin. cap. de celebratione Missæ:* qui verius in Latinum transtulit, ait *Bonius ad Apóst. Constit. Clem. capit. 47.*

lib. 7. Ut autem dicatur in Missa, constituit Telesphorus, ex *Innoc. loc. citat. & ex Epist. 1. eiusdem Telesphori.* idem asserunt *Damasus, Rabanus, & alij complures apud Durand. libr. 2. capit. 14.* Symmachus præterea iussit recitari in diebus Dominicis & in Natalitijs Martyrum, ex *Alcuin. Amalar. & alijs,* quia in Dominicis significatur resurrectio Christi, per quam Sancti sociati sunt in gloria, & laudibus Angelorum, *Durand. libr. 4. cap. 13:* tribuit *Stephano Schulting. quod in Dominicis*

minicis dicatur, & citat *librum Pontificalem tom. 1. sue Bibliothec. part. 1. c. 26.* Item in omni Festo dicitur, quod plenum habet Officium, hoc est, nouem Lectiones (exceptis, Aduentu, Innocentium Festo, & a Septuag. ad Pascha.) *ex decret. Leon. IX. teste Democh. tom. 4. capit. 15. Microl. cap. 2. & 45.* Item toto tempore Paschali, quod statum æternæ gloriæ, & pacis significat, *Hugo Victor. libr. 2. cap. 4.* Denique quando in Officio dicitur, *Te Deum, de celebrat. Miss. cap. Consilium, ex Innocent. III.* quia hi duo Hymni continent laudes Sanctissimæ Trinitatis.

x FERIA quinta in Cœna Domini. Di-

gitur Hymnus Angelicus in hac Missa. *can. porro. de consecrat. dist. 1.* ex institutione Nicolai Papæ, & quia gaudium gaude est ob institutionem Sacramenti. *Duran. de Cœna Domini, & in Ordine Romano præscribitur.*

y *Sabbati sancti.* In cuius Missa ideo cantatur, *Gloria in excelsis*, quia pax data est renatis fonte baptismatis, & proxima est resurrectio Saluatoris, *Duran. de Missa Sabbati sancti.* Pascha item dici potest præses: Missa enim dicitur Resurrectionis, quæ nocte sequenti celebratur: & huius ritus meminit etiam Ordo Romanus.

4 In Missis Votiuis non dicitur, etiam tempore Paschali, vel infra Octauas, nisi in Missa B. Mariæ in Sabbato, & a Angelorum: & nisi Missa b. Virgini solemniter dicenda sit pro re graui, vel pro publica Ecclesie causa, dummodo non dicatur Missa cum paramentis violaceis. Neque dicitur c in Missis Defunctorum.

Innoc. III. in capit. Consilium, de celebrat. Miss. ait in profectis (id est, procul à festis) non dici Hymnum Angelicū apud Romanos, vt inter commemorationem, & solemnitatem appareat differentia, & hoc asserit specialiter obseruari in Missis B. Mariæ; quod, *ex Radulpho propof. 13.* debent obseruare, qui diligunt decorem domus Dei. Nam sicut decor est, illum in festiuitatibus recitare, ita decor est illum omittere in diebus priuatis. iucundius etiā in festiuitatibus suscipitur, quod in profectis supprimitur, & tacetur. Hæc ille.

z *Beate Mariæ in Sabbato.* Ita legendum omnino, non autem cum interpunctione, vt olim in Missalibus Venetis, & alijs mendosis, in quibus legebatur hoc modo: *nisi in Missa B. Mariæ, in Sabbato.* Superfluum enim esset illud, *in Sabbato;* nam vel intelligis de Missa in Sabbato, quando de ea fit Officium in Sabbato; & eo casu, *Gloria* dicitur, quia in Officio dictum est, *Te Deum,* & pertinet ad Rubricam superiorem *num. 3.* neque illa est votiuua, nam votiuua nō concordat cum Officio, *tit. 5. num. 3.* Vel intelligis de vere votiuua, quæ dicitur in Sabbato

principalis de Aduentu, de qua supra tit. 4. numer. 2. & tunc additum fuisset in hac Rubrica, *Sabbato de Aduentu.* Vel intelligis de mere Votiuua, quæ ad libitum dicitur, etiam in Sabbato, priuatim, & omnino discordante ab Officio: & eo casu sufficeret dixisse, *in Missa Beate Mariæ,* absolute, quocumque die dicatur, ne igitur superfluat illud in Sabbato amoue comma, seu distinctionem; & dic, præscribi hoc loco, quod in Votiuis Beate Mariæ, quæ dicuntur in omni Sabbato, etiam Aduentus, Quatuor Temporū, Vigiliarum, seu Festi semiduplicis (non in alijs diebus extra Sabbatum) dicatur in ijs tantum Hymnus Angelicus: ita vt hoc ordine Beate Virgini operam demus: Primo in Festis ipsius cum Hymno Angelico, Symbolo Apostolorum, & Præfatione propria, quod nemo negat. Deinde in Sabbato (quod habere non nihil solemnitatis in honorem Beate Virginis docuimus *sup. tit. 4.*) cum Hymno Angelico, & Præfatione propria; siue concordet, siue discordet Missæ Beate Virginis ab Officio; quod hoc loco piè conceditur omni Sabbato. Tertio in reliquis & diebus votiuis Missis eiusdem, dicatur

B 2 tantum

tantum Præfatio propria eiusdem Beata Virginis. Confirmatur hæc Rubrica ab alio, quæ habetur in Ordine Missæ in Missali post Hymnum Angelicum, videlicet: *Sic dicitur etiam in Missis Beata Maria, quando dicenda est. ergo non semper dicenda est, Gloria in excelsis.* Sensus autem horum verborum est: *Sic, idest, eodem modo, quo immediatè supra descriptus est, dicendus est Hymnus Angelicus, non additis amplius ijs verbis, quæ ante Pium Quintum in dicto Hymno addebantur à Sacerdotibus in honorem Beata Virginis: Quoniam tu solus Sanctus, Mariam sanctificans; tu solus Dominus, Mariam gubernans; tu solus Altissimus, Mariam Coronans, & alia verba, quæ amplius non sunt in usu.*

Neque post recognitionem Missalis datus est hic Hymnus cuiunque Missæ de B. Virg. quicquid in vulgus sparserint aliqui, & falso immo Sacra Rituum Cōgreg. deleri iussit anno 1627. de quibusdā Caledarijs insigniorum locorum Decretum falso adscriptum eidem Congregationi contra hanc Rubricam de Hymno Angelico in Votivis B. Mariæ.

a *Et Angelorum Burchard.* & merito, quia prima verba Hymni fuere primo prolata ab Angelis *Luc. 1.*

b *Votiva solemniter, &c.* Supra diximus cum Innoc. III. omitti Hymnū Angelicum in priuatis diebus, vt appareat differentia inter solemnitatem, & commemorationem. Si ergo solemnitas adfit aliqualis; Vel ratione temporis, puta, quia Sabbatum dicatur Beata Virgini; Vel quia eo die obiit ille, de quo dicitur Mis-

sa, quasi in eius Festo, licet non dicatur Officium, vt in *Ceremoniali suo Petrus Ruiz. notauit, & bene;* Vel ratione causæ grauis aut publicæ, cōceditur Missis Votivis Hymnus Angelicus estimatur etiam solemnitas, ratione loci, quia ratione priuilegium dicitur fuisse datum Sacrosactæ Aedi Beata Virginis Lauretanæ, vt ibidem in omnibus Missis B. Virginis dicitur *Gloria in excelsis;* & habetur in *Synodo vltima Laurent. tit. 11. num. 4. sub Card. Rom.* Res autem grauis ea est, pro qua cōuenit totus Clerus cum Episcopo, vel apud Regulares in eorum Comitij Generalibus, seu Prouincialibus cum catur Missa pro re, eorundem iudicio, graui: si tamen paramenta adhibeantur violacea, tunc non dicitur *Gloria*, neque *Credo;* & Sacra Rituum Congregatio 19. *May 1607.* vtrunque declarauit. quare ex dictis sublatum est priuilegiū de *Gloria in excelsis*, datum Minoribus ab Alexandro Quarto, & Sixto Quarto.

c *In Missis Defunctorum.* Hoc notat *Amalar. libr. 3. cap. 44.* quia tunc non est locus lætitiæ, quam indicat Hymnus Angelicus: sicut nec in diebus luctus Aduētus, & Septuagesimæ ad Pascha.

Hoc loco addendum videtur, neque dici, *Gloria in excelsis*, in Vigiliarum Missis, quæ veniunt infra Oct. licet in Officio dictum sit, *Te Deum*: quia hæc Missæ non concordant cum Officio, & habetur hic ritus in Missali in Vigilia Apostolorum Petri & Pauli, & Assumpt. Beate Virg. cōtinet enim Hymnus cęlestem gloriam, ex *S. Tho. 3. part. 4. art. 4.* quæ cum Vigilia non consonat.

De Orationibus. IX.

ORatio, & Collecta idem. eiusdem v-
sus ab Apostolis, ex *Orig. hom. 11. in Jerem.* explicat *Ordo Romanus*, quasi fit Collectio, vt Missa, & Missio; vel quod ex Diuinis Scripturis colligatur Oratio, vel quia dicitur super Collectam, idest, Populum collectum, *Alcuin. vbi supra:* vel quia Sacerdos omnium preces in ea colligit, *Microl. cap. 3.* vel quia astantes

se debent colligere, vt orent, *S. Bonauen. de myster. Missæ.* dicitur etiam Benedictio ab *Amalar. 2. cap. 9. ex 1. Cor. 14.* Breuis autem est, ne multum loquentes oremus. *Matth. 6.* Docet *Dion. epist. ad Demophil.* preces fieri ante mysteria. Orationes composuit *Ambr. ex Gemma libr. 1. cap. 87.* & in Missali Rom. multæ sunt illius, vt suis locis indicabimus. a *Gelasio Papa*

Papa auctæ, & limatæ fuerunt, ex Sigeb. A. D. 487. A S. Gregorio deinde quibusdam additis, vel detractis, in Ordinem & librum Sacramentorum redactæ,

Vualaf. Strabo de reb. Eccles. capit. 22. & Micrologus capit. 61. Concilia Carth. 3. can. 23. Milenit. can. 12. quibus aderat S. Aug. rejiciunt non probatis.

1 **I**n Festis duplicibus dicitur una tantum Oratio, nisi facienda sit aliqua commemoratio, ut dictum est supra.

Romana traditio vnam Orationem tribuit cuique Missæ. *Microlog. cap. 4.* quia vnus Introitus, vna Epistola, vnum Euan-gelium, *Amalar. in prolog. de diuinis*

Offic. Vnum est Officium, *Radphul. pro-pof. 23.* & fidei seu vnitatis Sacramentum denotat. *Innocent. III. lib. 2. cap. 27.*

2 *In Festis Semiduplicibus occurrentibus ab Octaua Pentecostes vsque ad Aduentum, & à Purificatione vsque ad Quadragesimam, dicitur secunda Oratio, A cunctis, tertia ad libitum.*

Sicut in Officio fiunt commemor. de Beata Virgine, Sanctis Apostolis, S. Patrono, seu Titulari, & de Pace: ita in Missa dicitur secunda Oratio, *A cunctis*, cuius est auctor Innocent. III. *ex Duran. libr. 4. cap. 15.* in qua supradicta memorantur. Nam littera N. nomen exigit Patroni, seu Titularis Ecclesiæ, vbi celebratur; tertia vero additur, quia impari numero gaudet Deus, *ex Innocentio III. & tres dicendæ in honorem Sanctissimæ Trinitatis, idem Innocen. ibidem*, vel quia Christus ter orauit in horto, *Microlog. supra*, vel quia in memoriam eius qui tertia die resurrexit. *Clem. lib. 2. constit. capit. 63.* & tres approbat dici *Concil. Laodic. cap. 19.* Numerus impar est indiuisibilis, & vnionem hoc loco significat Ecclesiæ

orantis. In tertia oratione ad libitum, cauere debet Sacerdos pro sua modestia, ne coram Prælato suo, seu Principe dicat Orationem, quæ habet titulum, *Pro se- ipso Sacerdote*, ita *Burchardus in Ordine celebrationis Missæ.*

* Dices: cur in oratione, *A cunctis*, in qua continetur omnia suffragia, seu communes commemorationes officij, ut dictum est, nulla mētio fit de cruce, de qua in officio? Respondeo non semper fieri de Cruce in officio commemorationem; & fuisset incommo-dum, modo eam demere, modo addere in orat. *A cunctis*, pro varietate Missæ ferialis, seu de sancto. Deinde tota Missa com. est de Cruce, quæ etiam de causa tempore Paschali fit in offic. comm. de Cruce, non in Missa.

3 *In Festis Semiduplicibus occurrentibus ab Octaua Epiphaniæ vsque ad Purificationem dicitur secunda Oratio, Deus qui salutis, tertia Ecclesiæ, vel pro Papa, Deus omnium fidelium.*

Secunda Oratio de Beata Virg. ob eiusdem partum dicitur, vsque ad Officium

Purificationis, etiam translatum. tertia pro Ecclesiæ, vel pro Papa.

4 *In Festis Semiduplicibus à Feria iij. Cinerum vsque ad Dominicam Passionis, secunda Oratio de Feria; tertia, A cunctis.*

Secunda de Feria, de qua in Officio fit commemoratio. tertia. *A cunctis*, ob

alias commemorationes, & Suffragia, quæ in eodem fiunt Officio.

5 *In Semiduplicibus à Dominica Passionis vsque ad Dominicam Palmarum, secunda Oratio de Feria, tertia Ecclesiæ, vel pro Papa.*

Gauant. Rubr. Miss.

B 3 Omit-

Omittuntur enim commemorationes in Officio, & consequenter etiam in Missa; tamen pro Ecclesia, vel eius capite adhuc est orandum, quod si hoc tempore cantandæ sint duæ Missæ, de Festo, & de Feria; in Festo semiduplici secunda

erit, Ecclesia, vel pro Papa. neque dicitur tertia Oratio; ita Romæ fit: & minuitur numerus Orationum in Missa, sicut & suffragiorum in Officio. cuius rei causam num. 8. afferemus.

6 In Festis Semiduplicibus ab Octava Paschæ usque ad Ascensionem, secunda Oratio de S. Maria, Concede nos; tertia Ecclesia, vel pro Papa.

In his & sequentibus quando in Officio cessant commemorationes de Sæctis, & de Pace, cessat etiam Oratio, *A cunctis*; sed quia B. Virgo numquam cessat orare pro nobis, & festa Filij sunt etiam Matris, neque à Sæctis quicquam obtinemus, quod à Deo per manus Mariæ

prius non donetur; ideo tempore Paschali, infra Octavas Ascensionis, Corporis Christi, & Sæctorum, in eorumque Virgilio, secunda Oratio est de Beata Virgine; præterquam quod hoc Sacrificium de ea mundo fuit generatum, *Honorius in Gemma animæ lib. 1. cap. 104.*

7 In Festis Semiduplicibus infra Octavas occurrentibus, secunda Oratio dicitur de Octava, tertia, quæ secundo loco infra Octavam ponitur.

Sicut in Officio fit commemoratio de Octava, ita & in Missa in secunda Ora-

tione, & consequenter, quæ secunda erat, tertium obtinet locum.

8 Infra Octavas Paschæ, & Pentecostes, in Missa de Octava dicuntur duæ tantum Orationes, una de die, alia Ecclesia, vel pro Papa.

Valer hic ea ratio quam affert *Durandus in Dominica de Passione*, in qua cessant Commemorationes Sæctorum in Officio, ut scilicet nostra intentio feratur in Christum solum & spes nostra eleuetur ad unicum eius singulare refugium. Addimus igitur in tempore Passionis, Paschatis, & Pentecostes aliam Orationem

tantum pro Ecclesia, vel pro Papa, pro quibus præcipue orandum, nullo alio mediante Aduocato, neque B. Virg. quia Christus, & Spiritus paraclitus sunt tunc temporis supremi & vnici Aduocati nostri. Si in prædictis occurrat commemoratio de Sæcto, non dicitur tertia Oratio, ad sensum Rubricæ.

9 Infra alias Octavas, & in Vigilijs, quæ ieiunantur (excepta Vigilia d. Natiuitatis Domini, & Pentecostes) dicuntur tres, una de die, secunda de S. Maria, tertia, Ecclesia, vel pro Papa. Sed infra Octavas S. Maria, & in Vigilia, & infra Octavam omnium SS. secunda Oratio dicitur de Spiritu sancto, Deus qui corda, tertia, Ecclesia, vel pro Papa.

Pro prima parte Rubricæ attulimus congruentem rationem, in hoc eodem tit. num. 6.

d. Natiuitatis Domini, &c. Hæ Vigiliæ habent rationem Festi Duplicis, & solemnioris.

e. De Spiritu sancto. Quia in prima Oratione vel explicitè, vel implicitè ut in Vig. & infra Oct. omnium SS. Mariæ

merita imploramus; ideo in secunda oratione eam denuo inuocare nõ debemus. Sit igitur secunda de Spiritu Sæcto, qui eam obumbravit & secundam reddidit, quem ritum viguisse apud aliquos in Officio paruo Beate Virginis, ut post Orationem de Beata Virgine fieret semper Commemoratio de Spiritu Sæcto, & de omnibus Sæctis scribit *Kadulph prop. 20.*

10 In Dominicis infra Octavas occurrentibus dicuntur dua Orationes, vna de Dominica, secunda de Octava, & in die Octava dicitur vna tantum Oratio, nisi facienda sit aliqua commemoratio.

Ratio est, quia de Octava fit Commemoratio in Dominica, tertia vero Oratio omittitur ad maiorem solemnitatem. In Octava dicitur vna tantum Oratio, quia est duplex Officium.

Accidit in Dominica priuilegiata fieri

tantum Commemorationem de die Octava, quæ non transfertur; & tunc in Missa secunda Oratio erit de Octava, neque tertia dicitur, quia dies est Octava, & nobilior, quam Dominica infra Octauam, in qua duæ tantum dicuntur.

11 In Dominicis dicuntur tres, vt in Ordinario assignantur, quibusdam exceptis, vt suis etiam locis notatur.

Causam habes ex Clemente supra nu. 2. Excipitur Dominica Passionis, in qua duæ tantum dicuntur ob rationem supra allatam num. 8. Item Dominica Palma-

rum, in qua vna tantum Oratio. tit. 7. num. 1. Item Dominica in Albis, quæ vnicam habet Orationem, quia eius Officium est Duplex.

12 In festis Simplicibus, & Ferijs per annum, nisi aliter in proprijs locis notetur, dicuntur tres, vt in Semiduplicibus, aut si quinque: possunt etiam septem ad libitum.

Plures tribus non dicuntur in Semiduplicibus, nisi ob Commemoratio-

em & quinque. Propter quinque partitam Christi passionem. Microlog. cap. 4.

g Septem. Quia Christus in Oratione Dominicali septem instituit petitiones, Microlog. vbi supra, vel ob septiformis gratiæ Spiritum, Innoc. III. libr. 2. cap. 27.

Plures etiam possent dici, sed tædio essent audientibus ex Micrologo loco citato. * contingit Romæ anno 1628. in Ecclesia Angelorum dici octo collectas de præce-

pto: nimirum de Festo S. Syluestri, de Dom. infra oct. Natiu. de quatuor Octauis, de quinta Octava S. Thomæ titularis, & vltimam iussu Pontificis, Deus refugium.

Ad libitum vero hoc loco non significat tamen, quod quascunque velis, orationes dicas; sed eas prius, quæ in Rubricis assignantur, pro secunda, vel tertia; & tunc supra illas, quæ tibi magis placeant, addere poteris alias cum debito ordine, & numero.

13 In Ferijs quatuor Temporum, & vbi plures leguntur Lectiones huiusmodi plures Orationes dicuntur post vltimam Orationem ante Epistolam, vt suis locis in propria Missarum de Tempore.

Leguntur enim plures Lectiones in Ferijs quartis, & Sabbatis Quatuor Temporum. Præterea in Feria quarta ante Sabbatum, Sirientes, Dominica Quadages. & in Feria quarta maioris Hebdo-

madæ; quia verò Epistola magis attinet ad sacrificium Missæ, quàm Lectiones præcedentes, idcirco multiplex Oratio, quæ ad Sacrificium proprius accedit, immediate ante Epistolam collocari debet.

14 In Missis Votiujs, quando solemniter dicuntur pro re graui, vel pro publica Ecclesia causa, dicitur tantum vna Oratio: Sed in Missa pro gratiarum actione additur alia Oratio, vt in proprio loco notatur. In alijs dicuntur plures, vt in Festis simplicibus.

Vnitas Orationis dicitur, & significat solemnitatem, vt in Duplici patet. In Missa verò pro gratiarum actione additur alia sine distinctione à prima, vt notauimus sup. tit. 7. nume. 7. & est *Burchar.*

15 In *Votiuis B. Mariae* secunda Oratio dicitur de Officio illius diei, & tertia de Spiritu sancto: sed in Sabbato, quando de ea factum est Officium, secunda Oratio erit de Spiritu sancto, tertia Ecclesiae tuae, vel pro Papa.

h In *Votiuis de Apostolis*, quando ponitur Oratio, *A cunctis*, eius loco dicitur Oratio de S. Maria, Concede nos famulos.

Orationem de Spiritu Sancto conuenire Missae Beatae Virginis diximus hoc eod. tit. num. 9.* & semper dicitur, quia est Rubrica generalis, etiam tempore Aduentus, Passionis, & Paschali, in quibus assignatur in alijs Missis Oratio, Ecclesiae, vel pro Papa.

h In *votiuis de Apostolis*, &c. Non dicitur Oratio, *A cunctis*, ne fiat noua mentio Apostolorum Petri & Pauli; nam de his Apostolis tantum Rubrica loquitur, ne verò pereat deinde memoria Beatae Virginis, quae habetur in omiffa Oratione, *A cunctis*, dicitur eius loco, *Con-*

16 Si cum plures dicuntur Orationes, occurrat fieri i commemorationem alicuius Sancti, ea ponitur secundo loco, & tertia Oratio dicitur, quae alias secundo loco dicenda erat.

i *Commemorationem*. Intellige hic Commemorationem Sancti, non ad libitum Sacerdotis, sed eam, quae facta est in Officio, vt in Sabbato, quando fit Officium Beatae Mariae Virginis, cum commemoratione Festi Simplicis; tunc enim Oratio de Spiritu Sancto erit tertio loco dicenda, quod valet etiam in Missis non votiuis, vt dictum est supra tit. 7. num. 5.

Atque hinc ille ritus non satis placet dicendi quatuor Orationes in Dominicis, & Ferijs Quadragesimae. Prima de Feria, secunda de Vigilia, vel Festo Simplici, tertia, *A cunctis*, quarta, *Omnipotens*.

Accidit etiam à Superiore decerni pro publica causa quotidie dicendam Orationem, *Deus refugium nostrum*, seu aliam; & tunc vel dicitur loco tertia ad libitum;

In *votiuis priuatis* secunda oratio est, de quo fit officium, tertia erit, quae secundo loco dicitur in Missa de officio, exceptis *Votiuis* ijs, de quibus numero sequenti. oratio pro gratiarum actione tertio loco dicitur.

cede, de Sancta Maria.

In alijs autem temporibus, quando non dicitur, *A cunctis*, nulla accidit mutatio.

Quaeres: An similem ob causam in Missa votiuua de Patrono, seu Titulari, cui nominatur in littera N. in oratione, *A cunctis*, debeat fieri similis mutatio Orationum? Respondeo, satis esse in eo casu, vel tacere in Oratione, *A cunctis*, nomen Patroni, seu Titularis, ne de eodem bis fiat mentio in Collectis; vel nominare poteris vice illius alium pro tua deuotione.

vel addatur vti commemoratio in duplicibus, semi duplicibus, & Dominicis. Sacra Rituum Congregatio die 28. Augusti 1627. omitti decreuit regulariter praedictam orationem in Festis primae classis. in alijs vero secundae classis communior vsus insigniorum Ecclesiarum Urbis est, vt neque dicatur in Missis priuatis, nedum in solemnibus, à qua sola excluditur commemoratio de festo simplici: quae consuetudo mihi placet. * Ita verò addatur haec oratio, vt nulla omittatur ex ijs, quae in Missali cuique Missae singillatim, & nominatim assignantur. imo in ijs, in quibus tertia est ad libitum, potes eam dicere, & addere: *Deus refugium*: ea ratione tamen, vt serues debitum numerum, videlicet, quatuor in Dominicis, & semi-dupli-

duplicibus; quinque in simplicibus, feriabilibus, & Votiuus iuxta superiorem Rubricam num. 12.

In Missa de Sancto, qui Titulus est Altaris, de quo tamen non recitatur officium, sed Missa tantum, ad eiusdem altare, in die festo illius (quia non debet omitteri oratio eius, de quo fit officium) cō-

uenit, vt tertia sit oratio, quæ tunc temporis secundo loco dicenda foret; est enim hæc Missa ex votiuo, & festiuo mixta: ex votiuo, quia discordat ab officio; ex festiuo, quia eo die obiit Sanctus, de quo Missa: & ideo dicitur in ea Hymnus Angelicus, vt supra diximus.

17 In conclusione Orationum hic modus seruetur. Si Oratio dirigatur ad Patrem, concluditur, Per Dominum nostrum &c. Si ad Filium, Qui viuis & regnas cum Deo Patre. Si in principio Orationis fiat mentio Filij, concluditur, Per eundem Dominum nostrum. Si in fine Orationis, eius fiat mentio, Qui tecum viuit. Si facta sit mentio Spiritus sancti; in conclusione dicitur. In vnitatem eiusdem Spiritus sancti, &c. Alia quoque in dicendis Orationibus seruentur, qua superius in Rubrica de Commem. dicta sunt.

Oratio ad Patrem vt plurimum dirigitur, iuxta doctrinam Christi. *Matth. 6. & Ioan. 16. & ex decr. Carthag. Conc. cap. 23.* & tunc conclusio fit hoc modo. Per Dominum nostrum Iesum Christum. Quod sumptum est ex Epist. ad Rom. 5. *Innoc. III. lib. 2. cap. 26.* Rarò ad filium dirigitur, nec antiquitus, vt notat *Bellar. de Miss. lib. 2. cap. 16.* vt Filius etiam creditur Deus: & eo casu conclusio fit, Qui viuis, & regnas. numquam de facto ab Ecclesia ad Spiritum Sanctum in Missa. Collecta dirigitur; quia donum est, & à dono non petitur donum, sed à donatoribus, à quibus ille procedit. *Duran. lib. 4. cap. 15.* diriguntur tamen Hymni, & Sequentiæ ad eum; & possunt etiam dirigi Collectæ, quod Ecclesia non fecit adhuc.

Reliqui conclusionum modi per se patent, & qua de causa variandi, vt nimirum cōcitant sensui orationis vltimæ, ex *Nau. de Oration. capit. 19. numer. 169.* quam concludunt. Si ad ipsam Trinitatem dirigitur Oratio, dicitur, Qui viuis, &c. ne videatur separari Christus à Trinitate.

Hoc autem est commune omnibus Conclusionibus, vt mentio in ijs fiat semper Sanctissimæ Trinitatis; vt intelligamus, nullum fieri præiudicium reliquis Diuinis personis, qua in Oratione taceri videntur, dum consummatio ostendit, nullum esse discrimen in Trinitate, Ful-

gent. lib. 2. ad Monimum quæst. 1.

In vnitatem Spiritus sancti Deus, ita legendum esse, non autem præponendam vocem, Deus, tradit ex Romana auctoritate *Radulph. prop. 23.*

Additur, Amen, in fine, vt communem Orationem, quam Sacerdos obtulit, omnes confirmet. *Idem ibidem,* meminitque huius ritus respondendi, Amen, *S. Aug. epist. 178. & tract. 41. in Ioann. &* quia vox Hebrea est, quæ significat apud nos idem quod, fiat, in precationibus vsurpata est Apostolorum tempore, *1. Cor. 14.* tam à Græcis, quàm à Latinis, numquam fuit mutata, vt alia etiam retinentur Hebrea ob causas paulo infra recensendas. Significat etiam, Verum est, *Orig. tract. 35. in Matt. Ambr. de ijs, qui inuoluntur mysterijs libr. 1. cap. 9.* & in hoc sensu concordat, Amen, cum Orationis potius conclusione, quam cum Oratione, quasi affirmet populus, verum esse, regnare Deum in vnitatem Spiritus Sancti. *Innocent. III. lib. 2. cap. 26. Duran. lib. 2. cap. 17.*

Notat *Nauarrus de Oration. capit. 19. num. 171.* conclusionem abbreviari, & dici: Per Christum Dominum nostrum: quod in Canone fit; quando scilicet non præcedit, inquit ille, Dominus Vobiscum: quod verum est vt plurimum, non autem semper.

De

De Epistola, Graduali, Alleluia, & Tractu,
ac de Euangelio. X.

Post ultimam Orationem dicitur K Epistola : qua finita, à ministris responde-
tur, I Deo gratias. Et similiter, quando leguntur plures Lectiones, post singulas
dicitur, Deo gratias, præterquam in fine quintæ Lectionis Danielis in Sabbatis
Quatuor temporum, n & in fine Lectionum Feria sexta in Parasceue, & Sabbati
sancti.

K Epistola. Sonat Epistola super mis-
sionem, seu super erogationem, quia lit-
tera, quæ mittuntur, habent aliquid supra
id, quod uia uoce nuntius refert; Ideo-
que Epistola uocantur.

Est igitur Epistola missa supra, siue vl-
tra testamentum uetus, & Euangelium.
*Alcuin. de Diuinis Officijs. Auctores. Leg-
gendi Epistolam in Missa fuere Apostoli,
& habetur in Liturgia S. Petri; tum Suc-
cessores Apostolorum ex Can. 10. Apost.
Dion. de Ecclesiast. Hierarchy. cap. 3. Clem.
libr. 2. const. cap. 57. Alexander autem Pa-
pa, qui dicitur auctor ab Honor. in Gem-
ma cap. 88. fortasse decreto ritum stabili-
uit. Ante Anastasium Paulus tantum le-
gebatur ex Demochare, tom. 4. capit. 15.
deinde uero non solum Pauli legebantur
Epistola, Vualaf. Strabo capit. 22. sed
etiam aliorum Apostolorum & Prophe-
tarum, quod clare asserit S. Iustin. Apol.
2.*

Porro per totum anni curriculum ex
Prophetis & Apostolis collegit, & ordi-
nauit Epistolas, & Lectiones S. Hier. in
libr. qui dicitur *Lectionarius*, uel *Comes*
S. Hier. ut docet *Berno capit. 1. Damaso*
approbante, ex *Radulpho prop. 23.* eo fi-
ne, ut per lectionem præparemur ad my-
steria, ex *Cabasila cap. 22.*

Et in Lectionibus quidem ueteris te-
stamenti initium esse solet: *In diebus illis:*
finis autem: *ait Dominus omnipotens:*
quia in libris illis hæc sæpe sunt in usu, ti-
tulus etiam Sapiëntiæ communis est Le-
ctioni Prouerbiorum, Canticorum, &
Ecclesiastici; quia hi libri dicuntur Sa-
pientiales, ex SS. Patrum antiquo usu, &
ritu. In Epistolis uero Pauli eadem de
causa fit initium ab ea uoce: *Fratres;* &

finis est: *in Christo Iesu Domino nostro.*
In alijs item Apostolicis Epistolis ob ea-
dem causam utimur initio uoce illa *Car-
rissimi.* uisitata à Petro, & Io. in suis Epist.
Durand. lib. 4. cap. 16.

Certe in Dominicis Epistola solet esse
de nouo Testamento, quia Dominicus
dies Resurrectionem Domini, & tem-
pus gratiæ repræsentat. *Duran. libr. 2. de
rit. cap. 18.*

Sed, cur ante Euangelium legitur cum
sit minoris dignitatis? Primo quia desi-
gnat officium Ioannis Baptistæ, *Rupert.
lib. 1. cap. 32.* qui fuit utriusque testamen-
ti, quorum sunt Epistola. *Innoc. III. libr.
2. cap. 29.* Deinde ex *Alcuin.* mos fuit
Apostolorum, ut bini ante Dominum
irent *Luc. 10.* Tertio ex *Vualaf. loco ci-
tat.* ut animus audientium à minoribus
ad maiora sentienda proficiat, & grada-
tim ab imis ad summa conscendat. alias
duas causas lege apud *Durand. loco cita-
to,* quæ minus mihi placent.

I Deo gratias. *Burchard.* Augustini sæ-
culo consueuerunt dicere Monachi, cum
hominibus occurrerent: *Deo gratias:*
quod ipse scribit *August. ad Psalm. 132.*
adeo erat tunc in Missa & Officio uisita-
tum. gratias autem agimus Deo quod do-
ctrinæ suæ panem nobis frangere digna-
tur, ex *Rupert. libr. 1. de Diuin. Offic. cap.
14.* si Pauli erat Epistola, dicebatur in fine
Pax tecum. ex Aug. Epist. 163.

In fine quintæ lectionis. Omittitur
responsio Ministri, ne interrumpatur
textus, & sensus, ut ibidem legenti patet.

Et in fine lectionum, &c. Sunt hi dies
luctus, in quibus abstinemus etiam à Glo-
ria Patri, &c. & similibus loquendi mo-
dis festiuioribus.

a Post

2 Post Epistolam dicitur o Graduale, quod semper dicitur p praterquam Tempore Paschali, cuius loco tunc dicuntur duo Versus, ut habetur in rubrica, in Sabbato in Albis.

o Graduale. Seu Gradale: Rabanus li. 1. cap. 33. eo quod cantabatur in inferiori gradu. Ordo Rom. vel iuxta gradus pulpiti, in quo legebatur Euangelium; Raban. ibidem; vel quia cantabatur, dum Diaconus ascenderet gradus pulpiti Euangelici ex Vualafid. cap. 22. & Rhenano ad Tertul. de cer. Milit. vel in gradibus Altaris: Duran. li. 4. c. 19. Cantari autem cepit auctore Caelestino primo ex Sigeber. An. Domini 426. & Ruper. libr. 2. de Diuin. Offic. c. 24. Ambrosius composuit ex Rad. prop. 23. Gelasius & Gregorius item ex Durand. loco citato. appellantur in Anti-

phonario Gregor. Responsoria.

p Praterquam tempore Paschali. Quia: ex Rup. lib. 1. cap. 34. Graduale lamentum indicat, & laborem, quæ non congruunt cum tempore summæ lætitiæ Paschalis. Summa vero fuit lætitiæ post recuperatum Thomam in Dominica in Albis, in cuius Sabbato ideo cessat Gradualia. eorum autem loco dicuntur duo Versus, qui nihil sinistrum, aut triste sonant. Innocen. loco citato capit. 33. quod si infra Oct. Pasch. Graduale dicitur, id fit propter recenter baptizatos, Ruper. libr. 8. cap. 1.

3 Post Graduale, dicuntur q duo Alleluia, deinde Versus &, post Versum, unum Alleluia. Tempore Paschali, quando non dicitur Graduale, dicitur aliud Alleluia, post secundum Versum: & quando dicitur r Sequentia, non dicitur post ultimum Versum, sed post Sequentiam.

q Duo Alleluia. Vsurpatur Alleluia in Liturgia S. Petri hoc loco. Post lætitudinem lætitiæ sequitur, Ruper. libr. 1. cap. 35. & peregrina vox est, ut idem ait, ad exprimendum peregrinum gaudium, quod in Cælesti Hierusalem nos manet. est enim vox hebræa, quæ significat, Laudate Dominum, Aug. in Psal. 118. cum plenitudine tamen gaudij & exultationis, auctore S. Thoma post Glos. in capit. 19. Apoc. vnde & in diebus mæroris omittitur. S. Germanus in Theoria explicat, Al, id est venit; el, Deus, via, laudate. Alias refert significationes Durand. lib. 4. cap. 20. Primam ex Augustino. Saluum me fac Domine. Secundam ex Hieronymo, Cantate laudem Domino. Tertiam ex Gregorio, Pater, Filius, & Spiritus Sanctus; sed est S. Germani loco citato: vel lux, vita, salus. Quartam ex Petro Antistodor. Altissimus leuatus est in Cruce, lugebant Apostoli, iam surrexit. In aliam linguam transferri non debet, sicut nec, Amen, propter sanctiorem auctoritatem Isidor. libr. 1. de Diuin. Offic. capit. 13. nam de Hierosolymitana Ecclesia translata fuit ad Roma-

nam à Sancto Hieronymo iussu Damasi, ut docet S. Gregorius libr. 7. Epist. 63. qui & eadem vocem restituit ex Ruper. lib. 1. cap. 35. non simpliciter, sed instituit, ut caneretur etiam extra tæpus Paschale, ut explicat Baron. ex August. in Psalm. 118. cum scribit de Damaso An. 384. quod enim erat in vsu Hierosolymis ante Damasum, & Damasus Romæ ordinauerat; fortasse deinde omissum fuerat vsque ad tempora Gregorij; & sicuti, Kyrie, vox græca, ita & Alleluia, vox hebræa, à latinis vsurpantur; ut omnis lingua in Missa confiteatur, quia Iesus Christus in gloria est Dei Patris, Innoc. III. libr. 1. cap. 33.

Quod autem dicendum sit in Missa post Graduale, seu Epistolam, habetur in Ordine Romano: & geminatur ob geminam quam expectamus glorificationem animæ, & corporis. Additur versus, & alterum Alleluia quasi intermixtum sit Graduale, tum lætitudinem, tum lætitiæ, ne deficiamus in hac vitam æternam plena, Durand. loco citato. Quod dicitur de Sequentia, & Alleluia in hac rubrica; habet Bur-

chard.

chard. vt vltimum locum prope Euangelium impleat *Alleluia*.

1 *Sequentia* Diximus *supra* 1. part. tit. 5. vocari iubilationem ab Ordine Romano & cur dicta sit *Sequentia*, docuimus *ibidem*. Primum earum Auctorem ferunt fuisse Abbatem Nogerum Sancti Galli, & Nicolaum Papam eas approbasse. *Radulph. propos.* 23. Eas etiam fuisse in vsu Romano tradit *Vualaf. Strabo cap.* 22. Verum SS. Ambrosio & Augustino adscriptas fuisse aliquas *Sequentias* scribit *Duran. libr. 2. cap. 22.* Pulchre igitur iungitur *Sequentia* cum vocibus, *Alleluia*, ad explicandam Paradisi lætitiā ineffa-

bilem in solemnioribus Festis, puta, in Paschate, & Pentecoste; cuius *Sequentie*, *Veni Sancte Spiritus*, & *emitte calitus*, &c. Auctor esse perhibetur Robertus Franciæ Rex, apud *Trithemium*, & *Durand. lib. 4. capit. 22. circa An. 1003.* vel *Hermannus Contractus*, ex *Ligno vite libr. 5. capit. 70.* In Festo Corporis Christi Auctor est *Sequentia* S. Thomas Aquinas, quem tamen tribuit S. Bonaventuræ *10. Rioche lib. 4. compend. temporum capit. 71. col. 3.* sed primum puto verius. De *Sequentia* Paschatis mentionem subobscuram facit auctor *Gemma anim. libr. 3. cap. 135.*

4 *A Septuagesima vsque ad Sabbatum sanctum non dicitur, Alleluia, neque dicitur in Missis de Feria in Aduentu, Quatuor temporibus, & Vigilijs quæ ieiunantur, exceptis Vigilia Natiuitatis Domini, & si venerit in Dominica, & u Vigilia Pasche, & Pentecostes, ac Quatuor temporibus Pentecostes. Nec dicitur in Festo x SS. Innocentium, y nisi venerit in Dominica.*

1 *Non dicitur.* Leo IX. de *conf. dist. 1. hi duo.* & *Concil. Tolet. 14. can. 10.* prohibent in *Quadragesima* dici. Vox enim tantæ lætitiæ audienda non est in diebus mœroris, & tristitiæ, cuiusmodi sunt à *Septuagesimæ* ad *Sabbatum Sanctum*; tum *Feriæ Aduentu*, & *Quatuor Tëporum*, tum *Vigiliæ*, quæ ieiunantur. *Alcuin. de Diuin. Offic. capit. de Septuagesima.* idem affirmat de *vigilijs cap. de fer. 6. in Parasceue.* Stillicidium est enim, *Alleluia*, gaudij cœlestis, *Rup. lib. 1. cap. 35.*

t *Si venerit in Dominica.* *Burchard.* quam nullo tempore ieiunare, sed semper festiuam esse, *Dominicæ Resurrectionis* auctoritas cogit. *Alcuin. loco citato de*

feria sexta.

u *Vigilia Pasche*, &c. *Burchard.* idem docet in duabus *Vigilijs prædictis.* In his autem solēnioribus diebus, licet ieiunemus, lætitiæ tamen plena sunt omnia in *Diuinis Officijs celebrandis.*

x *Sanctorum Innocentium.* *Burchard.* propter plorationem *Rachel*, quæ in figura præcessit *Matris nostræ Sanctæ Ecclesiæ*; aut quia tempus erat, quo tunc ad *Inferni claustra* descendebant passi. *Alcuin. cap. Officium, Vir erat in terra.*

y *Nisi venerit in Dominica.* Quæ regina est dierum ob *Domini Resurrectionem*, ex *Ignatio supra citato*, & *Alcuin. supra de fer. 6.*

5 *A Septuagesima vsque ad Pascha eius loco dicitur, z Tractus, qui Tractus prædicto tempore in aliquibus Ferijs non dicitur, vt suis locis ponitur, a nec dicitur in Ferijs à Septuagesima vsque ad Quadragesimam, quando repetitur Missa Dominica.*

z *Tractus.* De eo in *Ordine Romano.* *Tractus* autem, hoc est, luctus, ex eodem *Ordine Romano de Septuagesima*, à trahendo dictus est, qui tractim cantatur, *Alcuin. de Sept.* & veluti tractæ voces lugubres gemitibus & suspirijs admixtæ

sunt, *Azor. lib. 10. cap. 36. quest. 8.* auctor *Tractuum*, vel *Cælestin. Berno. de Offic. Missæ. cap. 25.* vel *Gelasius, Ruper. libr. 2. de Diuin. Offic. capit. 21.* vel *Telephorus. Durand. lib. 4. cap. 21.* vel hi omnes perfecere.

Humi-

Humilitatis vero tempore dici solet, & sepe in causa humilitatis ponitur, *Amalar. libr. 2. capit. 3.* unde a Septuagesima ad Pascha locum habet Tractus, quia tunc mortem, quae intrauit in mundum per inuidiam Diaboli; lugemus, *Rupert. lib. 5. cap. 12.* vel miseriam vitae praesentis, *In-*

noc. III. lib. 2. cap. 32.

a *Nec dicitur.* 15 certe diebus cantatur Tractus, quibus frequentior est populus, ut ad luctum excitetur, nempe Dominicis diebus, & in Quadragesima Ferijs secundis, quartis, & textis. *Durand. libr. 4. cap. 21.*

6 *Dicito Graduali, seu Alleluia, seu Tractu,* b dicitur Euangelium. c *Et in principio Euangelij dicitur, Dominus vobiscum. Respondetur: Et cum spiritu tuo.* d *deinde Sequentia sancti Euangelij secundum N Respondetur, e Gloria tibi Domine.* f *In fine Euangelij a ministro respondetur, Laus tibi Christe, quod etiam dicitur in fine illius partis Passionis, quae legitur in tono Euangelij, g praterquam in Parasceue. Postea si dicendum est, dicitur, Credo.*

b *Dicitur Euangelium.* Vox Graeca, quae latinitate donata sonat, bonum nuncium. *Isidor. libro 1. cap. 11.* accipitur hic pro textu historiae Evangelicae, quem Apostoli in Missa legebant; quod *Schulting. part. 1. cap. 19.* ex eo Pauli deducit, quod de Luca ait: cuius laus est in Euangelio per omnes Ecclesias. Successores Apostolorum legi currunt in Missa, ut testantur *Liturgia omnes; & Strabo capit. 22.* Alexander Papa firmavit usum decreto, *Radulph. propof. 23. & Gemma libr. 1. cap. 88.* Est autem Euangelium principale omnium quae dicuntur in Missa. Sicut enim caput corporis praeminet, & illi reliqua consentiunt; ita Euangelium se habet cum toto Missae Officio, *Ruper. lib. 1. cap. 37.* Verbum verbi est, Sermo sermonis, & Sapientia Sapientiae, *Innocen. III. libro 2. cap. 47.* Euangelium per annum Hieron. composuit ex *Gemma libr. 1. cap. 87.* certas enim stas Lectiones Evangelicas legi, testatur *August. Prol. in epist. Ioan. 1.*

c *Et in principio Euangelij.* Ita Ordo Romanus; ut populus, ait, silentium praebat, attentus & beneuolus fiat; quod ostendit ille per ea verba: *Et cum spiritu tuo.* quod notat *Rupert. lib. 1. cap. 6.* Nam & Apostoli salutabant primum dicentes: *Pax huic domui.* *Gemma libro 1. capit. 23.*

d *Deinde Sequentia, &c. Ex Ordine*

Romano, quo docilis etiam fiat idem populus, *Ruper. loco citato.* Sequentia vero hoc loco est numeri pluralis, id est, ea quae sequuntur in Textu Evangelicae. *Durand. lib. quarto cap. 24.*

e *Gloria tibi Domine.* *Chrysostom. in Liturgia.* Dicat qui promptior non est, ut cum fructu capiat verba Euangelij, *Gloria tibi Domine,* ita *Amalar. libr. 3. cap. 18.* vel, qui capiunt, glorificent Dominum, qui mittit Verbum salutis, ut dicitur *Act. 11. Ruper. libr. 1. cap. 36.* Vel sapientiam & sermonem Dei hunc esse omnes nos credentes, clamemus; *Gloria tibi Domine.* ita explicat *S. German. in Theoria rerum Ecclesiasticarum.*

Ante Textum Euangelij praemittitur: *In illo tempore:* praeterquam, quando est initium Euangelij, vel in primis verbis Textus describitur tempus proprium illius narrationis; ut: *Anno quintodecimo; Elisabeth impletum est, &c.*

f *In fine Euangelij* refert *Durand. libr. 4. cap. 24.* varios ritus quidam dicebant, *Amen,* hoc est, verum, vel fiat. Alij, *Deo gratias.* Alij, *Benedictus qui venit in nomine Domini.* Nos Christum laudamus. de quo narratum est in Euangelio: sed verba non sunt antiquiora *Burchardo,* qui ea refert, ante eum nemo.

g *Praterquam in Parasceue.* Quae Christo fuit dies impropria, non laudis.

De Symbolo. XI.

h *Symbolum dicitur i post Euangelium i in omnibus Dominicis per annum, etiamsi in illis fiat de Festo, in quo alias non diceretur, vel Dominica vacet.*

m In

m In tribus Missis de Natiuitate Domini, & deinceps usque ad Octauam beati Ioannis Apostoli inclusiue. n In Epiphania, & per Octauam. FERIA quinta
o in Cœna Domini. p In Paschate Resurrectionis, & per Octauam. q In
Ascensione Domini, & per Octauam. r In Pentecoste, & per Octauam. s In
Festo Corporis Christi, & per Octauam. t In omnibus Festis Beatae Mariae,
& per Octauas. u In Festis duodecim Apostolorum, & Euangelistarum, & per
Octauas. x In utraque Cathedra Sancti Petri, & in Festo S. Petri ad Vin-
cula. In Festis Conuersionis, & Commemorationis Sancti Pauli Apostoli. In
Festo S. Ioannis ante portam Latinam. In Festo S. Barnaba Apostoli. y In
Festis Inuentionis, & Exaltationis Sanctae Crucis. z In Transfiguratione
Domini. a In Festis Angelorum. b In Festo S. Mariae Magdalene. c In Festis
quatuor Doctorum, videlicet, Gregorij, Ambrosij, Augustini, & Hieronymi,
addito Festo S. Thomae de Aquino, & S. Bonauenturae. Item in Festis Docto-
rum, Albanasij, Basilij, Gregorij Nazianzenij, & Ioannis Chrysostomi. d In
die Octauarum S. Ioannis Baptiste, & S. Laurentij. e In Festo omnium San-
ctorum, & per Octauam. f In Dedicacionibus S. Saluatoris, & SS. Aposto-
lorum Petri & Pauli. In Annuario Dedicacionis propriae Ecclesiae, & per
Octauam. In die i Consecrationis Ecclesiae, vel Altaris. In Festis Sanctorum
quibus dedicata est Ecclesia, & ubi habetur corpus, vel insignis reliquia San-
cti, de quo agitur. In dies Creationis, & Coronationis Summi Pontificis, &
in Annuario eiusdem diei. In die, & in annuario Electionis, & Consecra-
tionis Episcopi. Item in omnibus Festis, in quibus in Dominicis, & infra Octauas ce-
lebrantur, etiam si dicuntur in paramentis violaceis in Dominica in quibus ratione
Dominica & Octaua dici debet. Item in Festo n Patroni alicuius loci, vel Tituli
Ecclesiae (non autem alicuius Cappella, vel Altaris) & in Festis principalibus Or-
dinum, & per eorum Octauas, in Ecclesijs tantum illius Ordinis. Item dicitur
Credo, in Missis Votiujs, quae solemniter pro re graui, vel pro publica Ecclesia cau-
sa celebrantur.

h Symbolum. Hoc est, indicium, seu fi-
gnum, seu collatio; quia Symbolum Apo-
stolorum est indicium fidei, eiusdemque
regula, & continet omnes articulos eius-
dem, Isid. lib. 2. de diu. offic. cap. 22. Hym-
nologia catholica, seu Hierarchica Eu-
charistia dicitur à Dionys. apud Linda-
num ad Liturgiam S. Petri. Symbolum
autem quod recitamus in Missa, non est
Apostolorum, quod initio Ecclesiae can-
tabatur in Missa, ex Dion. Arcop. cap. 3.
de Eccles. Hierar. & habetur in Litur-
gia Sancti Petri. neque est Nicenum,
quod deinde recitari iussit in Missa S.
Marcus, qui Sancto Siluestro successit, ex
Bernone capit. 25. de Offic. Missa. quod
tamen negat Baron. An. 325. & probat ex
Ruffino in Symbolum: sed est Constanti-
nopolitanum, cum additione, Filioque pro-
cedit, facta in Concil. Toletano sub Leo-
ne I. ex Baron. Ann. 447. seu in Concilio

Rom. à Damaso, vt probat Steph. Dur.
lib. 2. cap. 24. & optime. quod Symbolum
idem Damasus Papa dici decreuit, ex Ru-
per. lib. 2. cap. 21. & quasi esset aptius mo-
dulis sonorum, inquit Strabo cap. 23. Ne-
que est tamen Constantinopolitanum pu-
rum, sed dici potest Ecclesiasticum, ex
Demochare tomo 4. cap. 15. Purum enim,
à Gregor. Nysseno scriptum fuit, & ap-
probatum in Conc. Constantinop. ex Ni-
ceph. lib. 12. c. 13. de quo Baron. An. 281.
quod paulo diuersum est ab eo, quod di-
cimus. Romae vero non dicebatur, vt ex
mox dicendis patebit.

i Post Euangelium. Ex decreto S. Mar-
ci Symbolum post Euangelium dicitur,
Radul. propos. 23. vt per sanctum Euan-
gelium corde credatur ad iustitiam, &
per Symbolum ore fiat confessio ad salu-
tem. Strabo c. 22. omnes enim errorum
impietates, perfidieque blasphemias cal-
cat,

cat, & ob hoc in vniuersis Ecclesijs pari confessione à populo conclamatur. *Isid. lib. 1. cap. 16.* Dicendum est autem, quòd ideo Ecclesia Romana nò recitabat, quia (& inquit Berno, se hoc audisse à Romanis) nulla vnquam fuit hæreseos fece infecta. Nam Henrico Imper. instante, Benedictus Papa Octauus hunc Romæ ritum instituit; ex eodem Brunone, qui aderrat, cap. 2. de quibusdam ad Missam spect. Baron. quoque An. 1014. sub Benedicto VIII. cœptum esse Symbolum Constantinopolitanum dici in Missa Romæ, ita vt non antea, tradit; & dolet, mutatum fuisse Romæ hunc Ritum, Romanæ fidei intemeratæ testem.

l In omnibus Dominicis. *Vualafrid. Strabo cap. 22. ex Concilio Toletano*, quia in Symbolo habetur articulus Resurrectionis Christi. *Innocentius Tertius libr. 2. cap. 51.*

m In tribus Missis. De Natali Domini docet *Microlog. capit. 46.* De Octaua, quia omnes dies infra Octauam pro vna festiuitate computantur, vt tradit *Radulph. propos. 23.* Et quia Octauæ significant resurrectionem mortuorum, quæ continetur in Symbolo. *Innocentius Tertius loco citato.* Sed aduerte, quod in Octaua Sancti Stephani dicitur, *Credo*, propter Octauam Sancti Ioannis Apostoli, de quo est eadem regula cum Apostolis, vt mox dicemus.

n In Epiphania. *Microlog. vbi supra:* quia Festum Domini, & in ea celebratur præterea Festum baptismatis, de quo in Symbolo: *Confiteor vnum baptisma.* quod adnotauit *Innocentius Tertius loco citato*, vbi & Symboli meminit infra Oct. Epiphaniæ recitandi.

o In Cœna Domini. *Innocentius III. loco citato:* quia, inquit, ad Eucharistiam respicit illud: *Sanctorum Communionem*, quod quamuis non legatur in Symbolo Missæ Constantinopolitano, puto contineri tamen in eo eiusdem verbo: *Vnum baptisma:* per quod vna est Sanctorum generatio, & per Eucharistiam deinde, quæ sac dicitur *1. Petr. 2. vna lactatio*, & nutritio; vel in eo verbo: *unam Sanctam*

Ecclesiam, Catholicam, & Apostolicam; vt explicat *Durand. lib. 4. cap. 25.*

p In Paschate Resurrectionis. *Radulph. & Innoc. locis citatis;* & ratio patet, quia de Resurrectione Domini in Symbolo fit commemoratio.

q In Ascensione Domini. Quia Festum Domini. *Microlog. & habetur articulus. Innocentius Tertius.*

r In Pentecoste. *Radulph. supra,* quia dicitur: *Credo in Spiritum Sanctum:* vt ait *Innocentius Tertius.*

s In Festo Corporis Christi. Ratione supra allata de Cœna Domini. *Urbanus Quartus instituit.*

t In omnibus Festis B. M. *Microlog. cap. 46.* quia de ea in Symbolo. *Innoc. III.* qui tamen mentionem facit Oct. tantum Assumptionis Beatæ Virg. non Octauæ Natiuitatis eiusdem.

u In Festis duodecim Apostolorum, De Apostolis *Microlog. loco cit.* quia Symboli Auctores, & quia dicitur in Symbolo: *Apostolicam Ecclesiam;* quod habet *Durand. lib. 4. cap. 25.* Euangelistæ censentur Apostolici viri, & Symbolum in eorum Festis dicebatur, teste *Durando ibidem.*

x In vtraque Cathedra, &c. *Microlog. loco cit.* & ratio patet, ex titulo Apostolico, de septem his Festis.

y In Festis Inventionis, &c. *Microlog. ibidem* de his duobus Festis: & de Cruce fit mentio in Symbolo: *Crucifixus etiam pro nobis.*

z In Transfiguratione Domini, *Durand. ibidem tradit.* Festum Christi est, non ergo reueret *Microlog. nec Innocent. III.* quorum temporibus hoc Festum desiderabatur.

a In Festis Angelorum. *Innoc. Tertius loco cit.* docet, & ea ratione, quia cum dicimus: *Creatorem Cali, & Terræ:* intelligimus Deum Creatorem Angelicæ naturæ, & humanæ. in Symbolo Missæ expressè dicitur: *& inuisibilem:* hoc est, Angelorum. A Damaso decretum fuisse Symbolum in Festis Angelorum, scribit *Cassius lib. 2. cap. 30. in suo Ceremoniali.*

b Sancta Maria Magdalena. Fauet *Innoc. Tertius,* quia in Christi Resurrectione

Etione ea fuit Apostolorum Apostola .

e *Quatuor Doctorum* . Ea ratio esse potest , quia ipsi docuere populos , & explicarunt Symboli misteria . eo verbo quoque fortasse significantur : *Catholicam Ecclesiam* : argumento simili sumpto à Durando supra in verbo , *Apostolicam* , pro Apostolis . Et in Festis quidem quatuor Doctorum latinorum dici testatur *Burchardus* ; immo dicitur etiam fuisse decretum à Gregorio XI. & Urbano VI. in alijs Græcorum & S. Thomæ , iussit Pius V. sicut & Sixtus V. illud addidit Festo S. Bonauenturæ .

d *Octauarum S. Ioannis Baptista* , &c. Ita *Innoc. III.* sed ea, inquit, de causa, quia veniunt infra Octauas Apostolorum Petri & Pauli , & Assumptionis Beatæ Virginis . unde & Præfationes dicuntur de Apostolis , & de Beata Virgine . Qua ratione dicitur etiam Symbolum in eorum Festis, si occurrant infra Octauas alicuius Patroni loci, seu Tituli Ecclesiæ, licet de Octaua nulla fiat Cômemoratio in prædictis Festis .

e *Omnium Sanctorum* . *Microl. loco citato* . & ratio est , quia in hoc Festo veneramur B. V. Apostolos , & alios , quibus cõgruit recitatio Symboli . *Innoc.* putat hoc Festum esse Dedicationis Ecclesiæ omnium Sanctorum, de qua statim .

f *In Dedicationibus* . *Microl. loco citato* , addit & causam *Innocen.* quia in Symbolo dicitur : *Sanctam Ecclesiam* : & valet in quatuor his festiuis casibus Ecclesiarum .

g *Quibus dedicata est Ecclesia* . Scribit *Durand. lib. 4. c. 25.* hoc fuisse in vsu apud quosdam .

h *Habetur Corpus* , &c. Symboli recitatio cû sit nobiliorum Festorum propria, videtur addere solemnitatem Missæ, in qua illud præter supradictos dies recitatur, & idcirco extenditur ad præsentem, & sequentes casus in Rubr. descriptos. In translatione vero SS. non dicerem Symbolum, nisi Officium sit duplex, quod Translationi principalis tantum Patroni concedere solet sacra Rit. Cong.

Vsus recitandi Symboli in Festis san-

ctorum, quibus dedicata est ecclesia, seu ubi habetur insignis Reliquia, non fuit, vt opinor, ante annum 1393. in quo Bonifacius IX. concessit recitari Symbolum in festo S. Francisci in propria ecclesia, & ubi corpus eius requiescit, vt refert F. Lucas Vuandrigus tomo 4. Annal. eodem anno num. 1.

Quæ vero sit insignis reliquia Sancti, ratione cuius dici queat, *Credo*, in Missa: eam esse ne dubites, ratione cuius Officium Duplex recitari potest. Gregorius enim XIII. anno 1573. concessit Ecclesijs Hispaniarum. vt possint facere Officium Duplex de Sancto cuius habetur, Caput, brachium, & crus, quibus Sacra Rituum Congregatio die 8. Apr. 1628. tataquam insignem reliquiam addidit, eam partem corporis, in qua passus est Martyr, modo sit integra, & non pauca. Quod si corpus habeatur integrum, aut illis magna pars, à fortiori Symbolum in Missa recitari debet. prædicta vero intellige de Reliquijs approbatis, vt declarauit eadem Sacra Congregatio die 3. Junij 1617. & prædicta die 8. Aprilis 1628.

i *Creationis*, &c. Et iure in tribus his casibus: quia Dominus Apostolicus nominatur in Litanijs, caput est Ecclesiæ Catholicæ, & Apostolicæ, de qua in Collectis pares sunt illæ duæ, pro Ecclesia, & pro Papa, quæ cum alternatiua ad libitum Sacerdotis præscribuntur.

l *Electiois*, &c. Si in consecratione Ecclesiarum, quanto magis in consecratione Episcoporum? & pertinent Episcopi ad eum articulum: *Catholicam Ecclesiam*. Audi Ambrosium in *Oratione de obitu fratris sui*. Aduocauit Satyrus, ad se Episcopum, nec vllam veram putauit, nisi veræ fidei gratiam, percunctatusque ex eo est, vtrumnam cum Episcopis Catholicis, hoc est, cum Romana conueniret Ecclesia. Denique Vicarij sunt Apostolorum, vt dicitur in *Ordine Romano, ex Conc. Niceno cap. 4. de consecratione Episcopi*. In die Consecrationis Episcopi asserit dici Symbolum *Burchardus*.

m *Quæ in Dominicis*. *Innoc. VII.* decreuit, dici *Credo* in Festis S. Io. Baptistæ, &

& S. Laurentij, quando veniunt in Dominicis: *vt in Breu. Veneto 1521. narratur.* & hac eadem ratione dicendum erit etiã Symbolum in Vigilijs Natiuitatis Domini, & Epiphaniæ: & in octaua Innocentium, si venerint in Dominica, nimirum ratione Dominicæ vacantis.

n *Patroni alicuius loci.* Patronus, & Titularis Ecclesiæ sunt quidem primæ classis; non ideo tamen illis conuenit, vt dicatur, *Credo*; quia non dicitur in Festo Sancti Ioannis Baptistæ, quod est primæ classis: sed quia, cum locus fiat celebrior, concurrente populo ad Festum Patroni, seu Tituli Ecclesiæ, æquum est, vt Sanctam fidem populus ibidem cum Clero conclamet, & profiteatur. Hinc dicitur, *Credo*, in festo Sancti Ioannis Baptistæ in

propria Ecclesia, ob locum, & concursum populi, & ob eundem concursum dicitur etiam in Missis votiuis, quæ solemniter celebrantur pro re graui, *de qua vide supra tit. 8. num. 4.** Solus autem concursus populi sine alio solemnitatis titulo, non facit, vt legitime dicatur *Credo*, ex Rubricis: alioquin in Ecclesijs ruralibus in omnibus Festis diceretur, *Credo*.

In Vigilijs autem, quæ veniunt infra Octauas, & habent Symbolum, non tamen dicitur Symbolum, sicuti neq; Hymnus Angelicus; quod habetur in Missali ex simili Rubrica, in Missa Litaniarum maiorum in Festo Sancti Marci. eadem enim est ratio in his ferijs maioribus: imò à fortiori, si non in Rogationibus: ergo nec in Vigilijs, quibus illæ præstant.

De Offertorio, Secretis, Præfationibus, & Canone XII.

Post Symbolum, *vel si non sit dicendum*, post Euangelium, o dicitur Dominus vobiscum, p Oremus. q deinde Offertorium: postea fit oblatio cum Orationibus, vt in Ordine Missæ. Qua oblatione facta, dicuntur r Orationes secreta, l secundum numerum Orationum, quæ clara voce in principio dicta sunt: sed ante primam Orationem r non dicitur Dominus vobiscum, nec aliquid aliud, sed dicto, Suscipiat Dominus sacrificium, absolute dicuntur; u neque etiam ante secundam Orationem dicitur Oremus. x Terminatur autem prima & ultima Oratio, vt dictum est supra in Rubrica de Orationibus: & secreto dicuntur vsque ad illa verba in conclusione, y Per omnia secula seculorum, quæ clara voce proferuntur, & incipitur Præfatio.

o Dicitur Dominus vobiscum. Ordo Roman. & introitum demonstrat ad aliud Officium, dum salutat Sacerdos operarios suos. Amalar. lib. 3. c. 19. inuitaturus quoque ad Orationem monet, nisi Dominus sit nobiscum, non posse nos orare. Innocent. III. li. 2. cap. 53.

p Oremus. Ordo item Rom. quo docemur, vt stabiles simus in fide, quam professi sumus in Symbolo, Steph. Equen. de Sacram. Altar. cap. 12. vel precamur, vt voluntarium Sacrificium acceptabile sit Domino, nec despiciatur cum sacrificio Cain. Amalar. loco citato.

q Deinde Offertorium. Ordo Romanus, & in Antiphon. Sancti Gregorij nomen hoc habetur. Porrò Offertorium, auctore Isidoro lib. 6. Ethymol. capit. 19. quasi ob Gauant. Rubr. Miss.

fertum. fertum enim dicitur oblatio, quæ in Altari offertur. fertum, siue feretum, ait Festus, genus libi dictum, quod crebrius ad Sacra ferebatur; vel dicitur Offertorium, ab offerendo, quia tunc oblationes fiunt Innocent. III. li. 2. cap. 53. vel est offerentium Canticum, Gemm. anim. lib. 1. cap. 97. Offerendam vocat etiam Amalar. li. 3. cap. 36.

Quis auctor? Cælestinus ex Demochare tom. 4. capit. 15. Eutychanus ex Petro ab Opmeer de Off. Missæ. S. Gregorius, ex Gemma anim. lib. 1. cap. 88. inclinauerat prior in hanc sententiam Vualafrid. Strabo capit. 22. Ordo sane conueniens. inquit Innoc. supra. nam sequitur prædicationem Euangelij fides in corde, laus in Offertorio, fructus in Sacrificio.

C Addit

Addit *Alcuin. c. de celebr. Missæ*, ad imitationem populi Israel hoc fieri, qui oblationes & vota cum laude Deo offerre consueuerat.

r *Orationes Secreta*. Quia Secreto dicuntur. *Amal. li. 3. cap. 20.* Ordo Romanus eas hoc nomine vocat.

s *Secundum numerum Orationum*. Habet *Radulph. propof. 23. & ante eum Beletb. cap. 43.*

t *Non dicitur Dominus*, & c. Iam enim dixit Sacerdos, *Dominus vobiscum*, & *Oremus*, ante Offertorium, quæ Salutatio, & Inuitatio antiquitus erat ordinata ad Orationem Secretam; & ante illam ab Offertorio nulla prorsus interponebatur Oratione, vt notat *Microl. c. 11. secundum usum Romanum*. Orationes enim, quæ nunc dicuntur in oblatione, habent originem à Gallicana Ecclesia, vt dicemus *tit. 7. part. 2. Rubricarum, generalium*, ubi de ipsa oblatione.

u *Neque dicitur Oremus Burchard. tum*

z *Præfationes autem dicuntur, vt in Ordine Missæ adnotatum est: & a qua in Quadragesima, Tempore Passionis, b & Paschalis, & infra Octauas propria assignantur, dicuntur etiam c in Dominicis, & Fæstis, qua illis temporibus celebrantur: nisi illa Fæsta propriam Præfationem habeant.*

z *Præfationes*. Hoc est, Prælocutiones ante Canonem, *Alcuin. de celebratione Missæ*. Originem habent ab Ecclesiæ primordijs, ex *Clem. lib. 8. Const. Apost. c. 16.* Dionysium auctorem facit. *Honor. Gemma lib. 1. c. 89.* & Leonem Papam *ib.* Præfationis communis auctorem Gelasium, dicit *Alcuin. loco citat.* aut cæteri iussit, vt ait *Gemma*, aut forte limauit: quæ tamen habetur in Liturgia S. Petri Græca.

Nouem Præfationes enumerat, vt antiquas, & approbat Pelagius Papa Secundus *epist. 4.* nimirum, Paschalem, de Ascensione Domini, de Pentecoste, & de Natali Domini (quæ dicitur etiam in Missa de Sacramento Altaris, ex *Radulph. loco cit.*) de Epiphania, de Apostolis, de Sancta Trinitate, de Cruce, de Ieiunio Quadragesimali. *Sigeber. de Pelagio ad An. D. 581. & can. inuenimus de consecr. dist. 1.* & hoc fortasse ordine compositæ fuerunt.

quia dictum est ante Offertorium; tum, quia eius vice proxime ante dicitur, *Ora te fratres*, tum quia (& hæc est magis propria ratio) Orationes secreto dicende sunt, quis dicat ergo, *Oremus?* an alta voce? inconcinna interruptio: an submissa voce? quos inuitamus non audientes? omittimus igitur conuenientius.

x *Terminatur autem prima, & c. Burchard. ijsdem de causis, quibus supra de Commemorationibus tit. 7. numer. 7. & de Oratione tit. 9.*

y *Per omnia secula seculorum*. Non est hoc initium Præfationis, si proprie loquamur, sed finis Orationum. vult *Innocentius Tertius lib. 2. c. 61.* esse finem Orationum, & esse principium Præfationis, vt ostendatur, ait Christus lapis angularis, qui fecit vtraque vnium, propeque passionem Iudæos continens, & Gentiles, qui per Philippum adierunt Iesum, *Ioan. 12.* sed de nomine videtur quæstio.

nam ordine temporis positæ sunt in Missali, quo eas cantari contigit. His, teste *Radul. ibid.* addidit decimam de Beata Virgine Maria Urbanus II. in Concilio Placentia celebrato. *An. 1095. ex Baron. vel ex Bellarm. libr. 2. de Missæ cap. 17. Anno 1080. & habetur can. Sanctorum. §. final. dist. 70.* Angeli verò omnes in Præfatione nominantur implicite in verbo, *Virtutes*, ex *Alcuin. loco citat.* quia Dominus Virtutum, id est, Angelorum, ipse est Rex gloriæ. *Psal. 23.* ideoque nominatur paulo ante consecrationem, quia creduntur sacrificio adesse *Microl. cap. 11.*

Sursum corda: de Ieremia sumptum est. legit *Clem. Const. lib. 8. capit. 16.* Sursum mentem. ex quo datur intelligi, corda, esse casus accusatiui. *Gratias agamus*, de Apostolo, *Radul. loco citato Beata Seraphim*, Alcuinus legit, *Seraphin*, & vult esse plurale generis neutrius; *Seraphim* autem

autem esse generis masculini; illud ab Hebreis, hoc à Græcis deriuare. Sed fallitur: quia in Liturgia S. Petri legitur: *Seraphim*, per in generis neutrius. Miror, Caroli Magni magistrum hæc minutiora, perfequi; sed minima Dei Maxima sunt, & maxime obseruanda. Pleniorum Præfationis declarationem lege apud Duran. lib. 2. cap. 31.

Cōcluditur Præfatio Hymno trifragio seu Angelico, quem Victorialem Liturgia S. Petri, Triumphalem SS. Iacobus, & Marcus in Liturgijs; Cherubicum Sanctus Germanus in Theoria: Alcuinus Primæuum vocant, & quamuis vulgo huius Hymni, Sanctus, Sanctus, Sanctus, &c. feratur auctor Sanctus Sixtus; hic quidem decreto firmavit, vt, Sacerdote incipiente, populus prosequeretur; sed antea erat in vsu in Liturgijs prædictis, & meminit Clemens libr. 8. Constit. c. 16. desumptus aut est, partim ab Isaia 6. partim ab Euang. Matt. 12. in quo Trinitas adoratur in Vnitatem; & benedicuntur Incarnatio Verbi, quo Venit in nomine Domini. Addidit Sanctus Ignatius illud: *Benedictus qui venit*, &c. si credimus Remigio Antisiodorensi in expositione Missæ. bis dicitur, *Osanna*, id est, Salua quæro, ab antiquis temporibus. Ordo Romanus. semel Angelorum nomine, semel nostro: quia Hymnus hic partim ab Angelis, partim ab hominibus cōcinitur, vt per Christum immolatum genus humanum sociatum fuisse Angelis fateamur. Gemma capit. 42. li. 1. Concil. autem Vasense can. 6. statuit, vt diceretur in omnibus Missis, etiam Defunctorum.

a *Quæ in Quadragesima*. Etiam in Ferijs Præfationem Dominicæ dici, scribit *Microlog. cap. 50.*

b *Et Paschali*. Eandem recitari præfationem vsque ad Ascensionem tradit *Microlog. cap. 55.*

c *In Dominicis, & Festis, &c.* Generale est Præfationum; vt eorum temporibus & diebus in omni Missa cōtinuentur, vbi propriæ non habentur, *Radulph. propof. 23.* per quod patet ratio sequentium Rubricarum num. 3. & 4. Excipe Festum Sancti Ioannis Euangelistæ, cui datur Præfatio de Natiuitate ex antiquo vsu Capellæ Papalis, licet habeat Præfationem propriam; & item diem Octauam Sancti Stephani, quæ est infra Octauam Sancti Ioannis, in qua dicitur Præfatio de Natiuitate, in gratiam eiusdem Natiuitatis.

Excipe quoq; Missam de Feria priuilegiata, vt Litaniarum Maiorū in Festo S. Marci ex Rubrica propria; & Missam Feriæ quartæ Temporum occurrentem in Octaua Natiuitatis B. Virg. in quibus dicitur Præfatio communis; ita Sacra Rituum Congreg. die 12. Decembris 1626. * & à simili Missam Vigiliæ Sancti Ioannis, seu Apostolorum infra Octauam Corporis Christi, seu in die Octaua.

Ratio est, quia prædictæ Missæ sunt feriales, in quibus dissonaret cantus solemnium Præfationum, puta, de Corpore Christi (Ferialis cantus non habetur eiusdem in Missali) & ideo, sicut in Missa solemnium Præfatio communis non potest non cantari; ita etiam in Missa priuata de Vigilia communis Præfatio recitari debet. Præterea cōgruit communicatio Præfationum Festiuarū alijs Festis, & Votiujs, quæ aliqualem habent rationem Festi; nõ autem Ferijs, & Vigilijs; vnde de ijs in seq. nu. 3. & 4. regula datur; de his nihil in Rubrica; nihil, inquam; vt non dicas esse casum omisum.

3 Si infra Octauam alicuius Festi, quod habet Præfationem propriam occurrat Festum ex maioribus non habens propriam Præfationem, dicitur Præfatio de Octaua, quamuis de ea nulla fiat commemoratio in Missa.

4 In Missis Votiujs dicitur etiam Præfatio propria, si propriam habeant; si vero nõ habuerint, dicitur Præfatio de Tempore, vel Octaua, infra quam contigerit huiusmodi Missa celebrari: alioquin Præfatio communis. Et quando aliqua Missa votiuia pro causa publica solemniter celebratur, dicitur & in cantu solemnium, vt in Duplicibus. In Missis Defunctorum quocunque tempore semper dicitur Præfatio communis.

C 2 d In

d *In Cantu solemn*. Qui nimirum assignatur Festis Spiritus Sancti, Trinitatis, Sanctæ Crucis, Sanctæ Mariæ, &c. demptis verbis, quæ non congruunt votiue Missæ, ut in Præfatione solemn de Spiritu Sancto, omittenda sunt ea verba in cantu, *hodierna die*, quæ conveniunt tantum Festo Pentecostes, non votiue Missæ.

e *Post præfationem incipitur e Canon Missæ secreto; in quo seruentur omnia ut in Ordine Missæ, Vbi vero f infra actionem, g Communicantes, & Hanc igitur, vel alia, variari contingit, suo loco in proprijs Missis adnotatur.*

e *Canon.* Id est, Regula Canon, vox usurpata à Sancto Gregorio *lib. 11. epist. 16.* qui & Prece[m] nominavit *lib. 7. epist. 63.* Regulam vocat Ecclesiasticâ *Ambros. in epist. ad Timoth. c. 2.* Legitimum, *Opratus Milenit. li. 2. contra Parmen.* Secretum, *Basilii de Spiritu Sancto capit. 27.* Ordinem precum, *Isidor. 1. de divinis officijs capit. 15.* & à *Dionys. loco citato* dicitur Actio, quia ex *Vualfr. capit. 22.* in ea actione est legitimus Ordo, & Regula, fixa & stabilis, ad Sacramenta conficienda. Auctor illius nescitur. antiquior est Ordine Romano, in quo habetur Canon, uti iam vstitatus; & in Liturgia Sancti Petri totus habetur, sed partim auctus, saltem Sanctorum nominibus, post mortem Petri. antiquior est omni memoria, *Bellarmin. mox cit. loco,* & quia nulla ibidem fit mentio Confessorum, probat idem *libro 2. de Missa cap. 20.* fuisse finitum totum ante Concilium Maguntiacum, in quo Festa Confessorum habentur. Putat *Innocen. III. libro 3. capit. 10.* finitum ante Sanctum Sylvestrum. Tamen vltimus qui addidit Canonem, fuit Sanctus Gregorius, ut dicemus: à quo, *loco citato,* dicitur fuisse à Scholastico compositus, quem putant esse Gelasium doctrina clarissimum, *Innocen. III. libro 3. capit. 10. & Honor. in Gemma animi. libro 1. cap. 90.* De Musæo Massiliensi dubitat *Panuelius in Liturgijs,* qui Scholastico sermone scripsit librum Sacramentorum circa An. 490. Vel de Victoriano Vocomno Mauritanix Episcopo, qui composuit Sacramentorum volumen, & vixit

Monendum hoc loco; votiue Missas infra Octavam Natiuitatis Domini non habere aliam Præfationem, quam de Natiuitate. sicut & Festum S. Ioann. argument. à fortiori, & item, quod Præfatio de tempore, & de die, idem sonat in hac Rubrica.

inter tempora SS. Hieronymi, & Gregorij Papæ. Sed sicuti verè compositus fuit à pluribus, ex Domini verbis, ex Apostolorum traditionibus, & Sanctorum Pontificum Institutionibus, iuxta Concil. Trident. *sessio 22. capit. 4.* ita pars eiusdem antiquior est altera, ut patebit ex auctoribus singularium partiū, de quibus in *secunda parte Rubricarum generalium titulo octavo, & sequentibus,* agemus commodius.

f *Infra actionem.* Hoc est, Canonem, ob rationem supra allatam.

g *Communicantes, &c.* Varietas hæc habetur in libro Sacramentorum Sancti Gregorij. *Microlog. cap. 12.* hæc habet: in summis Festiuitatibus quædam Canoni in illo loco, vbi dicitur, *Communicantes, vel, Hanc igitur oblationem,* interponimus; quæ tamen ex antiquioribus, & emendatioribus Sacramentarijs interponenda esse didicimus; videlicet in Natiuitate Domini, in Epiphania, in Cæna, in Pascha; in Ascensione, in Pentecoste: quæ sanè cum nostris Missalibus concordant. Dantur autem casus, quod separari debeat, *Communicantes* à sua Præfatione. nam infra Octavam Ascensionis, si occurrat Festum Sanctorum Philippi, & Iacobi, Præfatio erit de Apostolis, *Communicantes* de Ascensione, licet in Missa nulla fiat commemoratio: idemque accidere potest in Inventione Sanctæ Crucis, & in Missis solemnibus votiue, quæ dicuntur infra eandem Octavam, & habent Præfationem propriam.

Ratio

De Communionem, Orationibus, &c. 37

Ratio vero est, quia, *Communicantes*, habet infra illam Octavam quasi rationem de tempore, sicut haberet etiam Praefatio de Octava in praedictis Festis, si propriam Praefationem non haberent, ut dicitur in titulo hoc eodem num. 3. & 4. & licet nulla fiat Commemoratio de Octava, dicitur tamen *Communicantes*, si-

cut in officio dicitur ad Primam, & in fine Hymnorum in praedictis Festis: *Qui scandis super hydera*. neque enim ideo unitur, *Communicantes*, Praefationi, ut una simul vel dicantur, vel omittantur; sed ut facilius utrunque reperias. Atque ita decrevit tandem Sacra Rituum Congregatio die 28. Augusti 1627.

De Communionem, Orationibus post Communionem, Ite Missa est, vel Benedicamus Domino, de Benedictione, & Euangelio S. Ioannis. XIII.

Expleto Canone, & alijs omnibus usque ad Communionem, ea per acta dicitur h Communio, & Orationes i post Communionem eodem modo, & ordine, ut in principio Missae, & repetito, Dominus vobiscum, dicitur, Ite Missa est, vel Benedicamus Domino, pro temporis ratione. Ite Missa est, dicitur in quocumque dictum est, Gloria in excelsis. Cum non dicitur, eius loco dicitur Benedicamus Domino. Respondetur, n Deo gratias. In Missis Defunctorum dicitur, o Requiescant in pace. Respondetur, Amen.

h Communio. De hac Ordo Romanus, & Antiphonar. Gregor. & cantabatur, dum populus communicabatur. tradit Rupert. lib. 2. cap. 18. solitam dici post cibum salutarem in gratiarum actionem. Caestino Demochares tom. 4. capit. 15. Gregorio tribuunt auctori, Gemm. lib. 1. capit. 90. & Hugo Victor. de Eccles. Offic. lib. 2. cap. 11. Deducit hunc ritum S. Th. 3. part. quest. 83. art. 4. ab Hymno dicto à Christo, & Apostolis post cenam. Nunc cantari debet post, Agnus Dei, immediate; nisi fiat populi communio, ad quam ea cantatur.

i Orationes post Communionem. Idem docet Microl. cap. 19. quas Orationes Collectas etiam vocat Ordo Romanus. Ad complendum, titulus earum est in Sacrament. Gregoriano. Benedictiones appellat Vualasr. loc. cit. quae pro comunnicatis dicebatur; neque alia tunc in fine benedictio dabatur populo. Micr. c. 21.

Ite Missa est, &c. A Leone institutum fuisse scribit Radulph. prop. ult. quod tamen habetur in Liturgia S. Petri, & expressius in Constit. Ap. lib. 8. cap. 23. & quidem in Festis, concurrente populo, dicitur. Rubr. Miss.

mittitur ille solemniter, nisi tristitia temporis insinuata sit, ut in Dominicis Quadragesimae, & eiusmodi: in ferialibus autem, ubi deuotiorum est accessus ad Missam, ij sunt potius detinendi in diuinis benedictionibus. Microl. cap. 46. sed Clem. vitur ijs verbis; Ite in pace. à Christo deducit hunc ritum Vualdensis tom. 3. tit. 4. cap. 44. numer. 7. qui in fine cenae dixit: Surgite, eamus hinc.

m Quocumque dictum est, Gloria. Docet Microl. cap. 19. & 46. solemnitas autem est dimissio, ait Rupert. lib. 2. capit. 20. & gaudium sonat commune Hymno Angelico, & Cantico. Te Deum; unde se inuicem consequuntur, sicut cantus Angelorum, & iter Pastorum ad Christum. Durand. lib. 7. cap. 1.

n Deo gratias. Hoc loco usurpari inquit Dion. cap. 3. Eccl. Hierarch ijs verbis: in gratiarum actionem sacram definit, cum omni Ecclesiae sacra plenitudine, August. etiam Epist. 59. ad Paulinum: participato tanto Sacramento gratiarum actio cuncta concludit. quod Amalar. lib. 1. cap. 34. de hoc ritu declarat.

o Requiescant in pace. Explicat Durand.

rara lib. 4. cap. 47. ut requies concedatur, quã eis optamus. sed antea meminit huiusritus Steph. Eduens. de Sacr. Alt. c. 18.

* Dicitur autem hoc loco semper in plurali numero; licet pro vno dicatur Missa.

2. Dicto p. Placeat, datur q. Benedictio, quã a Celebrante semper datur in Missa, præterquam in Missis Defunctorum. Deinde legitur: r. Evangelium S. Ioannis. In principio, præmissis, Dominus vobiscum, & Initium ut moris est: quod Evangelium numquam præmittitur in Missa, nisi quando fit de Festo in aliqua Dominica, vel Feria, quã habet Evangelium proprium, quod legitur eius loco. Excipitur Dominica iij. Adventus, cuius Evangelium non legitur in fine Missa, quando in ea occurrit Vigilia Natiuitatis Domini, quia nec in Officio lectum est. s. In tertia Missa de die Natiuitatis Domini legitur in fine Evangelium de Epiphania; Cum natus esset Iesus. Et in Dominica Palmarum in Missis priuatis legitur Evangelium, quod ponitur in benedictione Palmarum, quod etiam lectum est in Officio. In Vigilijs, quã occurrunt in Quadragesima, vel Quatuor temporibus, non legitur r. Evangelium Vigilia in fine Missa. Et similiter in Missis Votiujs numquam legitur in fine aliud Evangelium, nisi Sancti Ioan.

p. Placeat. Huius meminit Microlog. c. 22. quamquam post datam benedictionem.

q. Benedictio. De hac a Sacerdote hoc loco danda indicium est in Liturgia S. Petri, & in lib. 8. Const. Apost. capit. 23. expressè de ea scribit Hier. ad Rusticum Narbonensem, Episcopum, cuius verba de benedictione hac explicat Microlog. cap. 21. qui & addit causam; vt, qui non communicatus discedit, saltem benedictus a Sacerdote recedat. habetur etiam de cons. dist. 1. cum ad celebrandum ex Cõc. Aurelian. 1. cap. 28. & Agathen. c. 47. ead. dist. Missas.

r. Evangelium Sancti Ioannis. In Liturgia S. Petri habentur hæc verba in fine: Deinde plenitudo legis, & Prophetarum, legebatur ergo aliquid; & Lindanus citat Liturgiam S. Simeonis Syracusani ante an. 800 in cuius fine Lectio iubebatur. Apud quosdam Lectio Evangelij S. Io. fuit in vsu, ex Durand. lib. 4. cap. 24. & capit. quidam de celebrat. Miss. tum in Conc. Salegunst. tit. de suffrag. capit. 22. Additum ergo denuo est quoad omnes, & Burchard. habet: vt diuinitatis & humanitatis Christi quasi circulari sigillo facto, vt opinor, toti sacrificio extremam manum imponamus. & vt tanti beneficij iugiter recordemur, ait Suarez part. 3. di-

sp. 83. sect. 1. Eius loco legitur Euangelium quod in Officio lectum est pro nona Lectione; vt Missa concordet cum Officio, & nullum Euangelium in Missali positum præmittatur, quin aliquo modo publicetur populo in Missa, saltem per modum commemorationis in fine Missa. item, si quis fortasse primum Euangelium non audierit, in fine saltem Missa audire poterit alterum, ait Suar. loco citato. Ex his autem ratio patet Rubricarum sequentium de Dominica quarta Adventus, cuius Euangelium non modo non lectum est in Officio Vigilia Natiuitatis Domini, sed & sufficienter lectum est pridie in Missa Sabbati Quatuor Temporum.

s. In tertia Missa Natiuitatis Domini. Ne in eadem Missa legatur bis idem Euangelium, legitur illud Epiphania; quod & conuenit Natiuitati Christi, & in fine occasionem præbet adorandi cum genuflexione, vt ad ea verba: Et Verbum caro factum est; quando nimirum dicitur: & procidentes adorauerunt eum.

t. Evangelium Vigilia. Quia nec in Officio lectum est; ideo neque legitur in fine Missa.

u. In Missis Votiujs, Quia Votiuã discordant ab Officio, cuius Euangelium vel nobiliori loco in Missa legendum est, vel

vel ommittendum, idcirco semper in ijs legitur Euangelium S. Ioannis.

* Dicitur etiam Euangelium S. Io. in fine Missæ de Festo, in quo nulla fit com-

memoratio Feriæ priuilegiatæ; vt in tit. 7. num. 2. quando scilicet dicuntur duæ Missæ de Festo, & de Feriæ sine vtrorunq; commemoratione.

De ordinanda Missa ex supradictis Rubricis. XIV.

Supradictis Rubricis cognitis, si quis velit ordinare Missam diei recurrat ad Ordinarium Missarum de tempore, vel de Sanctis, secundum qualitatem Officij. Si proprium non habeat, recurrat ad commune Sanctorum. Si de Feriæ agendum sit, & propria Missa non fuerit de Feriæ, dicatur Missa precedentis Dominicæ, omissis: Gloria in excelsis, & Symbolo, præterquam Tempore Paschali, in quo semper dicitur, Gloria in excelsis, vt supra, excepta Missa Rogationum: & in Aduentum x præmittitur. Alleluia, post Graduale, cum suo Versu, Si dicenda sit Missa Votiuæ, requiratur post Commune Sanctorum suo loco. Si plures Orationes dicenda sint, requirantur post Missas Votiuas, suo loco de singulis rebus singula. Si pro defunctis dicenda sit Missa, habetur post Missas Votiuas, cum Collectis diuersis, circa finem Missalis, Ordo totius Missæ cum Præfationibus, Canone, & alijs; dicendis habetur suo loco cum Proprio Missarum de Tempore.

EX his colligitur Ordo Missalis, quàm optime institutus sit, in quo primum habentur Missæ de tempore, ab Aduentum ad Pascha, à Paschate ad Aduentum; & hæ sunt Missæ, vt ita dicam, de Vita Christi per annum distributæ. Deinde Missæ de Sanctis, ab Aduentum, item ad Aduentum, siue finem Nouembris & hæ sunt Propriæ. Tum communes de iisdem. Quarto loco Votiuæ & pro varijs necessitatibus. Postremo loco pro Defunctis, qui extremum in pacem clausurunt diem. Canon vero medium Missalis iure occupat locum Ordine Missæ, qui communis est omnibus Missis.

x Præmittitur, Alleluia. Feriæ Aduentus sunt quasi Vigiliæ summæ Festiuitatis Natalis Domini & in iisdem erat ieiunium, vt dicemus titulo sequenti, ad maiorem representandum Sanctorum Patrum expectantium Messiam. quare sicut in Vigilijs, & alijs ieiuniorum diebus ex Alcuin. de diu. Offic. cap. de Parasceue, ommittimus festiuissimum Alleluiaicū melos; ita & in Ferijs Aduentus. repete ea, quæ diximus supra tit. 10. ad num. 4.

Accidit aliquando obstinate peti ab aliquibus, Missam celebrari de sancto infra eiusdem octauam, sed in die, in quo fit

officium de alio sancto semiduplici cum commemoratione octauæ: puta: exigunt Missam de S. Io. Baptista in Festo S. Leonis II. seu Missam S. Antonij Patauini infra eiusdem octauam, & sepe infra octauam corporis Christi, seu Missam de B. V. in Festo S. Nicolai Tolentinatis, & similes Missas: quo ritu hæ Missæ celebrantur? neque enim à Rubricis Votiuæ Missæ prohibentur dici infra prædictas octauas, neque in Festis Semiduplicibus: at neque merè Votiuæ eæ videntur esse, ratione propriæ octauæ, intra quam eæ petuntur dici. Multis autem hac de re à me quærentibus respondi, saluo meliori iudicio, & S. Rituum cōgregationis arbitrio, festiuas eas nō esse; quia Horis canonicis non correspondent: & Votiuas esse ex hoc potissimum capite, quia non correspondent officio, quæ est Votiuarum nota in tit. seq. 15. n. 5. tum quia supponimus, infra Octauas proprias eas occurrere, transacto Festo, & licet octaua tota reputetur vnus & idem dies festus; vnde & Missa, Festi repetitur per totam octauam: tamè id locum habet, quando perseverat officium de octaua simul cum Missa: secus; si discordat Missa ab officio. Posito igitur, quod eæ sint: Votiuæ potius;

quàm Festiuæ, ritum Votiuarum in ijs obseruarem, si obstinate exigantur, aut si negari non possunt sine petentis offensione.

De Hora celebrandi Missam. XV.

Missa priuata saltem post Matutinum, & Laudes, quacunque hora y ab aurora usque ad Meridiem dici potest.

y Ab aurora usq; ad meridiem. Nempe in luce, quia ex *S. Th. 3. par. q. 83. art. 2. ad 4.* Christus ait me oportet operari, donec dies est, *Ioann. 9. addit Suar. disp. 80. sect. 4.* nec ante aurorâ regulariter ad opus publicum conueniri, nec post meridiem ieiunium protrahi: vbi etiam concedit horam cum dimidia ante ortû Solis ex causa. Tertiam partem horæ ante auroram, vel post meridiem, esse notabilem partem, & sufficientem ad lethale peccatum, docet *Azor lib. 10. cap. 25. q. 6. minor,* quàm tertia pars horæ, excusat à lethali, ex *Soto 4. dist. 14. q. 2. art. 2. concedit Nau. in Man. c. 25. num. 85. & alibi,* celebrari posse ex causa rationabili post meridiem; cõtra quẽ cum communi opinione scripsit *Francol. tract. de tempore Hor. canonic. 1. part. c. 41.* iusta vero causa esse potest, post Missam solemnem tardius cantatam in Festis, vel post concionem longiorem. addit *Suar.* vt fiat de licentia.

2 Missa autem Conuentalis, & Solemnis, sequenti ordine dici debet. In Festis Duplicibus, & Semiduplicibus, in Dominicis, & infra octauas, dicta 2 in Choro a Hora Tertia. In Festis Simplicibus, & Ferys per annum b dicta Sexta. In Aduentu, Quadragesima, Quatuor Temporibus, etiam infra Octauam Pentecostes, & Vigily, que ieiunantur, quamuis sint dies solemnes, Missa de tempore debet cantari e post Nonam.

Missâ solemnis semper dicitur post aliquam Horam, etiam in nocte Natiuitatis Domini, vt Horæ canonicæ sint quasi quædam ad Missam præparatio. *Francol. 1. part. cap. 28.* & post varias horas, vt maiori præparatione, minoriue pro Missarum varietate, seu dierum fiat Missa.

* Hoc loco notandum est, quod Missa Parochialis sine cantu est priuata, non Conuentalis, de qua in his Rubricis, licet ad eam conueniat populus, seu loci clerus. quo posito, multa facile definire poteris circa Rubricas Missalis.

Episcopi, si commode haberi potest.

Priuilegiati, vt hora ante, vel post, celebrare queant, poterunt hora, ante vel post, statâ horâ, à Summissis regulariter cõcessam celebrare; alias non esset priuilegiû.

Vbi vero non est aurora physicè, attendatur ea moraliter, & politicè; quâdo scilicet ibi terminari solet hominum quies, & inchoari labor iuxta probatam regionum consuetudinem. qua de re opportunam mouente quæstionẽ Theodosio Rubeo, in Mathematicis peritissimo, iussu Sanctiss. D. N. Urbani VIII. in pleniore Congregatione coram Emin. Card. Oregio, ea bene discussa, iuimus omnes in hac eadem sententiam, die 18. Septemb. 1634. Varijs igitur horis celebrari priuatim potest, quia fit in Missa memoria Passionis, quæ accidit mane; Mortis, quæ hora nona; Resurrectionis, quæ item mane; & Ascensionis, quæ hora tertia, vel sexta contigisse creditur. *Durand. lib. 4. c. 1.*

z In Choro. Presbyteriû dicitur in *Epist. SS. Cornelij & Cypr. Sanctuarium Altaris in Concil. Braccaren. 1. nu. 31. Sancta Sanctorum, in Turon. 2. cap. 4. Chorus in Tolet. 4. n. 17.* hoc est, consensio cantatiû, ex *Aug. in Ps. 149.* vnde & Corona dicitur ab *Isid. li. 1. de Off. ca. 3.* quia in modû coronæ ait *Amal. lib. 3. cap. 3.* A choræa deducit. *Gemma libr. 1. c. 139.* Græca vox significat lætitiã, in *Platone 2. de leg.*

a Hora tertia. Non ante Horam tertiã cantari Missam iussit Thelesphorus ex *Amal. lib. 3. c. 42. de cons. dist. 1. nocte. & ibi*

c. &

c. & hoc, & de solempni intellexit Durand. loco citato. Cassius Narniensis Episcopus hac eadem Hora celebrare cōsuevit, laudatūque de Cælo fuit, apud S. Gregor. in Dialogis. in Festis autem Hora tertia obsequatur, ea fortasse ratione, inquit Amal. quia ea hora Christus ascendit in Crucē, apud Marc. c. 15. hoc est, linguis Iudæorum clamantium, Crucifige; vel ex Microcol. cap. 58. quia inter reliquas passionis Christi horas, tertia Resurrectioni Domini, siue Natiuitati eius, de propinquior esse videtur, vel ex Radulph prop. ult. quia ea hora missus fuit Spiritus Sæctus; vel ex Conc. Aurelian. 3. c. 11. vt facilius redire possint ad vespertina Officia in Festis Sacerdotes præsertim, quibus eo non decet deesse; vel ex Aug. apud Burcher. lib. 2. c. 54. vt populus ante cibum cōueniat, Missam & Concione audaturus. Hinc ex Collec. Martini Braccar. capit. 66. & habetur Can. fin. dist. 44. Tertia Hora dicitur Sacra, quia factis Missarum solempnijs dicatur: ab Italis Aurea. ex Alph. de Torres 3. part. c. 4. nu. 14.

Si propter terræ frigiditatem populus veniat tardius ad Ecclesiam pro Missa solempni, præstat differri tempus recitandi Horam Tertiam; quàm cantare Missam de Festo, seu Dominica post Sextam. ita censuit Sacra Rituum Congr. referente Allocer in suo Caremoniali.

3 Missa autem Defunctorum dici debet d post Primam diei; ubi vero dicuntur eorum Vigilia mane post Matutinum diei, dictis huiusmodi Vigilijs cum Laudibus, immedieate dici potest Missa pro defunctis. Sed in die Commemorationis omnium fidelium Defunctorum Missa Conuentualis dicitur post Nonam, quia eo die est principalis. In die etiam Depositionis Defuncti, vel Tertio, Septimo, Trigesimo, aut Annuario solempni, in quo sit concursus populi, poterit similiter dici ultimo loco post Nonam.

d Post Primam diei. Properandum enim est in suffragijs Defunctorum. at in diebus alijs, de quibus in hoc numero, recte post Nonam; tum quia discordat ab

b Dicta Sexta. In profestis (cuiusmodi sunt Festa Simplicia, & Feriæ) post Sextam. Gemma anim. lib. 1. c. 113. quia, inquit, ea Christus manibus Gentilium crucifixus est. Io. 19. & quia in profestis, neque lætitia, neque luctus, sed quid medium videtur habere locum; lætitia in Festis Horam Tertiam requirit; luctus Nonam Francol. 1. part. de temp. hor. can. c. 29. num. 3.

c Post Nonam. In ieiunijs ita instituisse Pelagium scribit Durand. loco supra cit. & in c. solent distinct. 1. de consecrat. hoc idem iubetur. Horæ Nonæ meminit in Quadragesima Ambr. serm. 8. in Psal. 118. & Amal. lib. 1. cap. 7. quia in ea. Amal. ait lib. 3. c. 42. expirauit Dominus; & quia ad Vesperam ieiunabatur, Microcol. cap. 49.

Item in Aduentu: quia Aduentus fere æquiparatur Quadragesimæ, Hugo Vict. lib. 3. de spec. Miss. cap. 4 & 9. In Aduentu ieiunium erat, Durand. lib. 6. c. 1. de Aduentu; & de Romanis testatur Radulph. prop. 16. immo & vniuersale ieiuniū illud vocat Raban de instit. cler. lib. 2. capit. 22. quod à Sancto Perpetuo Turon. Episc. institutum fuit, ex Gregor. Turon. lib. Histor. 10. cap. 31. & Conc. Matiscon. can. 6. sanciuit in Ferijs 2. 4. & 6. saltem obseruandum esse, cum quotidianum præcipisset Turonense 2. can. 6.

Officio; tum quia Hora Nona & ipse Christus emisit Spiritum; tum quia Hora Nona mæroris est, vt in die ieiunij.

4 Excipiuntur ab hoc ordine dicendi Missam Conuentualem, Missa e in Natiuitate Domini, quarum prima dicitur post mediam noctem finito, Te Deum laudamus, in Matutino, secunda in aurora, dictis Laudibus, & Prima, tertia vero in die post Tertiam, vel vbi aliter lex dispensatione Apostolica disponatur.

e In

e *In Natiuitate Domini*. De prima Missa in nocte extat Canon Thelesphori de consecrat. dist. 1. nocte. quia nocte natus est Christus. De secunda in aurora, ibidem, quia Pastores ea hora creduntur adorasse Christum natum. Plura in Rubrica de Natiuit.

f *Ex dispensatione Apostolica*. Intellige de concessa post Conc. Trident. quod prohibet, ne alijs horis, quam debitis, Missæ celebrentur, *Seff. 22.* sublatis quibuscumque priuilegijs, vt declarauit Sacra Congregatio super Conc.

5 *Missa Votiuæ*, quia non correspondent Officio, si solemniter celebrentur pro re graui, vel publica Ecclesie causa cum populi frequentia, dicantur post *Non am.*

Duplicem habes causam; discordantiam ab Officio, & frequentiam populi, qui dum tardiori Missæ interest, quasi suo ieiunio orationi publicæ vires addit.

De his, quæ clara voce, aut secreto dicenda sunt in Missa. XVI.

1 **I**N Missa priuata clara voce dicuntur, Antiphona, & Psalmus ad Introitum, Confessio, & qua sequuntur, excepta oratione, *Aufer à nobis*, & *Oramus te Domine per merita Sanctorum tuorum*, &c. Item, Introitus, Kyrie eleison, Gloria in excelsis, Dominus vobiscum, Oremus, Flectamus genua. Leuati, Oratio, vel Orationes, Prophetia, Epistola, Graduale, Versus, Tractus, Sequentia, Euangelium, Credo, Offertorium, Orate fratres, solum hæc duo verba, Præfatio, Nobis quoque peccatoribus, solum hæc tria verba. Item Per omnia secula seculorum, &c. cum Pater noster, Per omnia secula seculorum, cum Pax Domini, Agnus Dei, Domine non sum dignus, hæc quatuor verba tantum, Communio, Oratio, vel Orationes post Communionem, Humiliate capita vestra Deo, Ite Missa est, vel Benedicamus Domino, vel Requiescant in pace, Benedictio, & Euangelium, In principio, vel aliud Euangelium. Alia omnia g dicuntur secreto.

Hæc eadem Burchard. Quæ hic clara voce dicenda enumerantur, habent apertam causam, vt audiantur a populo: speciales cuiusque causas enarrabimus, cum de iisdem singillatim infra suis locis agemus.

g *Dicuntur secreto*. De prece cum silentio in Missa Clem. lib. 8. Constit. Apost. capit. 12. Concil. Laodic. can. 19. Trident. sess. 22. can. 5.

Causæ multæ. Primo, quia secretum Mysterium est, Hugo Viç. Erud. Theol. in Specul. Eccles. cap. 7. Secundo, quia significatur in hoc sacrificio latere sacrificia antiqua, Amalar. lib. 3. cap. 19. Tertio, & è contra, hoc sacrificium latuisse in antiquis, Gemma lib. 1. capit. 40. Quarto, silentium Sacerdotis latibulum Chri-

sti indicat. Innocent. III. lib. 2. capit. 54. multoties enim latuit in vitæ suæ cursu Christus: vnde & in Missa multiplex silentium. Quinto, in passione Christi discipuli non nisi occultè confitebantur Christum; S. Thom. 3. part. quæst. 83. artic. 4. ad 6. Sexto, vt videatur Sacerdos loqui cum Deo, quo cum corde loquimur clamantes magis, quàm ore. Septimo, ne populus tædio afficiatur, neque Sacerdos longo clamore voce deficiat, Gemma lib. 1. c. 103. Postremo, ne ipsa verba, in sacrificio potissima assiduitate aurium vilescant, Alcuin. de celeb. Missa. nã repetuntur in omni Missa & memoriæ facile mādarentur. quod de Canone præsertim intellige: qui sine culpa graui non potest alte totus legi. ita Doctores communiter.

2 *Sacerdos autem maxime curare debet, ut ea, quae clara voce dicenda sunt, distincte, & apposite proferat, non admodum festinantur, ut aduertere possit, quae legit, nec nimis morose, ne audientes radia afficiat: neque etiam voce nimis elata ne perturbet alios, qui fortasse in eadem Ecclesia tunc temporis celebrant, neque tam submissa ut à circumstantibus audiri non possit sed mediocri, & graui, quae & deuotionem moueat, & audientibus ita sit accommodata, ut, quae leguntur, intelligant. Quae uero secreto dicenda sunt, ita pronunciet, ut & ipsemet se audiat, & à circumstantibus non audiat.*

Non eget Commentario; sed monitione. Primo, ne clara voce dicantur ea prima uerba: *Memento Domine famulorum, &c.* Secundo, ne secretas alias Orationes addat celebrans. Tertio, Verba consecrationis secreto dicantur.

3 *In Missa solemni quando dici debent, à celebrante Gloria in Excelsis, & Credo, intonantur, & cantantur, Dominus uobiscum, & orationes ante Epistolam, Dominus uobiscum, Oremus, ante Orationes, & ante Offertorium, Praefatio, Per omnia secula seculorum, cum Pater noster, Per omnia secula seculorum, cum Pax Domini, & orationes post communionem. Alia, quae in Missa priuata dicuntur clara uoce, in Missa solemni à celebrante dicuntur submissa uoce.*

Eadem Burchardus.

De ordine genuflectendi, sedendi, & standi in Missa priuata, & solemni. XVII.

IN Missa priuata Sacerdos genuflectit, quando legit Euangelium S. Ioannis, In principio, ad illa uerba, Et uerbum caro factum est: & in Euangelio Epiphaniae, Cum natus esset Iesus, ad uerba illa, Et procidentes adorauerunt eum. Item in Euangelio Ferie iiii. post Dominicam quartam Quadragesima, ad illa uerba in fine, Et procidens adorauit eum. Item genuflectit Dominica Palmatum, & in Missis de Cruce ad illa uerba in Epistola, In nomine Iesu omne genuflectatur, &c. & quando legitur Passio, ad illa uerba, expirauit, uel, emisit spiritum, ut suis locis notatur. Item genuflectit cum dicit, Flectamus genua. Item quando in Quadragesima dicit in tractu Vers. Adiua nos Deus, &c. & in omnibus Missis de Spiritu sancto, cum dicit Vers. Veni sancte Spiritus, reple, &c. Item, quando Sacramentum in Altari discoopertum apparet, genuflectit quoties ante illud transit in medio Altaris: & quocumque in Ordine Missae, & in ritu seruando celebratione Missae notatur, quod debeat genuflectere.

Prima duo habet Burchardus.

Vsus genua flectendi ortum habet ab antiquis, & habetur expressè 3. Regum cap. 8. ut omittam gentilios ritus, tum à Christo Luc. 22. à Sancto Stephano Act. 7. Finis illius duplex est, ad orandum, & ad adorandum: ille significatur à Sancto Ambrosio libro 6. Hexameron. capit. 9. flexibile genu, quo Domini mitigatur of-

fensa, ira mulcetur, gratia promouetur. de hoc autè Alcuin. cap. de Parasceue ait: per hunc habitum corporis mentis humilitatem ostendimus. & Honorius in Gemma lib. 1. c. 117. cadimus in terram, ait, ut Christum in carne adoremus; ut item memoremus, nos in Adamo cecidisse, & mole corporis grauari ingemiscamus, & ut lapsum animae nostrae in uita,

ria dum corpore ad terram cadimus, pœnitendo fateamur. Vnde & Raban libr. 2. de Instit. cler. cap. 41. inflexio genuum, inquit, pœnitentiæ, & luctus est indicium. in Liturgia Sancti Petri, pœnitentiam facere, est genuflectere, vt ibi notat Lindan. Quare in primis quinque casibus huius Rubricæ quis non videat, adorationis ergo genuflecti? & item in duobus vltimis erga Spiritum Sanctum, & Sacrosanctam Eucharistiam. In sexto vero, ad, *Flectamus genua*, oratur genuflectimus; in septimo ad illa, *Adiuua nos*, cum Tractus idem sit, ac luctus, vt docuimus

supratit. 10. genuflectimus ad indicandum solemnem luctum. Raban. vbi supra.

Et quamuis Concilium Nicenum canone 20. in vulgatis exemplar. vel 29. apud Turrianum, statuerit, non genuflectendum in Dominicis, neque tempore Paschali; sed àstantibus orandum esse, ad significandam libertatem, vt ait Rupert. lib. 8. cap. 3. quam Christus sua Resurrectione nobis acquisiuit; tamen non prohibuit adorationes cum genuflectione, quod bene nota pro mox dicendis.

2 *Circumstantes autem in Missis priuatis semper genuflectunt, h etiam tempore Paschali, i præterquam dum legitur Euangelium.*

Eadem & Burchardus.

h *Eriam tempore Paschali.* Tam ad doctrinam in priuata Missa audiendam, quam ad Orationem, & mysteria tremenda, titulo adorationis curuantur genua à populo in tota Missa: * nisi dicamus, priuatam Missam audiri, sicut & priuatas fieri preces, etiam tempore Paschali, genibus flexis: quo modo orauit S. Paulus in littore Tyri genibus positus. Act. 20. paulo ante Pentecosten: nõ enim ea fuit oratio solemnis, indice Lor. in eũ textum.

i *Præterquam dum legitur Euangelium.* Anastasij Papæ decreto de cons. dist. 1. Apostolica, Sacerdotes, & ceteri omnes ad Euangeliũ stare debent, vt promptiores se ostendant ad credendum, & obediendum Euangelio. Sed antiquior Clemens lib. 2. Constit. Apost. cap. 61. testatur, Apostolos constituisse, vt etiam laici affurgant ad Euangelium. imò vero & capita nudabatur in Ordine Romano, quod & hodie obseruatur.

3 *In Missa solempni celebrans genuflectit, k ad omnia supradicta, præterquam ad I Flectamus genua, & tunc ipse solus stat, Diaconus vero & Subdiaconus & omnes alij genuflectunt. Ad uersum vero, m Adiuua nos Deus, &c. & ad uersum, Veni sancte Spiritus, &c. genuflectit usque ad finem. Item genuflectit in die n Annuntiationis Beatae Mariae, & in tribus Missis Natiuitatis Domini, etiam quando cantatur in Choro, Et incarnatus est, &c. Alijs diebus, si sedeat, cum cantatur ea verba, non genuflectit, sed o caput tantum profunde inclinat apertum: p Si non sedet, genuflectit.*

k *Ad omnia supradicta.* Cum priuatim legit, & iterum, quando publicè dicuntur: sicuti fit ad v. *Et incarnatus est, &c.* in Symbolo priuato, & publico, si non sedet celebrans.

l *Flectamus genua.* In Missa priuata ipsemet Sacerdos dicit, *Flectamus*, & genuflectens exemplo suo docere debet alios. In solempni sufficit, vt Diaconus inuitans populum idem faciat. Sacerdos

autem Deum orans regulariter stare debet, qui præferret personam Christi stantis. Act. 7. & orantis Patrem in Cœlis. Amalar. lib. 4. cap. 4. & 7. Durand. libr. 5. cap. 5.

m *Adiuua nos Deus, &c.* Quæres fortasse hoc loco: Cur in solempni celebrans genuflectit usque ad finem dictorum Versuum, qui in priuata Missa genuflectere iubetur nonnisi ad prima verba?

Re-

Respondeo, quod in priuata debet Sacerdos commodè posse legere Versum in libro, & ideo sufficit vt genuflectat ad prima verba: in solemnè ea cantat Chorus, neque celebrans est in alijs tunc occupatus. genuflectit autem celebrans utroque genu in medio Altaris post lectum à se Euangelium. de Versu, *Aduua nos*, tradit hunc ritum in priuata Missa *Burchardus*.

n *Annunciationis B. Mariae, &c.* Vt nimirum his diebus maiori cum veneratione adoretur Mysterium articuli, & Festi propriissimum. ante Radulphum Romani numquam ad hæc verba: *Et incarnatus est*: genuflectebant. *propof. 23. sed*

ritum tamen tradit huius genuflexionis in omnibus Missis. *Honor. in Gemma lib. 1. cap. 118.*

o *Caput tantum profunde inclinat.* Quia iam genuflectit, quando submissa voce cum ministris ad Altare Symbolum recitauit: caput autem inclinat apertum.

* Idem præstare debent Ministri, qui cum celebrante sedent.

p *Si non sedet, genuflectit.* Scilicet in superioris Altaris gradu. neque vero stare conuenit ad verba tantæ Filij Dei humilitatis: sedere potius conuenit, quam stare; quia sedendo, addita capitis profunda inclinatione, contrahitur, & minoratur homo.

4 *Ministri semper genuflectunt cum Celebrante, præterquam q Subdiaconus tenens librum ad Euangelium, & Acolythi tenentes candelabra, qui tunc non genuflectunt. Et cum Diaconus cantat illa verba, ad qua est genuflectendum, & ipse versus librum, Celebrans, & omnes alij versus Altare genuflectunt.*

q *Subdiaconus, &c.* In hoc casu se gerunt. ac si ille marmoreum esset legile, & Acolythi marmorea candelabra; neque textus Euangelicus demitti debet, neque lumen illius, vt ita dicam, humiliari, *Cæ-*

remon. Episc. li. 1. cap. 10. & seq.

r *Ipse versus librum.* Ne videatur recedere a libro, in quo legere sequentia debet. alij versus Altare, vbi est Crux, cui debetur adoratio.

5 *In Choro genuflectitur ab ijs, qui non sunt Pralati, & ad Confessionem cum suo Psalmo. In Missis autem & Feriarum Aduentus, Quadragesima, Quatuor Temporum, & Vigiliarum, qua ieiunantur, ac in Missis Defunctorum, genuflectunt omnes, etiam ad Orationes, & dicto per Celebrantem, Sanctus, usque u ad Pax Domini, & x ad Orationes post communionem, & super populum, excepta y Vigilia Pascha, & Pentecostes, ac Natiuitatis Domini, & Quatuor Temporibus Pentecostes. Et similiter ab omnibus genuflectitur & quando eleuatur Sacramentum.*

f *Ad Confessionem.* Diximus enim supra genuflexionem esse indicium pœnitentiæ. cum *Rabano*. Prælati vero stant ob eorum dignitates, Abbates, & Protonotarij, & ij nempe, qui vti possunt *Rochetto*, si sæculares sint, & ijs digniores; sicut etiam Canonici, quando sunt parati, aliàs non, *Cærem. Episc. lib. 2. cap. 8.* De genuflexione ad Confessionem idem ferè docet *Burchardus*. Cantores autem, si tunc cantant Introitum, non genuflectunt, quia stare debent

ad Lectorile.

r *Feriarum Aduentus, &c.* De Orationibus in Quadragesima docet *Microl. c. 50.* eadem est ratio in Aduentu, & diebus ieiuniorum, vt diximus supra tit. 14. numero 2. Item in Missis Defunctorum ad luctum ex *Rabano* indicandum. Omnes autem genuflectunt, ad vnum.

u *Ad Pax Domini.* Si enim danda est Pax, a Clero stante est danda, *Cærem. Episcop. libro primo capit. 24.* Sed & *Pax Domini*: in hoc loco Missæ, *Resurrectio-*

lectionem Christi significat, *Innoc. III. lib. 6. cap. 4.* ob quam standum est, ut in Dominicis, & tempore Paschali.

x *Ad Orationes post Communionem.* quia eiusdem rationis sunt cū primis, quæ dicuntur ante Epistolam, *Microlog. cap. 19.*

y *Vigilia Pascha, &c.* Hæ Vigiliæ sunt Festiua, & solemnes, per modum festi Duplicis celebrata, præterquam quod Vigiliæ Paschæ & Pentecostes ad Paschale tempus attinent, quo stantes oramus. qua eadem ratione, his etiam addita nūc sunt Rubricæ in postrema recognitione Missalis Quatuor Tempora Pentecostes.

z *Quando elevatur Sacramentum.* tradunt *Honor. III. de celebr. Miss. cap. sanè, & Chrysostr. apud Durand. libr. 2. cap. 40.* quia adoramus Christum in Sacramento, & genuflectimus in expiationem blasphemie Iudæorum, qui dicebāt flexo genu, *Aue Rex Iudæorum lege Turrecrem. in can. quoniam, de consecr. dist. 3.* Ab omnibus autem initio Canonis genuflectitur. *Cerem. Episc. lib. 2. cap. 8.*

* Dubitant non pauci in prædictis casibus, quando vnicum genu, & quando duo genua sint flectenda? & celebrans quidem in Missa priuata iuxta usum communissimum ab initio ad finem vsque vnico tantum genu debet genuflectere, ut facilius surgat. in Missa item solemn

ad ea omnia, quæ sunt communia priuata Missæ. duobus autem genuflectere debet in Missa solemnī ad prædicta, quæ à Choro cantantur; & regulariter, quando cum aliqua morula in prædictis est genuflectendum, & quasi orandum.

Ministri vero intra Missam eadem seruare debent, quæ facit celebrans, ut expeditius illi ministrent. ad: *Flectamus genua*: ambobus genuflectant, & ad elevationem Sanctissimi Sacramenti.

Subdiaconus patenam tenens non tenetur genuflectere toties, quoties celebrans; quia non illi tunc ministrat, ut Diaconus, qui est illi à latere proprius minister. semper autem genuflectit cum eo eidem vicinus.

Alij de clero à consecratione vsque ad communionem duo genua flectere debent, cum transeunt ante altare, & item, quando patet Sacramentū in altari, quod etiam faciunt Cardinales in Cappella Papæ. duo quoque ad, *Flectamus genua*, ad confessionem, orationes ieiuniorum, versus &c. de quibus supra, quando cum aliqua mora præscribitur genuflexio ratione cantus, vel actionis longioris.

De Missa coram Sacramento in altari exposito, & genuflectionibus eo casu debitis dicemus in proprio capitulo, seu titulo.

6 *In Missa item solemnī Celebrans medius inter Diaconum & Subdiaconum sedere potest à cornu Epistolæ iuxta Altare, cum cantatur, Kyrie eleison, Gloria in excelsis, & Credo: alio tempore stat ad Altare, vel genuflectit, ut supra.*

Possunt etiam sedere, dum cantatur Epist. & Graduale, si datur tempus, ex Decreto Sac. Rit. Congreg. relato ab *Alcocer in suo Ceremoniali*, & semper se-

dent cooperto capite. Latus Epistolæ congruit, à qua parte est credentia; & ut cedat latus Euangelij Episcopo sedenti, si adfit.

7 *In Choro non sedent, qui actu cantant; reliqui autem possunt sedere, quando celebrans sedet, & præterea dum cantatur Epistola, & Prophetia, Graduale, Tractus, vel Alleluia, cum Versu, ac Sequentia, & ab Offertorio, vsque b ad incensationem Chori, & si non incensatur vsque ad Præfationem, & ad Antiphonam, quæ dicitur c Communio. Ad alia d stant, vel genuflectunt, ut supra.*

Eadem *Burchardus in Ordine Missæ.*
a *Dum cantatur Epistola, &c.* Sedetur ad Epistolam, *Ambros. in Epist. ad Cor.*

ut maiori deinde reuerentia assurgamus ad Euangelium, *Rupert. libro 2. capit. 32.* Anima quoque ad doctrinam sedendo fit sa-

fit sapientior. qui vero non attendunt ijs, quæ leguntur, venialiter saltem peccant, *Suar. lib. 4. de Hor. can. cap. 22. numer. 20.* Acolythy vero nequaquam sedeant ad Epistolam; & quando sedent vna cum celebrante, sedeant super Altaris gradu in cornu Epistolæ facie versa ad celebrantem, non ad populum.

h *Ad incensationem Chori.* Incensum enim adoleatur stanti, *Carem. Episc. lib. 1. cap. 23.* & hic simul aduerte, quod, dum oblata incensantur, adhuc in Choro sedent. *Carem. Episc. ibidem.*

* Vellent aliqui tamen, quod clerus staret ad incensationē Crucis, sicuti stat ad incensationem Episcopi: sed Episcopo stante, stat etiam chorus; & hæc est propria causa, non autem incensatio eiusdē. unde, quia Papa sedet, dum incensatur, non assurgunt Cardinales, nisi Papa incensato.

c *Qua dicitur Communio.* Non enim, vt alias, cantatur hæc Antiphona, dum populus communicatur; quo casu ob reuerentiam Sanctissimo Sacramento exhibendam standum esset; sed cantatur post communionem Sacerdotis, dum ablutionem sumit, quando neque ratio est genuflectendi, neque standi, ergo sedeant. quamquam monet adhuc *Carem. Episc. lib. 2. cap. 8. vt, Communio,* cantetur immediate post, *Agnus Dei,* quod si accidat fieri, facta communionē celebrantis, & aliorum, eo casu sedetur.

d *Ad alia stant.* Qua nam sunt hæc alia, ad quæ stare Clerus iubetur: nimirum

primo ad Introitum, *Alcuin. quid significant vestimenta;* quo excitantur operarij Christi, & inuitantur ad opus, *Amar. lib. 2. cap. 5.* hoc est, ad sacrificium, ad quod ingreditur Sacerdos, opus verum summum.

Item ad Orationem, exceptis diebus ieiuniorum, vt supra, quibus genuflectimus.

Item ad Euangelium ratione supra allata, cum decreto *Anastasi hoc tit. n. 2.*

Item ad Præfationem, in qua stamus, vt Sursum corda, & corpora simul habeamus; nec genuflectimus, nisi initio sacri Canonis. *Carem. Episc. lib. 2. cap. 8. vt supra dictum est.*

Item statim deposito Calice standum erit; quia *hoc eodem tit. num. 5.* genuflectere debemus in diebus ieiuniorum, vsque ad, *Pax Domini.* Ergo Regula erit, quod in Festis stare debemus post eleuationem Sacramenti vsque ad Antiphonam, quæ dicitur, *Communio,* ad quam sedetur.

Item ad Orationem post Communionem, quæ rationis eiusdem est cum prima ante Epistolam, vt pluries diximus.

Standum præterea erit vsque ad finem Missæ; quia neque sedere, neque genuflectere iubemur.

Stare autem solemnitatem significat, sicut genuflectere, vt diximus, maiorem, & luctum.

Denique à laicis etiam prædictæ regulæ seruari possunt in Missa solemniori.

De Coloribus Paramentoum. XVIII.

Paramenta Altaris, Celebrantis, & ministrorum debent esse coloris conuenientis Officio, & Missæ diei, secundum vsum Romana Ecclesiæ, quæ e quinque coloribus vti consuevit, Albo, Rubeo, Viridi, Violaceo, & Nigro.

Vestes Sacerdotales per incrementa ad eum, qui nunc habetur, ornatum auctæ sunt. nam primis temporis communi indumento vestiti Missas agebant, *Vual. cap. 24.* & B. Clemens inquit *Honor. in Gemmal. lib. 1. cap. 89.* tradente B. Petro, vsum sacrarum vestium ex lege de-

creuit. Sancta verò esse & honesta, S. Stephano Papa iussit, *de consecrat. dist. 1. Vestimenta,* ex illius *Epist. 1. ad Hilar.* Anacletus meminit sacrarum vestium *epist. 1.* Hinc S. Hieron. *lib. 13. in capit. 44. Ezechiel.* Religio Diuina, ait, alterum habitum habet in ministerio, alterum in vsu,

usu, vitæque communi. quo loco vitur
Aluin. capit. quid significet vestimenta.
 & re vera; si Sacerdotes antiqui vestes
 habuere ad sacrificia non communes,
 nos in communi veste sacrificabimus? no-
 ui fiant in Christo homines, ait *Hieron.*
loco citato, moribus nimirum, & vestibus.
 Denique fortasse ideo in veste cœnatoria
 Christus Dominus hoc sacrificium insti-
 tuit, *Ioan. 13.* quam fuisse syndonem al-
 bam docet *Baron. An. Domini 34. nu. 39.*
 At de singulis vestibus infra dicemus,
 nunc de coloribus earundem.

e *Quinque coloribus*. Totidem enu-
 merat colores *Innocent. III lib. 1. capit. 65.*

2 *Albo colore vitur à Vesperis Vigilia f Natiuitatis Domini usque ad Octauam Epiphaniae inclusivæ, exceptis Festis Martyrum, qua infra eam veniunt. Feria quinta p in Cœna Domini, & h Sabbatho sancto in Officio Missæ, & ab illo die usque ab Sabbatho in Vigilia Pentecostes ad Nonam, in Officio de Tempore, praterquam in Missa Litaniarum, & Rogationum. In festo i Sanctiss. Trinitatis. In Festo l Corporis Christi. In Festo m Transfigurationis Domini. In Festis u Beate Mariae Virginis, praterquam in benedictione Candelarum, & Processione, qua fit in Festo Purificationis eiusdem. In Festis o Angelorum. In Natiuitate p Sancti Ioannis Baptiste. In principali Festo q Sancti Ioannis Evangeliste, quod celebratur infra Octauam Natiuitatis Domini. In vtraque r Cathedra Sancti Petri. In Festo Sancti f Petri ad Vincula t In Conuersione Sancti Pauli. In Festo u Omnium Sanctorum. In Festis x Confessorum Pontificum, & non Pontificum, & Doctorum. In Festis sanctarum y Virginum non martyrum, & nec virginum, nec martyrum. In Dedicacione, & z Consecratione Ecclesie, vel Altaris, ac a in Consecratione Summi Pontificis, & in anniuersario Creationis, & Coronationis eiusdem, & Electionis, & Consecrationis Episcopi. Item b per Octauas pædictorum Festorum, quæ Octauas habent, quando dicitur Missa de Octaua, & in Dominicis infra eas occurrentibus, quando in eis fit Officium de Dominica praterquam in illis Dominicis, quibus tributus est color violaceus. c In Missis votiuis supradictorum Festorum, quocunque tempore dicantur: in Missa d de Sponso & Sponsa.*

Albus color adhibitus est sacrificijs,
 teste *Hieronymo contra Pelagian.* & si-
 gnificat gloriam, gaudium, & innocen-
 tiam. ex eodem *Hieron. in Ezech. & alijs*
Patribus.

f *Natiuitatis*. Quia natus est Chri-
 stus carens originali peccato, & in Epi-
 phania propter splendorem stellæ *Inno-*
cent. III loc. cit.

g *In Cœna Domini*. Propter Confe-
 ctionem Chrismatiss, quod mundationi
 animarum deseruit; & in Euang. Missæ

quamuis Nigrum confundere videatur
 cū Violaceo; quatuor principales faciens
 colores, quatuor coloribus antiquarum
 vestium legalium respōdentes, Bissi, Pur-
 puræ, Hyacinthi, & Cocci. *Exod. 28.*
 Certum autem est, quod post Syluestrum
 varius color fuit in usu, si forte antea lino
 vel lana tantum utebantur. nam Macha-
 rio donata fuit stola à Constantino Ma-
 gno filis aureis texta, *Theodor libr. 2. Hi-*
stor. cap. 27. Planeta Sancti Gordiani pa-
 tris Sancti Gregorij erat coloris castanei,
 ex *Ioanne Diacono lib. 4. capit. 83.* forte est
 idem color, qui viridis.

de lauandis pedibus agitur. *Idem ibidem.*
 Adde vestem cœnatoriam Christi fuisse
 albi coloris, ex *Baron. supra cit. hoc eo-*
dem tit.

h *Sabbato Sancto, &c.* Nam Resurre-
 ctionis Angelus testis & nuncius stola
 candida coopertus apparuit. *Idem Innoc.*
 Vestimentum eius sicut nix. *Matth. 28.*
 In Ascensione quoque Christi steterunt
 Angeli iuxta Apostolos in vestibus albis,
Act. 1. cuius ritus Paschalis meminit *Pal-*
ladius in libello de vita, S. Nicet. Lugd.
 i *Sar-*

i *Sanctissima Trinitatis*. Quis purior Deo? & hoc docet *Directorium divini Officii ante annum 1557. citatum in Missali eodem anno 1557. impresso Venetis.*

l *Corporis Christi*. Eadem ratione, qua supra, in Cœna Domini, color albus adhibetur.

m *Transfigurationis Domini*. Ex *predicto Directorio*, & *Missali*. nam in ea vestimenta eius facta sunt alba, sicut nix. *Matth. 17.* Et nubes lucida obumbravit eos.

n *Beata Maria Virg.* Ex *eodem Directorio*, quia purior sub Deo Creatura nequit intelligi. *Damascen.*

o *Angelorum*. De quorū nitore Deus ad Luciferum: ubi eras, cum me laudaret astra matutina? *Iob 38.* & hæc *Innocent. III. loc. cit. in hanc Rubricam.*

p *Sancti Ioannis Baptista* Qui natus est sine peccato, sanctificatus in utero. *idem ibidem.*

q *S. Ioan. Evang. Ex predicto Directorio*. de quo tanquam de Virgine, & Virginis altero filio tunc fit Festum, nascēte Christo primogenito Virginis.

r *Cathedra S. Petri Innocent. III. sup.* in qua veneramur Petrum, tanquam Pontificem.

s *Petri ad Vincula*. Ex *predicto Directorio*. tum ob eiusdem innocentiam declarandam, tum ob Angelicam liberationem. in albis enim forte Angelus apparuit Petro.

t *In Conversione Sancti Pauli. Innocent. III. supra*, ad significandam primam eius sanctitatem baptismalem.

u *Omnium Sanctorum*. In quo fulget præcipue nomen Dei paræ Virginis, &

leguntur eo die amicti stolis albis *Innocent. III.* Aliqui Trinitatem includunt in hoc Festo ob primum Festi Responsorium; sed Festum est Beatæ Virginis, & Sanctorum, ut patet ex *Martyrologio Romano.*

x *Confessorum*. Ad indicandum candorem, & morum in illis, & doctrinæ in Doctoribus. *Innocent. III. loc. cit.* Idem fiat in Festo Stigmatum Sancti Francisci, *Sacra Rituum Congregat. 9. Decembris 1623.*

y *Virginum, &c.* In testimonium puritatis & castitatis earum, quia albo colore gaudet castitas.

z *Consecratione Ecclesia*. Nam Ecclesia virgineo nomine nuncupatur ab Apostolo *2. Cor. 11. Innoc. supra.*

a *In Consecratione Summi Pontificis, &c. Innocent. III. loco citato.* Ratio esse potest, quæ supra de Pontificibus est allata.

b *Per Octavas, &c. Ex eodem Directorio*: quia supra diximus, totam Octavam esse unum, & idem Festum.

c *In Missis votivis*. Quia sequitur naturam principalis Festi id, quod ea votivum; & militat eadem ratio coloris in votivis, quæ in Festis. Quod de Votivis dicitur, multo magis verum est in Festis Translationum, Apparitionum, & similibus Festorum.

d *De Sponso, & sponsa*. Quia supponitur in Sponsa benedicenda carnis integritas; unde Viduæ nuptias non benedicimus. *Rituale Rom. de Sacram. Matrimon.*

Exceptionū in hac Rubrica omisimus causas, quia in sequentibus patebunt.

- 3 Rubeo colore utitur e à *Vigilia Pentecostes in Missa usque ab Sabbatum sequens finita Nona, & Missa. In Festo sanctæ Crucis. g In Decollatione Sancti Ioannis Baptista. In Natali Apostolorum Petri & Pauli, & in Festis aliorum Apostolorum (exceptis Festo principali Sancti Ioannis Evangelista post Nativitatem, & Festis Conversionis Sancti Pauli, & Cathedra Sancti Petri, & eius Vinculorum) In Festo Sancti Ioannis ante portam Latinam. In Commemoratione Sancti Pauli Apostoli. In Festis Martyrum, excepto Festo sanctorum Innocentium, quando non venerit in Dominica: si autem h in Dominica venerit, utitur Rubeo; in eius vero i die Octava semper utitur Rubeo, quocunque die occurrat. In Festis sanctarum l Virginum, & Martyrum, & in Martyrum.*

Gauant. Rubr. Miss.

D non

non virginum. Item n per Octauas prædictorum Fæstorum, quæ Octauas habent, quando fit de Octaua, & in Dominicis infra eas Octauas occurrentibus, eodem modo vt dictum est supra de colore Albo. Item in Missis votiuis supradictorum Fæstorum, & in Missa o pro eligendo summo Pontifice.

Rubeus color, seu purpureus indicat dignitatis gradum alijs excellentiorem; humano sanguini similis est; igneam refert naturam. ex quibus facile patebunt sequentes ritus.

e *A Vigilias Pentecostes. Innocent. III. loco citato*, propter Sancti Spiritus feruorem, qui in igne descendit *Act. 2.* & propter potestatis plenitudinem in igne significatam, Apostolisque datam, ex *Tobia Corona de Templis p. 1. c. 49.*

f *Sancta Crucis. Ex citato Directorio*, quæ sanguine Christi consecrata fuit, & passionem illius indicat Rubeus color.

g *In Decollatione, & c. Innocentius III. ob effusionem sanguinis.*

h *In Dominica venerit. Ex eodem Directorio*, ratione Dominicæ, quæ semper est festiua, cui & idcirco eo die con-

ceduntur Hymnus Angelicus, & Allelu. Festiuus enim SS. Martyrum color est Rubeus; qui vt Festiuus est, Dominicæ congruit; vt Rubeus vero conuenit Officio de Innocentibus, quod fit in Dominica.

i *Die octaua Ex eodem Directorio. Octaua enim glorificationem denotat. Amalar. lib. 4. cap. 29. & 36.*

l *Virginum & Martyrum. Quia Martyrium præfertur virginitati: Innoc. III. loco cit.*

m *Martyrum non Virginum. Quia pro Christo sanguinem fuderunt.*

n *Per Octauas Prædictorum. Ratione supra allata numero præcedenti. ex citato Directorio.*

o *Pro eligendo Summo Pontifice. Quia æquiualeat Missæ de Spiritu Sancto.*

4 *Viridi colore utitur ab Octaua Epiphaniæ usque ad Septuagesimam, & ab Octaua Pentecostes usque ad Aduentum exclusiue, in Officio de tempore, excepta Dominica Trinitatis, vt supra: ac exceptis Dominicis infra Octauas occurrentibus, in quibus color Octauarum seruatur: exceptis etiam Vigiljs, & Quatuor Temporibus, vt infra.*

Eadem in citato Directorio. Viridis color medius est inter colores, ait Innocent. III. loco cit. & ideo utimur eo in diebus ferialibus, & communibus, inquit ille; cuiusmodi sunt dies ab Octaua Epiphaniæ usq; ad Septuagesimam, & ab O-

ctaua Pentecost. usque ad Aduen. in Officio de tempore. Dies etiam Dominici minus solemnes sunt his temporibus, & communes vocantur ab Innocent. comparative ad alias Dominicas, & Sollemnitates anni.

5 *Violaceo colore utitur à prima Dominica Aduentus in primis Vesperis, usque ad Missam Vigilias Natiuitatis Domini inclusiue: & à Septuagesima usque ad Sabbatum Sanctum ante Missam inclusiue, in Officio de Tempore, excepta Feria quinta in Cæna Domini, in qua utitur Albo, & Feria sexta in Parasceue, in qua utitur Nigro, vt infra: & p Benedictione Cerei in Sabbato Sancto, in qua Diaconus illius Præfationem dicens, solus utitur Albo: ea autem finita, Violaceo vt prius. Item in q Vigilias Pentecostes ante Missam, a prima Prophetia usque ad Benedictionem Fontis inclusiue. In x Quatuor Temporibus, & Vigiljs, quæ ieiunantur, exceptis l Vigilias, & Quatuor temporibus Pentecostes. In Missa & Litaniarum in die Sancti Marci Euangelista, & Rogationum, & in Processionibus, quæ his diebus fiunt. In Fæsto u SS. Innocentium, quando non venerit Dominica. In benedictione x Candelarum, in die Purificationis Beatæ Mariæ, & in benedictione Cinerum, ac Palmarum, & in ipsa Dominica in Palmis, & in eo-*

in eorundem, ac generaliter in y omnibus Processionibus, z exceptis Processionibus sanctissimi Sacramenti, & qua sunt a in diebus solemnibus, vel pro gratiarum actione. In Missis b de Passione Domini, c Pro quacunque necessitate, Pro peccatis, Ad tollendum schisma, contra paganos, Tempore belli, Pro pace, Pro vitanda mortalitate, Pro ier agentibus, & pro infirmis.

Eadem fere habet citatum Directorium. tempore Innocentij Tertij Niger color adhibebatur ijs diebus, quibus à nobis Violaceus; quo utebatur Ecclesia, tunc temporis bis tantum in anno, in Festo Innocentum, & in Dominica Lætare, diebus, inquam, afflictionis, & abstinentiæ; pro peccatis, & pro Defunctis, inquit ille: nunc autem conuenientius Violaceo utimur ab Aduentu ad Natalem Domini, & à Septuagesima vsque ad Pascha.

p *Benedictione Cerei.* Pertinet enim ad Paschale Sacramentum. *Durand. libr. 3. cap. 18.*

q *Vigilia Pentecostes.* Eadem ratione, qua Vigilia Paschæ, afflictionis indicandæ causa, & Cathecumenorum humilitatis ante Baptisum.

r *Quatuor temporibus.* *Durand. libr. 3. cap. 18.* afflictioni enim debitus est color Violaceus.

s *Vigilia, & Quatuor temporibus Pentecost.* quæ sunt festiua, vt diximus.

t *Litaniarum.* Quæ cum mæore quodam celebrantur.

u *Sanctorum Innocentum.* Quia eo die ploratus matrum accidit, de quo in Euangelio: *Vox in Rhama audita est, ploratus, &c. Matt. 2.* & licet legatur idè in Octaua, color tamen est alius, Rubeus nimirum, & Festiuis, ratione allata supra, ex *Amarario.* Item alia est ratio coloris Violacei; quia descenderunt ij in limbum. *Microl. cap. 36.* quæ, quia communis est Io. Baptistæ, in cuius tamen Decollatione Rubeo utimur; adde, illos non plene fuisse de nouo testamento.

x *Candelarum, &c.* In Cinere, & Pal-

mis cum Passione Domini patet ratio coloris Violacei. in Cadelarum vero benedictione, & processione color Niger adhibebatur, ex *Alcuino*, sed diximus supra ex *Innocent. III.* Nigrum pro Violaceo vsurpatum fuisse, fortasse ratio esse potest Prophetia Simeonis ad Matrem Christi: *Et tuam ipsius animam pertransibit gladius.* nam alioquin Missa, pertinet ad puritatem Virginis eiusdem, quæ purificari dicitur, & celebratur cum colore albo. *Durandus autem libr. 3. cap. 18.* anxiam Simeonis expectationem in hoc ritu significari tradit.

y *In omnibus processionibus.* Hoc est, in ijs, quæ indicuntur ad lubilæum consequendum, vel pluuiam impetrandam, vel quid simile: nam in his casibus cum luctu, & dolore est procedendum.

z *Exceptis Processionibus Sanctissimi Sacramenti.* Quæ colore albo adhibito fiunt, ratione allata in Festo eiusdem Sacramenti.

a *In diebus solemnibus.* Nam in his color adhibendus est, qui cõgruit Festo, vel Missæ post processionem cantandæ.

b *De Passione Domini.* Ad Missam de Cruce color rubeus, vt sequatur qualitatem Festi principalis, in quo effusio Sanguinis Christi representatur. Ad Missam vero de Passione violaceus, vt respondeat Dominicæ de Passione, cum quæ participat in titulo & sacramento mortis Christi.

c *Pro quacunque necessitate, &c.* In his nouem casibus, & similibus, habent præcipuum locum luctus, afflictio, & pœnitentia.

6 *Nigro colore utitur Feria sexta in Parasceue, & in omnibus Officijs, & Missis Defunctorum.*

Mortis est propriissimus color niger apud omnes. *Innocent. III. loco cit. cap. 65.* Acatij tempore erat hic ritus in vsu, ex *lib. 1. Collectan. Theodori Lectoris.*

Regula verò in mutandis coloribus, ea est, vt mutatio fiat in primis Vesperis Fetti. Si autem Vesperæ non sint integræ, is color adhibendus est initio Vesperarum, qui congruit illi, de quo dicitur Capitulum. Si Officium, & Missa discordât, color Altaris sequatur Officium; Vestitū

autem Sacerdotis sit color Missæ conformis; quæ diuersitas accidere solet in Feria tertia Rogationum, & in Vigilijs infra Octauas. Pro Missa vero solemnî cōuenit, vt pallium etiam Altaris concordet cum colore paramentorum Missæ: quod adnotauit recte P. Ruiz, in suo Caremon.

De qualitate Paramentorum. XIX.

1 In Officio Missæ Celebrans semper vtitur Planeta super Albam.

Qua de re suo loco, cum de alijs vestibus Sacerdotalibus p. 2. tit. 1.

2 Si autem sit Episcopus, & solemniter celebret, super Dalmaticam & Tunicellam.

De his etiam, cum de vestibus Pontificalibus par. 2. tit. 1.

3 d Pluuiali vtitur e in Processionibus, f & Benedictionibus, quæ sunt in Altari. Item in Officio g Laudum, & Vesperarum, quando solemniter dicuntur. Eodem vtitur h Assistens Celebranti in Missa Pontificali. Item, quando Celebrans i post Missam Defunctorum facit in fine Absolutionem.

d Pluuiali. Pluuiiale, & Cappa sunt idē. Durand. lib. 2. cap. 1. & forma quidem & vsus Pluuiialis similes sunt Cappæ, quam describit Honor. in Gemma lib. 1. cap. 227. Propria vestis, inquit, est Cantorum: & apud nos quoque Cantorum est Pluuiiale, in Carem. Episc. lib. 2. cap. 3. in Vesperis à singulis ordinibus, inquit ille, portatur. ergo Cappa hæc Honorij nō est Casula, quæ solius Sacerdotis est, aut Diaconi, & Subdiaconi ad summum: contra coniecturam Isid. lib. 15. orig. cap. 12. & contra Durant. libr. 2. cap. 9. qui volunt, Cappam esse Casulam. Sicut autē describitur Cappa. habet; inquit Honor. in supremo caputium, ad pedes pertingit, fimbrias habet, ante aperta manet. & quis non videat hæc omnia conuenire Pluuiiali tantum? Cappa est, quia capit totum hominem. Cappam etiam Rustici vocant, quod Latini Tugurium, Durantus ait loc. cit. Capannam rustici nostri; & Pluuiiale quasi tugurium est, contra pluias, ideoque Pluuiiale vocatur. Immò vero apud laicos quoque

Cappa ea dicebatur, vt nos vidimus ante paucos annos, quæ caputium habebat, ad differentiam mantelli, quod caputio caret. cuius caputij vsus erat absque dubio ad tuendum caput tempore pluiæ, sicut in itinere caputio Feltri vtimur. vnde & Pluuiialis laicorum Cappa ea dici poterat. itaque modò Cappa Ecclesiastica cum caputio adhibita propriissime in processionibus, extra Ecclesiam, caputio regens Sacerdotem, cum plueret, Pluuiialis nomen, vt opinor, est adeptæ. Impluua dicebatur ea vestis, qua Sacerdotes per imbrem utebantur, ex Varro. Pluuiiale item quasi fluuiiale dici potest; quia lineæ, quæ in ora anteriori sunt fluuij, seu flumina, à Græcis vocantur ποταμοί.

Facile quoque accidere potuit, quod Ignatius Braccius Recinetensis (cuius laus est in Etymologijs omnium vocum, Italicarum, Græcarum, Latinarum, & Hebræarum, quarum parat immensum opus) postremo meminit, à Plebe, & Plebano, quem Piuie-

Piuiario, vocauerunt, Academici Florentini; & vulgò, Piouano, dicimus additam esse vocem Italicam, Piuiale, aut Piuiiale, aut Piouiale, quod postremum latinitate donantes appellauerunt Pluiuale. Ea enim vestis est in vsu frequentiori apud Parochos in Sacramentorum administratione. *Idem autem Honor. capit. 233.* concedit, Cappam deduci posse à Casula, idest, parua casa; Casulam antiquam fuisse scio valde similem Pluiuali nostro, excepto caputio, & anteriori parte, quæ in Casula non erat aperta; vnde & reflectebatur Casula, vtrinque super brachia Sacerdotis; & in eleuatione Hostiæ ideò posterior Casulæ pars, vt hodie, eleuatur, ad brachia Sacerdotis magis expedienda. Ambrosiani vestigium retinent amplioris antiquæ Casulæ, tam latæ, quàm longæ; & nos, cum de Casula, ex antiquioribus eam indicabimus infra. Adde, quod in *Ordine Romano in consecratione Episcopi* Ordinandus prima vice ante Ordinantem constituitur cum Cappa super Albam, Cingulum, & Stolum; certe non cum Cappa Episcopali; lanea ordinaria, quæ non adhibetur super Albam, & Stolum; sed cum Cappa, idest, Pluiuali: secunda vero vice, *ibidem* constituitur idem Ordinandus cum Planeta super Dalmaticam, Manicas, Sandalia, quæ confona sunt consecrationi Episcopi in Pontificali moderno. ergo Cappa non est Casula, sed quasi Casula, & est Pluiuale. Vides cum forma simul & vsu antiquitatem? Vide *Mysteria, ex Gemma loco citato 227.* hæc vestis conuersationem denotat: caputium vero supernum gaudium, quod est caput conuersationis, dicente Apostolo: *nostra conuersatio in caelis est*; ad pedes pertingit ob perseuerantiam: aperta manet ante, quia sancte conuersantibus æterna vita patet: in simbrisis labor signatur. *Hac Gemma. Charitatem quoque significat Cappa, ibidem cap. 234.*

Dur. loc. cit. In Cappa hac intelligi docet gloriosam corporum immortalitatem; Gauant. Rubr. Miss.

vnde illa vrimur in Festis maioribus, & patent anteriores partes Cappe; quia corpora, inquit, facta spiritualia nullis animam obturabunt angustijs *ibidem* ipse vtitur vocabulo Pluiualis; ante quem apud alium auctorem non inueni hanc vocem.

c *In Processionibus.* Processio, quasi progressio, à procedendo in publicum. *Durant lib. 2. cap. 10.* cuius origo, An à Purificatione Beatae Virginis cū Iosepho, Simone, & Anna? vel certius ex Historia Euangelica à turbis in die Palmarum? *Tertullianus libr. 2. ad uxorem* meminit processionum; & *Ambros. sermone 8.* Aliæ vero sunt ordinariæ, vt in Festo Purificationis, in Dominica Palmarum, in Litanij maioribus, & minoribus, in Festo Corporis Christi, de quibus dicitur in proprijs rubricis. Aliæ extraordinariæ, quæ auctoritate Episcoporum fieri solent, quarum exempla multa refert *Durantus loc. citato;* in his præfertur Crux cum luminibus, quorum auctorem faciunt S. Io. Chrysostrum *Socrates, & Solomonus citati à Casare Franciotto in obseru. circa mysteria totius anni:* Crux autem à Regularibus cum velo pendente, seu pallio, ex Decreto Sacri Rituum Congreg. 14. *Januar. 1617.** ad indicandam subiectionem, & inferioritatem respectu cleri secularis, eadem ratione, qua Baculo Abbatiali appenditur velum, seu sudarium nodo eiusdem ad differentiam Baculi Episcopalis: quod notatur in *Actis Eccl. Mediolan. de suppel. Eccl. l. 2.* & mulieri datur velamen supra caput subiectionis indicium sub viro 1. *Corin. 11.* Porro ritus deferendi Crucem ante Ann. 398. teste *Baronio ibidem* fuit in vsu: & imago Christi terga debet vertere Clero sequenti, quasi Christus præire videatur, nisi sit Archiepiscopus, vel Papalis, in qua imago Crucifixi respicit Archiepiscopum, vel Papam, quasi ex illius aspectu in summa animarum cura ij recreentur, vt indicatur in *Ceremon. Episcop. libro 1. capit. 15. & libro 2. capit. 16. & aperte in Ceremon. Marcelli libro 3. capit. 20. & Crassi libro secundo ca. 42.*

D 3 etiamsi

etiam si inter Crucem & Prælatum incedant Canonici, vt expresse dicitur in *Ceremon. Episcop. libro 1. cap. 15. citat.* contra recentiores quosdam, qui distinguunt in Cruce Archiepiscopali, quando immediate præcedit Archiepiscopum, & quando Canonici præcedunt eundem, post eis Crucem.

Cum igitur processio sit quædam Cleri cum populo itineraria conuersatio, recte Pluiale adhibetur, quod, vt diximus, sanctæ conuersationis formam designat.

f *Et benedictionibus.* hoc est, Cinerum, Cereorum, Palmarum, sacrarum Imaginum, &c. quæ, cū solemnnes sint, Pluiale iure merito exigunt; neque aliud indumentum genus aptius esse potest benedictioni solemnni, quæ fit extra Missam. Sunt alia benedictiones, quæ non fiunt in altari, & in fine Missalis de rebus varijs habentur, in quibus fatis est Stola cum superpelliceo vti.

4 *Cum Celebrans vtitur Pluiali, semper 1 deponit Manipulum, & ubi in Pluiale haberi non potest, in benedictionibus, quæ fiunt in Altari, Celebrans stat sine Planeta cum Alba, & Stola.*

1 *Deponit Manipulum.* Manipulus non adhibetur cum Pluiali: & fortasse, quia ille fletum, & dolorem significat, vt infra docebimus, ideo non concordat cū Pluiali, quod diximus significare conuersationem cælestem, & ex *Durando* gloriosam corporum immortalitatem, quæ fletum non admittit.

Dices: fiunt processiones flebiles, ergo congruit in illis Manipulus fletus, & doloris. Respondeo, extra Missam nullum esse Manipuli Sacerdotalis usum; & de hoc ritu plena ratio penes auctores desideratur ad huc.

m *Pluiale haberi non potest, &c.* Planeta cum Stola est habitus ad Missam tantum & ideo potius Stola super Albam sufficit, deficiente Pluiali. Verum licet

g *Laudum, & Vesperarum.* Laudes, & Vesperæ sunt pares numero Psalmorum, Hymnorum, & ratione Canticorum Evangelicorum, vt dicemus in Rubricis Breuiarij. Pluiale in ijs conceditur ad solemnitatem *Ceremon. Episcop. libr. 2. capit. 3. & 7.* Qui almutijs vtuntur, eas deponant, cum Pluiale induunt; sicut exuunt Cappas, ij Canonici, qui his vtuntur.

h *Assistens Celebranti.* Ordo Rom. dat Cappas Presbyteris assistentibus Papæ celebranti. Vides hic etiam Cappas idem esse, ac Pluialia?

1 *Post Missam Defunctorum, &c.* Missa finita, deponenda est Casula, quæ ergo nunc ad Absolutionem solemnem aptior erit vestis, quàm Pluialis Cappa? vestis est ad omnia magis communis; neque benedicitur, quia communis est cuiusque Ecclesiastico, neque ordinata ad sacrificium Missæ.

in hoc habitu procedat celebrans, ac si haberet Pluiale; non tamen hinc sequitur, Stola gerere vicem Pluialis, vt ex verbis patet. quod malè inferunt alij.

* Stola vero vna cum Alba in modum Crucis ante pectus gestari debet cingulo de more coniuncta, & vtrinque religata. quòd si adhibeatur vna cum superpelliceo, soluta pendebit à collo hinc inde, quia ligari in modum crucis non potest: & eodem modo siue cum pluiali, siue absque eo adhibeatur illa. fauet autem *Concil. Braccar. 3. cap. 3.* signum, ait, in suo pectore præparet crucis. licet enim ibi loquatur de stolæ vsu in Missa, extra Missam tamen forma crucis, si fieri potest, muniri pectus decet: quod ex vsu didici apud nos communiori.

5 n *Dalmatica & o Tunicella vtuntur Diaconus & Subdiaconus in Missa solemnè, p & Processionibus, q & Benedictionibus, quando Sacerdoti ministrant.*

n Dal-

n *Dalmatica*. Eam assignat Diacono *Ordo Romanus*. Sanctus Syluester Diaconis concessit, ex *Damaso*. in Dalmatia fuit reperta, *Alcuin. quid signif. vest. & Isid. 19. Etymol. capit. 22.* primo textam ibidem fuisse scribit, eiusdem vero vsus in Ecclesia fuit ante Siluestrum. nam *Saëtus Cyprianus meminit, & Eutythianus Papa, apud Durant. libro 2. capit. 9.* Sacerdotum enim erat habitus, & Casulis introductis Dalmatica data est Diaconis, *Vualaf. Strab. cap. 24.* qui tamen à *Vicecomite lib. 3. de Missa apparatu capi. 26.* iure refellitur cum antea *lib. 3. cap. 29.* probauerit ille, fuisse casulam in vsu Sacerdotum tempore Apostolorum, quod & nos infra suo loco ostendemus, vsi sunt etiã Dalmatica Reges summi; quorum nomina vide *apud Baron. in not. Mart. ad 31. Maij.* neque vero Syluester omnibus Diaconis eam concessit, sed tantum Romanæ Ecclesiæ, & in diebus tantum solemnibus in signum lætitiæ *distin. 76. cap. de Ieiunio, ex Conc. Salegust. exteris autem ex priuilegio Rom. Pont. ut ait Gregor. lib. 7. epist. 3. ad Aregium; qui epist. 28. & 113. eiusdem libro. 7. tradit aperte fuisse Romanorum tantum Diaconorum propriam vestem. erat etiam Regula, quod Dalmatica adhiberetur cum, Gloria in excelsis, ita Microl. c. 46. hoc est, vbi Gloria, ibi Dalmaticæ vsus: non è conuerso: nam in Dominicis, Gaudete, & Lætare, vt imur Dalmaticis; non autem dicimus, Gloria in excelsis.*

Forma antiqua Dalmaticæ erat sine manicis, & *Ammian. Marcellin. lib. 14.* vocauit eam Pectoralem Tuniculam, quã nos cum manicis ad cubitum vocamus Italicè, Tunicella. pertusas habet alas, *Amalar. libro 2. cap. 21.* duas item lineas ante, & retro *ibidem.* manicæ latæ sunt, *ex Alcuin. supra:* vbi etiam notat formã habere Crucis, alia habebat, quæ nostræ non habent. *vide Lunoc. III. vel Amalar. locis citatis, & citandis.* Significat ergo Dalmatica lætitiã: item curam proximorum, *Iuo Carnot. Serm. de signif. indum.* formam Crucis gerit, vt ea indutus mundo sit Crucifixus, *Alcuin. supra per-*

tusas alas habet, vt Christum imitetur, qui lancea fuit perfoctus Latere, *Amalar. supra.* latas manicas, vt sit liberalis, qui ex officio cum Stephano Protomar. ministrare debet mensis. *Innocent. III. lib. 1. capit. 56.* cum gemina dilectione Dei, & proximi, quam indicant duæ lineæ ante, & retro. *Amalar. vbi supra.* Dalmaticæ denique vsus fuit super Albam, & consequenter cum Amictu & Cingulo, quæ conceduntur Diacono in *Conc. Narbon. cap. 12.* ex ritu antiquiore. * De Alba vt Diaconi veste mentio est in *ord. Romano. de Conc. Prou. celeb.* Amictus autem, & cingulum concomitantur Albam.

o *Tunicella.* Subdiaconi ministrabant in Albis tempore Sancti Gregorij Papæ *libro 7. epist. 63.* iubet *Ordo Rom.* eis tradi congruas vestes Subdiaconales, & Mappulas in sinistra: sed quas vestes, non explicat. Subtile cum minori manica datum Subdiaconis scribitur in *Gemma libro 1. cap. 229.* & hoc est Tunicella, ideo sic appellata; quia minor est Dalmatica Diaconali. Ante Gregorium nescio quis, ait ipse loco citato. induit Subdiaconum, qui modus loquedi excludit Siluestrum, quem faciunt quidam huius ritus auctores, & indicat per errorem id esse factum, vnde Gregorius remouit Subdiaconalem vestem. *Concil. Braccaren. 1. capit. 27.* appellat Tunicam, & pares in veste facit Diaconum, & Subdiaconum; fortasse ex prædicto abusu, quem postea correxerit Sanctus Gregorius, quoad Subdiaconos. nunc eorundem strictior est vestis, quàm Diaconorum; & ideo dicta est etiam Subucula *ab Amalar. libro 2. cap. 22.* Significat autem loricam iustitiæ, quæ communis est virtus, *Gemma vbi supra;* sed eadem significat, quæ Dalmatica, nisi quod Subdiaconus minori tunica indutus, si ad minorem virtutis gradum, quàm Diaconus perueniat, tolerandus esse videtur.

* suppone Albam Tunicellæ, *ex Concil. Narbon. cit.* consequenter Amictum & cingulum vt supra diximus de Diacono. p *Et processionibus.* Ad maiorem nempe ornatum celebrantis Sacerdotis. Scripsit recentior, Ministris eisdem dari pos-

se in processione Sanctissimi Sacramenti Stolas Sacerdotales supra Cottam; sed hoc videtur contra Bullam Pij V. in qua prohibetur mutatio, additione rituum, & contra rationem, ne ij videantur equales celebranti; & contra vsum Ecclesiarum communem, quem maximi facien-

dum existimo in Sacris Ritibus?

q *Et benedictionibus*. Quæ scilicet fiunt solemniter; non tamen cinerum, cereorum in Purificatione Beatæ Virginis, nec Palmarum, in quibus Dalmatica & Tunnicella prohibentur in sequenti numero.

6 In diebus vero r ieiuniorum (praterquam in s Vigilis Sanctorum) & in Dominicis & Ferijs t Aduentus & u Quadragesima, ac x in Vigilia Pentecostes ante Missam (exceptis y Dominica, Gaudete, etiamsi eius Missa infra hebdomadam repetatur, & Dominica, Lætate, Vigilia Natiuitatis Domini, Sabbato sancto in z Benedictione Carei, & in Missa, ac a Quatuor Temporibus Pentecostes) item in benedictione b Candelarum, & Processione in die Purificationis Beatæ Mariæ, & in benedictione c Cinerum, ac Benedictione d Palmarum, & Processione: in Cathedralibus & e præcipuis Ecclesiis vtuntur f Planetis plicatis ante pectus: quam Planetam Diaconus g dimittit, cum lecturus est Euangelium, eaque tunc super sinistrum humerum super Stolam complicatur: aut ponitur aliud genus Stola latioris in modum Planetæ plicatæ, & facta Communione resumat Planetam, vt prius. Similiter Subdiaconus dimittit eam, cum lecturus est Epistolam, quam legit in Alba, & ea finita, osculataque Celebrantis manu, Planetam h resumat vt prius.

r Ieiuniorum. interdicat Gemma lib. 3. cap. 45. Dalmaticas tempore ieiunij; quia diximus, Dalmaticam significare lætitiã, quæ in ieiunio facile desideratur.

f Vigilis Sanctorum. Vigilia est principium Festi, Radulph. propof. 19. ergo & lætitiã aliqualem, non plenam habet; cum in eadem ieiunemus.

t Aduentus. Tempore Aduentus in aliquibus locis omitti Dalmaticas scribebat Amalar. lib. 3. cap. 40. & libro 4. capit. 30. vt auidius, inquit, resumatur, & festiuus, quod aliquando omittitur; & item, ad insinuandum tempus veteris testamēti in Aduentu, ratione cuius maior est gloria noui testamenti in Natiuitate Domini. ibidem addit Honor. in Gemma lib. 3. cap. 1. quia vestes innocentie & immortalitatis significatę per Dalmaticas nobis per Christum natum redditæ sunt, non ante Christum natum; vel quia ante Natiuitatem Christi, neque Lex, neque Euangelium in ijs significata, qui Dalmaticas gerunt, cum claritate patebant, Rupert. lib. 3. cap. 2. tit. 3.

u Quadragesima. A Septuagesima vsque ad Cœnam Domini à Dalmaticis

abstinuere in quibusdam locis, aiunt Ordo Roman. & Alcuin. cap. de Septuag. antiquo vero more omitti, indefinite scribit Microl. cap. 47.

x In Vigilia Pentecostes. Diximus supra, Vigiliam hanc esse parem Vigiliæ Paschatis. in Missa vero lætitiã perfunditur Ecclesia. Ideoque & Dalmaticæ sunt in vsu ad Missam, non ante Missam.

y Dominica Gaudete. Ecce lætitiã, ergo cum Dalmaticis. idem affirmandum de sequentibus, vt patet.

z Benedictione Carei. Quæ tota est festiua, sicut etiam Missa Sabbati Sancti.

a Quatuor Temporibus Pentecostes. Dalmaticæ his temporibus decernuntur ob solemnitatem Spiritus Sancti à Concilio Salegunstano cap. 2.

b Candelarum. Ob anxiam Simeonis expectationem, inquit Durand. lib. 3. cap. 18.

c Cinerum. Quia dies solemnus ieiunij, & initium est Quadragesimæ, quæ excludit Dalmaticas.

d Palmarum, &c. Quæ passionem Domini sapit potius, quàm lætitiã inanem Turbarum. fleuit etiam Christus sedens

dens super Afinum. *Luc. 19.*

e *Præcipuis Ecclesiis*. Præcipuas intel-
lige præsertim, quæ sunt Collegiatæ insi-
gnes Canonicorum Cleri sæcularis, &
quæ ob alias causas præcipue à populo,
seu à Maioribus declarantur. Dantur enim
Ecclesiæ minores, præsertim apud Re-
gulares, de quibus num. sequenti. Sed in-
signioribus Regularium Ecclesiis conce-
duntur planetæ plica tē à Sacra Rituum
Congregatione, teste *Alcocer in suo Cæ-
remoniali.*

f *Planetis Plicatis*. Diacono, & Sub-
diacono dantur Planetæ sæpius in *Ordo
Rom.* Casula datur Diacono ab *Alcuin.
cap. quia signif. vest.* Item Subdiacono ea
ratione, qua imitari debet Diaconum, ab
Honorio in Gemma lib. 1. cap. 231. quæ
eleuantur ante, vt liberius ministrare va-
leant; *Durand. lib. 3. cap. 11.* Puto etiam
ad differentiam Casulæ sacerdotalis, quæ
cum significet charitatem, secundū om-
nes Auctores, qui scripserunt de ritibus,
intelligent Ministri, primo in prædictis
diebus teneri ferè ad eandem perfectio-
nem, ad quam Sacerdos in alijs tempori-
bus; deinde ex charitate, non ex timore
debere ministrare Altari, *Duran. vbi su-
pra.*

g *Dimittit*. Dimittitur autem Casula
ab utroque lecturo Epistolam, seu Euan-
gelium, quasi profiteantur in proprio mi-
nisterio legendi, eam non esse propriam

vestem. *Rupert. libr. 3. capit. 2.* & Subdia-
conus quidem dimittit Casula, quæ cha-
ritatem denotat, lecturus Epistolam quæ
significat legem veterem, legem timoris,
non amoris; Diaconus vero induit aliam,
seu eandem complicatam in sinistro hu-
mero ad latus dextrum, lecturus Euan-
gelium, legem scilicet amoris, vt in sini-
stris, & in dextris, in aduersis, & prospe-
ris, charitatem ore & opere doceat; tum
Euangelio, tum ministerio vsque ad con-
sumptionem Sacramenti. *Durand. lo-
co cit.*

h *Resumit*. Casula à Subdiacono post
Epistolam resumitur, quia post legem ti-
moris data est lex charitatis. Diaconus
vero resumit circa finem Missæ, quia non
sufficit inchoasse in charitate, sed in ea fi-
niendum est, *idem ibidem*. Vel dic *cum
Amalar. lib. 3. cap. 15.* lecturos exui Ca-
sulis, quasi milites expeditos contra erro-
res. duplicatā denique Diaconus portat
Casulam ab Euangelio ad Communionem,
vt quæ ore predicat, iugum Domini
portans, opere quoque impleat, liberius,
& expeditius ministrando. *Honor. in Gē-
ma lib. 1. cap. 231.* Lege *Hugon. Viñt. de
special. Missæ obser. lib. 3. capit. 9.* vbi in
Casula ministrorum, quæ collum circuit,
vtrunque brachium, pectus, & humeros
vestit; docet charitatem, quæ exigitur in
voce collo formanda, in opere, corde, &
in aliorum onere portando.

7 *In minoribus autem Ecclesiis, prædictis diebus ieiuniorum Alba tantum amicti mi-
nistrent i. Subdiaconus cum Manipulo, l. Diaconus etiam cum Stola ab humero sini-
stro pendente sub dextrum.*

Non enim congruunt Dalmaticæ rati-
one dierum: neque Casulæ ratione
locorum.

i *Subdiaconus cum Manipulo*. Mani-
pulus Subdiaconi propria vestis est, in
Ord. Romano, qui tradit eis mappula in
sinistra, de quibus dicemus infra, cum de
Vestibus Sacerdotis. Vnū hic nota, quod
licet Sacerdoti fuerit datus Manipulus
ab initio ad tergendam pituitā oculorū,
& narium, vt ibi probabimus, & fortas-

se eadem de causa à S. Siluestro fuerit
idem concessus Diacono sub nomine
pallæ linoestimæ ad lauam (linum enim
totum est ad tergendum oculos, & na-
res) non tamen Subdiacono datus fuit
in hanc eandem causam Manipulus, sed
ad tergendas sordes vaforum sacrorum;
quod benè notauit *Durand. lib. 2. cap. 8.*
eumque in sinistra cum alijs gerit, ad
expeditius ministrandum. *Rupert. lib. 3.
cap. 33.*

l. Dia-

I *Diaconus cum stola, &c.* Stola Diacono datur ab Ordine Romano; quia Oratorium est, hoc est, Oratorum, seu Concionatorum, *Alcuin. supra*, quam ab Apostolicis datam Diacono fuisse probabilius puto, tamquam de substantia ordinationis eius, non à Siluestro nomine pallæ lino stimæ ad læuū humerum, quod vult *Vicecomes de appar. ad Missam*. nam ad læuam, hoc est, ad manum læuā, explicat *Innocent. III. libr. I. cap. 43. vbi de Manipulo agit*. vide infra de Manipulo. Verum à sinistro humero ad latus dextrum, ex

Conc. Braccar. I. cap. 27. vt ab actiua laboriosa ad contemplatiuam suauē transeat. Honan Gemm. lib. I. cap. 230. vel, vt portet hic iugum Domini in sinistra, id est, in præsentī vita cum spe quietis futuræ in dextera, Durand. lib. 2. cap. 9. Cæterum, dexteram Diaconi partem vult esse liberam, ob ministerium Altaris, Concil. Toletan. 4. cap. 39. quæ rationes etiam valent pro Casula complicata ad modum Stole. Diaconus autem, cū induit stolam, osculetur Crucem, quæ est in medio eius. Cærem. Episc. lib. I. c. 9.

De Præparatione Altaris, & ornamentorum eius. XX.

Altare, in quo sacrosanctum Missæ sacrificium celebrandum est, debet esse in Lapideum, & ab Episcopo consecratum: vel saltem p ara lapidea, similiter ab Episcopo consecrata, in eo inserta, quæ q tam ampla sit, vt Hostiam, & maiorem partem Calicis capiat. Hoc Altare operiatur x tribus mappis, seu tobaleis mundis, ab Episcopo, vel alio habente potestatem s benedictis, superiori saltem oblonga, quæ vsque ad terram pertingat, duabus alijs breuioribus, vel vna duplicata. r Pallio quoque ornatur coloris, quoad fieri potest, diei Festo, vel Officio conuenientis. Super Altare u Collocetur Crux in medio, x & Candelabra saltem duo cum y Candelis accensis hinc, & inde in vtroque eius latere. Ad Crucis pedem ponatur z Tabella Secretarum appellata: In cornu Epistola a Cussinus supponendus Missali: & ab eadem parte Epistola paretur b Cereus, ad eleuationem Sacramenti accendendus, c Parua campanula, d ampulla vitrea vini & aque, cum peluicula & e manutergio mundo in fenestella, seu in parua mensa ad hæc præparata. Super Altare f nihil omnino ponatur, quod ad Missæ sacrificium, vel ipsius Altaris ornatum non pertineat.

m *Altare.* Locus hic sopponitur sacer vel deputatus ab Episcopo. eap. nullus de consecrat. dist. I. ex S. Siluestro saltem sit benedictus ritu proprio in Rituali Romano Pauli V. Non potest autem Episc. deputare Oratoria in domo priuata, ex litteris Cardinalis Lancellotti ad Episcopos datis, nomine Pauli V. 10. Martyj 1615. vt ibi fiat Missa, citatis à Scortia lib. 2. capit. 13. immò ex Concil. Trident. sess. 22. de obseru & euitan. in sacr. Missæ non tamē intelligitur domus priuata Palatiū Episcopi, vt notauit Carolus ad Episc. Nouar. in Comment. Canon. ad cap. Missarum 23. de consecr. distinc. 1. in eo enim Cappella deputari potest pro Missa celebranda, quod si violetur locus (qua de re optime Suar. dist. 81. sect. 4.) non potest

ibi celebrari sine peccato. Azor. lib. 10. tit. 26. per totum. Deducunt vocē hanc, Altare, ab altitudine, Festus, & alij, quasi sit alta Ara, Vualaf. cap. 5. vel alia res, Gemmalib. I. cap. 122. vel ab alendo, quia igni Altaris addebatur alimentum, Isidor. lib. 15. Orig. cap. 4.

Patet Altaris vsus in Scripturis Sacris, à Noe, qui primus ædificauit Altare; & in nouo testamento I. Cor. 9. Hebr. 13. Sixtus II. decreuit, vt Missa non fiat nisi in Altari, Radul. propes. 23. & significat Primo mensam Domini. Amalar. lib. I. cap. 24. Secundo Crucem. Bern. de Cena Domini. Tertio, Christum, per quem sacrificia acceptantur à Deo. Gemma lib. I. cap. 134. forma Corporis Christi est Altare, ait Ambros. lib. 4. Sacr. cap. 12. ideo præeminet

eminet in Ecclesia, vt Christus inter mēbra eius, *Rup lib. 5. capit. 30.* Gradus illius virtutes sunt, quibus ad Christum itur, *Hugo Viēt. in Can. Missa cap. 2.* Quarto, significat Ecclesia spiritualem, cuius cornua sunt quatuor mundi plagæ, *Durand. lib. 1. cap. 2.*

n *Lapideum.* Ex institutione S. Siluestri, *de consecrat. dist. 1. cap. Altaria, ex Conc. Hippon. cap. 6.* idest, prius hoc decreuit in Romana Ecclesia Sāctus Siluester Papa; quod habes in Breuiario in Festo Dedicationis Saluatoris nā à Græcis factitatum esse prius, significat *Dionys. c. 3. Eccles. Hierar. ex lapide, quia Petra* erat Christus, *1. Cor. 20.* nullum foramen habeat *ex Actis Eccles. Mediol. ad designandam vndequaque plenitudinem, & integritatem Christi; S. Tho. 3. part. q. 83. artic. 5.* Vacuum enim erat Hebræorum altare sine Christo.

o *Ab Episcopo consecratum.* Ex *Dion. de Eccles. Hier. cap. 4.* ad indicandam gratiæ pinguedinem, *ex Sancto Cypriano, Conc. Agat. de consecr. dist. 1. capit. Altaria* quod non fit (præter Sanctum Christum, pinguedinis prædictæ Symbolū) sine Reliquiis Sanctorum, *ex decreto Felicis I. apud Radulph. loco cita. & cap. placuit, de consecr. dist. 1. ex Concil. Aphricano.* Sunt autem hæc de substantia consecrationis, *ex Azor. lib. 10. cap. 27.* & debent esse Sanctorum ab Ecclesia approbatorum, vt respōdit Sacra Conc. Trid. Cong. Episc. Interamnensi 13. Sept. 1593. *apud Plassecium par. 1. cap. 5. nu. 7.* etenim Christus, hoc est, vnctus, appellatur, consecratus à Deo caput Sanctorum. *cōuenienter autem, ait *S. August. ser. 73. in Append. de diuersis,* & quasi pro quodam cōsortio ibi martyribus sepultura decreta est, vbi mors Domini quotidie celebratur; scilicet, vt qui propter mortem eius mortui fuerant, sub Sacramenti eius mysterio requiescant. Hæc ille.

Si vero sub altari, vel sub eius gradibus humata sint cadauera defunctorum, non debet in eo celebrari, donec alio transferantur. *Cong. Card. super negotia Episcop. 10. Non. 1599.*

Porro ab Episcopo est consecrandum *ex Hormisdæ can. nullus. de consecr. dist. 1.* duratque cōsecratio vsque ad amotionē tabulæ, vel fractionem quomodocumque sigilli Reliquiarū. fufius *Suarez disp. 81. sect. 5.* Illud est mirandum, quod in prato *spirituali legitur capit. 4. & 10.* dari à Deo Angelum custodem Altari consecrato.

p *Ara lapidea.* Ara ab ariditate ex igne, *Seruius:* vel quasi area plana, vel ab ardore sic dicta, quod in ea ardebāt sacrificia, *Gemma lib. 1. cap. 122.* vel Ara, græce, precatio, latine, *Vualasr. cap. 5.* vbi addit, quod imprecatio dicitur, Antara. dicta fuit etiam Tabula itineraria ab *Ordine Romano.* Itē Tabula Altaris *de consecrat. distinct. 1. c. concedimus, ex Concilio Tribur.* Antimense quoque à *Balsamone ad Concil. sextum can. 31.* & à *Nicephoro apud Belingerum libro tertio cap. 30.* denique *Viaticum cap. vlt. de priuileg. in sexto à Bonifacio Octauo.*

Lapidea debet esse, vel inclusa vel superposita tabulæ lignæ, vel alterius materiæ. *Azor. lib. 10. c. 27. quæst. 2.* Hic autem iubetur, vt sit inserta ad maiorē cautelā; sed tamen emineat aliquantulum, vt eius limites à Sacerdote facile dignosci possint.

q *Tam ampla sit, &c.* Intellige, vt comode capiat ista tempore cōsecrationis Hostiæ, & Calicis. *Siluest. verbo, Altare numero 1.* Ante Concil. Maguntiacum, vnde sumptum est *cap. concedimus (mendose Tribuziensi datur)* circa Ann. 900. nulla est mentio Aræ, quod nomen: res autem erat in vsu tempore persecutionū, & S. Ambrosius ea vsus est, celebrans in domo quadam priuata Romæ, eiusdem vero vsus nimis frequens compressus fuit *in Concil. Senonensi, & tandem in Concil. Mediol. 4.* decretum est, vt maiora saltē Altaria Ecclesiarum Parochialium consecrarentur. Hæc *Carol. Nouar. ad cap. nullus presb. 24. de consecr. dist. 1.*

r *Tribus mappis.* Vestendum est lineis Altare ex decreto Bonif. III. *apud Polidor. Virgil. lib. 5. c. 6. & ex Concil. Rhem. apud Burchard. lib. 3. c. 97. & ex S. Clemente epist. 2. ad Iacobum fratrem Domini,*

ni,

ni, siue ad alium, vt notat Bellarminus de script. Eccles. cum Iacobus tunc obierit: & ad Simonem, qui dictus est frater Domini, directam eam fuisse docet Senerinus Binus in Notis ad eandem in 1. Tom. concil. ibi S. Clemens Pallam vocat Altaris vestē, quia Palla palam est, & foris, teste Varro- ne; & palliat sacra mytheria, ex Durando lib. 4. cap. 29. Syndones etiam dicuntur in Actis Mediol. Ecclesie.

Quæ debent esse tres; vel ea ratione, quia in hac Rubrica indicitur, vel quia indicatur de conf. distin. secunda cap. si per negligentiam; à Pio, vbi fit mentio de effusione sanguinis, vsque ad quartum linteum incluso scilicet Corporali; & quia in honorem cedit Sactissimæ Trinitatis. Angelus, verbo Corporale, docet debere tres esse. Duplicatam vnā concedit Rubrica, vt sint tres non ergo duæ, tuta conscientia, sufficiunt.

f *Benedictis*. Nisi necessitas aliud suadeat. Syluester, verbo, Benedictio qu. 5. Azor. lib. 10. cap. 28. quæst. 8. Immo Suarez hac de re negat ius aliquod esse 3. p. dispnt. 81. sect. 6. Benedictio tamen earum est in Ordine Romano. Vestes autem Altaris significant gloriam Sanctorum; quorum Reliquiæ ibidem sunt, Gemma lib. 1. cap. 134. & Amalar. lib. 1. c. 12.

Obserua, quod in Carem. Episcop. sancitum est libro 1. cap. 12. ne vllæ coronides lignæ circa Altaris angulos ducantur: sed earū loco apponi poterunt fasciæ ex auro, vel serico elaboratæ, quibus ipsa Altaris facies apte redimita ornatior appareat: & verè coronides lignæ corrodunt etiam Planetas.

t *Pallio quoque ornetur*. Pallium hoc, quod item à palliando dicitur, non solet separatim ab alijs paramentis; nec in Rituali, Pontificaliue extat propria benedictio. potest etiam sine eo celebrari, puta, si Altare est ornatum auro, vel lapide pretioso. Velum videtur appellari à Clemen. Epist. 2. nisi Calicis sit velum. in Concil. Rhemensi apud Iuon. libro tertio, cap. 97. erat in vsu ad ornatum anterioris partis altaris; & palliorum auro contextorum est mentio apud Anastas. in Hormisdæ,

vbi & tabularum, quas pallijs aptius extendendis adiungimus. significat autem pallium ornamentum virtutum in Christo, Durandus libro primo cap. 2. sicut eiusdem auriphrygium charitatem; ibidem decet etiam habere in medio sui Crucem, ex Fortunato lib. 2. epist. 3.

u *Collocetur Crux, &c.* Ordo Rom habet benedictionē Crucis. meminit Crucis aureæ in altari, Beda lib. 2. Histor. Anglic. eap. 20. & Baron. Ann. 878. num. 43. Innoc. III. lib. 2. cap. 21. qui dicit, collocari Crucem in medio candelaborum, quæ saltem sunt duo, quia Christus per Crucem fecit vtraque vnum. Ephes. 2. negat autem esse de præcepto Suar. Crucem in Altari locandam in Missa. disp. 61. sect. 6.

Crux certe in Altari est tāquam signū Regis in Regia; vt Passionis memoriale; & vt vestigia Crucifixi sequamur. Gemma libro 1. cap. 135. ideo in Caremon. Episc. lib. 2. cap. 12. monemur, vt locemus Crucem, & cum imagine Crucifixi, & in Altaris medio præaltam, itaut pes Crucis equet altitudinem candelaborū, & Crux ipsa tota candelabris superemineat. Mystica ratio est; quia Christus etiam in cruce, maior est super omnes populos, significatos in candelabris.

Illud hoc loco quæri debet: An in altari, in quo continue in Tabernaculo immobili clausum sanctissimum asseruatur Sacramentum, collocanda sit Crux cum Crucifixo, in medio altaris ante ipsum Tabernaculum? Cui quæstioni Romę sapius agitata vt respondeam, præmitto, cū Carem. Episc. lib. 1. cap. 12. maximè decere, vt ibi Missæ non celebrentur, quod antiquitus obseruatum esse testatur, & loquitur ibi, etiam de Missis planis. Vide textum, & attentè lege, quò casu, si Crux in eo non sit, non est contra Rubricam hanc, quæ expressè loquitur de Altari, in quo Missæ sacrificium faciendum est. Si vero ibidem sit celebrandum, quod non prohibetur absolute in Caremon. loco citato. & nō negat Missale infratit. 2. nu. 2. & tit. 4. nu. 6. tunc est affirmandum, collocandam esse Crucem in hoc Altari. Primo, quia hæc Rubrica loquitur indefinitè de

de

de Altari, ubi facienda est Missa, ut Sacerdos actu sibi reuocet in memoriam passionem Christi; quæ memoria magis ex Crucis aspectu, quàm ex ipsa Eucharistia excitatur. Statutum enim ideo est à SS. Patribus, ait *Bonauen. de myster. Missa*, ne quisquam in aliquo loco Missam celebret, nisi ibi imago posita sit Crucifixi. Deinde non incongruit, figuram cum figurato adesse simul, quæ est potissima ratio Aduersariorum, nam, facta consecratione Hostiæ remanet Crucifixi imago in eadem Hostia simul cum Corpore Christi, & toto Christo. Tertio, in Missa solemnè ad hoc Altare celebrata iubetur Sacerdos *infra titulo quarto numero 6.* genuflectere ob Sacramentum latens in Turri, seu Tabernaculo, antequam incipiat incensationem, quam certè prosequetur ille, *ut in eodem tit. num. 4.* nimirum ter incensando Crucem; nam alioquin, remota Cruce, quid incensabit in medio? non Crucem, quæ non esset ex suppositione; neque Sacramentum, quod later; cui quidem genuflectimus, ut illud adoremus, sed illud incensare (Romano more) non solemus, nisi pateat apertè. Quarto, vsus multarum Ecclesiarum Orbis insigniorum est, ut ante prædictam Turrim, seu Tabernaculum immobile collocetur Crux in medio. Romæ non est in vna, vel altera, in eo altari, ubi distribuitur populo sacra synaxis; quia indicare volunt ibidem non celebrari debere iuxta monitionem supra allatam, *ex Cereimonial. Episcop.* Quinto, in ostiolo Tabernaculi immobilis solet etiam pingi imago Christi in Cruce, vel sedentis in Sepulcro: cur igitur potius depicta in ostio Tabernaculi, quàm separatim in Cruce ante ostium? Sexto, in processione Sanctissimi Sacramenti ante illud præcedit Crux cum Crucifixo, quæ ergo maior est ratio in processione, quàm in Altari? & præsertim cum in dicta processione Sacramentum pateat, in Altari lateat in tabernaculo clausum. hanc quæstionem cõcludit Synodus Turonica secunda sub Pelagio Primo can. 3. quæ definit, quòd Corpus Domini in altari sub

Crucis titulo, non in armario (*legit Pamelius in Liturgijs, non in imaginario ordine*) componatur, hoc est, ad basim Crucis in medio Altaris erectæ, ut explicat *Durant. lib. 1. de rit. capit. 16.* seu in meditullio Altaris sub Cruce, ut declarat *Baronius tomo 7. anno 570.* quod hodie Romæ cernitur in Capella Sixtiana Sanctæ Mariæ Maioris, & Sanctus Carolus iussit in *Concilio prouinciali 3. Instruct. suppell. Eccles. lib. 2.*

Quæritur præterea. An in Altari, cuius Icon, seu Tabula picta, seu statua, est ipsa met Christi Crucifixi imago, debeat item collocari altera Crux cum imagine Crucifixi inter ipsa candelabra? Sed Rubrica nostra absque vlla limitatione inter candelabra Crucem præscribit generaliter: & ratio fauet, quia ob oculos Sacerdotis ea debet esse, tum ad orandum, tum ad eam incensandam, tum ad mysterium, *ex Innocentio tertio* allatum supra, de Christo mediatore vtriusque populi.

x *Et candelabra saltem duo.* Idem *Innocentius ibidem.* quibus significantur populi, præsertim Iudaicus, & Gentilis. de Candelabris *Sanctus Clemens epistola secunda ad Iacobum, & Athanas. epistola ad Orthodoxos.* Melchias. Papa decreto stabiliuit hunc ritum, *apud Burchard libro 5. cap. 7.*

* Ait Rubrica: saltem duo: quia in solemnioribus Missis regulariter sex in recta linea debent adhiberi; quod coniicitur ex trina hinc inde altaris incensatione, prout (*ait Rubrica part. 2. tit. 4. num. 4.*) distribuuntur candelabra: quatuor etiam in minus solemnibus adhiberi solent pro dignitate Missarum. sed & plura quam sex poni possunt, *ex tit. 4 part. 2 numero 5.* Mysticas rationes duorum luminum recenset *Tobias noster de Sacris Templis part. 1. cap. 62.*

y *Cum candelis accensis.* Sub Telesphoro lumina fuisse ad Missam adhibita, scribit *Auctor Breuiarij Chronolog. Tertull. meminit aduersus Valentianos c. 2. & 3.* puto, ad literam quia in cryptis fiebat Missa. De his *in c. literas, de celebratione Missæ ex Honorio Tertio.* Ordo item

Ro-

Roman. requirit lumē in Missa, in typum illius luminis, cuius Sacramenta conficimus, sine quo & in meridie palpabimus, vt in nocte: *Micrologus cap. 11.* lumen hoc significat etiam fidem populorum, quos, vt diximus, denotant Candelabra; *Innocentius Tertius vbi supra*; vel charitatem Christi in sacrificio, ex *Augustino sermone 215. de tempore*: vel quia Christus, vt ignis, rubiginem peccatorum cōsumit, *Biel lect. 13.* vel quia expectamus sponsum cum lumine, ex *Hieron. epistola 20.* vel ad deuotionem excitandam, *Soro 4. dist. 13. quest. 2. artic. 4.* vel ad lætitiā quam Sacramentum indicat aternam, *Gemma, lib. 1. c. 118.*

An sufficiat vnicum lumen? cōcedit in necessitate *Azor. libr. 10. cap. 28. quest. 5.* & ex cera debet esse; vnde dicti iuere Ceroferarij, Cereorumq. mētio est apud Sanctos Patres, * & præsertim indicat *S. Athan. epist. ad orthodoxos cum Prudentio in Hymno de S. Laurentio.*

An verò possit adhiberi sebaceum ex feuo? negat *Suarez disp. 81. sect. sexta.* cōcedit in necessitate *Azor. loco citat.* Caue tu à numero candelarum superstitioso, cōtra quem *Concil. Trident. sess. 22.* & * à numero ambitioso: nam in Missis priuatis, nisi aliud exigat ratio Festi, accendere quatuor candelas in Altari, non conuenire Vicarijs Generalibus, licet sint Proto-notarij, sicuti nec eisdem ministrari a duobus Cappellanis decreuit Sacra Rituum Congr. die 7. Augusti 1627.

z *Tabella Secretarum.* Ad maiorem commoditatem hæc præscribitur, sicut etiā cōmodius est parasse in cornu Euangelij Tabellam, in qua legi possit Euangelium Sancti Ioannis, *In principio*, quod in Tabella Secretarum scribi, seu imprimi solet. aliqui adhuc commodius parāt ante Missam in cornu Epistolæ Tabellulam aliam, in qua legitur Psalm. *Lauabo inter innocentes; &c.*

a *Cusinus.* De quo *Ordo Rom.* & puluinar appellat. rationem addit *Innoc. III. libro 2. cap. 41.* designatur, ait, in eo ministranda esse tēporalia prædicanti verbum Dei: est enim ad quietem. *Hugo uero libr.*

2. cap. 20. significare docet cor tenerum audientis, & prædicantis verbū Dei, quod continetur in Missali; non lapideum, vt Iudæorum.

b *Paretur Cereus.* Forte ad hunc vsum deseruiebant Canthari cerosati *Apud Clem. Epist. 2. & Damas. in Syluestro,* & hic ideo iubetur poni in parte Epistolæ, quia minister in eadem parte genuflexus reperitur paulo ante cōsecrationem. Verum ratione Festi solemnioris poterunt etiam accendi duo cerei ad eleuationem in vtraque parte: ad excitandā magis circumstantium fidem, quæ lumen est. in cornu vero Epistolæ regulariter accenditur, quæ legem antiquam refert, lumen inquam, obscurum, & sub cortice figurarum antiqui testamenti latens, tum Agni Paschalis, tum Mannæ, & eiusmodi. si addatur alter in cornu Euangelij, designabit fidem clariorem, tempore Euangelij & ideo congrue in Festis solemnioribus accenditur. In signum denique adorationis accenduntur cerei, *Hieron. epist. 20. ad Marcellam.*

c *Parua Campanula.* Tintinnabulum, Clocha, sunt idem, *Durand. lib. primo de rit. cap. 22.* ex tinnitu, tin, tin, dicitur tintinnabulum, ex *Hieronymo Magio de Tintinn. cap. 1.* qui & Petasum, id est, ad formam galeri, & Nolum, & Codonem, & Campanam vult esse vnum, & idem Campanæ nomen habetur apud *S. Hieron. in reg. Sanctimon.* vnde patet, ritum antiquiorem esse Sabiniano Papa. Ad excitandos circumstātes, ad lætitiā exprimendam, & ad cultum Sanctissimi Sacramenti adhibetur campanula fusius *Amalar. lib. 3. cap. 1. & Rupert. libro 1. ca. 16.* Sabinianus Papa dicitur statuisse pulsationem Cāpanæ ad Horas canonicas. *Durand. libro 1. cap. 4.* nam ligna pulsabātar pro Campanis in sæculo quo vixit *S. Anastasius Persa Martyr circa Ann. 610. ex septima Synodo Act. 4.* apud Cæsareā in delatione reliquiarum eiusdem Sancti Anastasij. Vulgo fertur, Paulinū Nolanum Episcopum, Nolarum, id est, Campanarum vsus in Ecclesiam inuexisse, hoc est, ad rem sacram. nam Gētiles ante Chri-

Christum ijs vñ sunt, ex *Angelo Rocca de Campanis*: cui placet, Auctorem dici S. Paulinum coxũ S. Hieronymo; & ideo à ciuitate Nola, & regione Campaniæ dictas fuisse Nolas, & Campanas, eadem docet *Polidor. Virgil. de inuent libro 3. ca. 18.* meminit benedictionis Campanarũ *Alcum. & Baron. scribit de Ioann. XIII.* Campanam benedicente Anno 968. *lege eundem ad Annum 615. tomo 8.* meminit Campanarũ in Cœna Domini *ordo Rom.*

Cæterum misericordiam Dei annunciat Campanæ, vt olim Hebræorum Tubæ clangentes; *Et erit recordatio vestri coram Domino. Numer. 10. vnde & eos,* qui Campanas pulsant, sacris vult superpelliceis indui, *Concilium Colonense parte 3. cap. 31.*

d *Ampulle Vitrea. Ordo Roman.* vocat Amulas nam Amula est vas, in quo vinũ offertur, *Durantis libro 1. cap. 7.* Alij cum aspiratione. Hamulam dicunt, ab Hamis, de quibus etiam *Damasus in vita Sancti Marci Papa, & Anastas. in Syluestro;* quæ, erant argenteæ. * erant quidem argenteæ; nunc autem vitrea iubentur in Rubrica, ne contingat error in calice, ob densiorem materiam Hamularum, quæ difficile vinum dignoscitur ab aqua. Sunt autem Hamæ vasa aquaria rotũdioris formæ, & ventris globosioris apud *Turnebum libro 19. aduersariorum capit. 23. ex Plinio.* Vides hic Amulas ad vñum vini & aque; Ampullas appellamus quasi parum amplas; *Vualasfrid. cap. 24.* Vreos dixit *Clemens epist. 2. * Vreolos Concil. Carthag. 4. cap. 5.* Gemelliones *Ordo Romanus qualiter Missa celebretur,* vt explicat *Pannin. in interpret. vocum obscurarum.* Amula tamen propriè vini est, scyphus aquæ *Isidor lib. 2. de off. cap. 10.*

e *Et manutergio.* Vocis, & rei mentio in *Concilio Carthaginensi 4. cap. 5. & apud Isidor. loco citato.* Rubrica designat locum manutergio, nõ supra calicem, quod minus decet.

f *Nihil omnino ponatur.* Non biretum Sacerdotis, siue in principio, siue in fine Missæ, quod valde indecens est; neque Sudariolum ad emungendas nares,

quod potius sub Planeta, vel à Cingulo pendens ad dexteram portadum erit; neque Almutia celebrantis Canonici, vt videatur Canonicus; quæ omnia ad sacrificium non spectant, neque ad ornatum Altaris.

Illud monendi sunt hoc loco Sacerdotes, cum de Altari sit sermo, quod, vbi celebravit Episcopus proprius in sua diœcesi, ea die ne ibidem faciant Missam sine eiusdem Episcopi licentia, quæ tacita sufficit, quando necessitas vrget; ne perdant scilicet aliqui Missam; vel, si consecrandæ sint hostiæ pro infirmis, ex *Homobono nostro tract. 4. quest. 139. & alijs, quos citat,* non autem ex vi legis consecratione distinct. 2. cap. in Altari: quia ibi loquitur textus de Missa cantata ab Episcopo; sed, tum ex decreto *Concily Aliisiodorensis cap. 10.* vbi apertissime hoc iubetur, ne celebretur ibidem post Missam priuatam Episcopi; tum ex bona consuetudine legum interprete; tum ex doctrina *Ang. Siluestri, Tabien. & Armill. verbo Altare;* tum ex ratione Glossæ, ob honorem inquit, qui Episcopo debetur, alicubi abrogatã esse hanc consuetudinẽ, tradit *Azo. lib. 10. c. 27. qu. 10.* sed eam nos ea, qua decet, reuerentia retinemus.

A fortiori vbique abstinendum erit à celebratione Missæ, vbi Papa eo die celebravit, cuius propria Diœcesis est totus Orbis. * Idem fiat cum Legato à latere intra fines suæ legationis; cuius rei causa ex prædictis patet.

Sciendum quoque est, in Altari priuati Oratorii, cui conceditur ex priuilegio Apostolico celebratio Missæ (exceptis solemnioribus Festis) non posse in eo celebrari in Natali Domini, Epiphania, Paschate, Pêtecoste, Annũciatione: Assumptione Beatæ Virginis, Festo Sanctorum Apostolorum Petri, & Pauli, & Omnium Sanctorum; ex decreto Sacræ Rituum Cõgregationis 17. *Novembris 1607.* quo declaratur magis decretum *Concil. Agathen. c. 21. de consecration. dist. 1. Si quis. ** Ordinarij locorum optat addi prædicto Festorum numero Festum Patroni principalis loci, quod est primæ classis & præcipui.

eipui cultus in proprio loco; & meo iudicio esset addendum ab ipsismet priuilegiatis absque nouo Decreto in gratiam proprii Patroni principalis. Nomine Paschatis, & Pentecostis, dies prima dumtaxat intelligitur, ex communi sensu, vsu Romano, & modo loquendi, & ex DD. in materia de Interdicto *Silu. Interdictum 5. quæst. 2.* quare Feriæ sequentes nõ sunt exceptæ, licet sint solemniora Festa, quæ excludunt alia solemnia, etiam prime classis, multo minus excluduntur alij dies infra octauas; de qua re dubitauerunt nonnulli, ea motiratione, quia octaua reputatur dies vnus à Radulpho Tungrensi: quæ ratio non valet in omnibus.

In ijs item Oratorijs, quæ separata sunt à domibus, in agro, prope domos priuatas, sicuti potest Episcopus celebrationem Missæ concedere; ita maxime decet, vt ea moderatione concedatur, qua fiat vnica tantum Missa ibidem in die, & ad commoditatem certæ familiæ; nec in die Festo, nisi celebrata Missa Parochiali; quæ leges Bononiæ & alibi rite obseruantur.

Addam in gratiam Regularium, quod in Oratorijs quæ sunt in domibus Religiosorum Priuilegia Societatis Iesu participatum, iuxta concessionem Gregorij XIII. si ea deputetur ad Missam celebrandam à Prouinciali, poterunt ibidem Sacerdotes alij non regulares celebrare. *Scortia cap. 13. lib. 2.*

Numquam in mari, neque in flumine celebrari debet, ob periculum effusionis calicis. & est communis, contra *Durand. lib. 4. capit. 1.* neque enim imitandi sunt Lusitani, quos defendit *Scortia loco cit. num. 5.* exemplis historicis, quæ potius admirationem habent, quam postulent imitationem.

Denique nihil refert, quo nomine vocentur; Oraculum, Cellula, Cappella. nõ Oraculum vocat *Anastaf. in Leone IV.* Cellulam *Georgius Codinus in Constantinopoli apud Belingerum lib. 3. capit. 31.* Cappella fuit apud antiquos pia domus itineraria ex pellibus caprarum fabricata, & à pellibus his Cappellas, earumque Custodes Cappellanos vocitabant. *Gem-*

ma verol. lib. 1. cap. 128. deducit Cappellam à capeno, quod significat domum, ad quam confluunt pauperes pro recipienda elemosyna: quod vere congruit Cappellæ Ecclesiasticæ, in qua velut mendici oramus Deum. Addit *Durandus libro secundo de rit. cap. 9.* idem esse in Gallia apud rusticos Cappam, & Tugurium, quem Italia Cappannam dicunt; & forte inde duplici pp, dicta est Cappella, quasi sit tugurium Deo minus dignum, *Baronius in notis Martyrol. ad diem 11. Iunij.* docet, Cappellam, & Cubiculum, de quo *Matth. 6. intra cubiculum tuum, & ora,* esse idem Cubiculariosque SS. Petri & Pauli à S. Leone constitutos, vt dicitur in *Breuiario Romano*, fuisse cappellanos notat etiã Oratorium, & Sacellum, minus tamen propriè, idem significare; recentius autem Oratorium, quàm Cubiculum appellatũ esse, & Sacellum, quàm Oratorium.

Hactenus de Altari, ornamentis, & vsu eiusdem iuxta Rubricam Missalis, quæ necessaria ad Missam celebrandam, comprehendit, & vt ita dicam, substantialia, accedunt alia, quæ hoc loco tacere non debemus.

Nam Vmbraclum, seu Baldachinum super altare appendi cõuenit forma quadrata, colore, vbi commode fieri possit, conformi colore ceterorum paramentorum pro temporum, ac celebritatum varietate, quod si ciborium adsit super altare ex lapide cõfectum, Vmbraclum omitti potest. *Hæc in Cæremon. Episc. lib. 1. c. 12.*

Tabernaculum, in quo assidue diuinissima seruatur Eucharistia, conopæo ferico, vel simili materia, vestiri debet, eius item coloris, cuius est Altaris pallium: quamquã pro colore nigro violaceus congruentior erit in honorem Christi viuētis. quod probabimus *infra 3. part. tit. de Feria quinta in Cæna Domini.*

Vasa quoque Sacrarum Reliquiarum exponi solent hinc inde, vel inter candelabra, vt *Cæremoniali Episcop. loco citato;* vel in gradu superiori, qua in re cauendum illud erit, ne vnquam supra locum Sacramenti, præsertim si exponatur populo pro oratione publica, ea vasa collocentur.

centur, decet enim sedere Dominum in altiori loco supra seruos suos, sicuti diximus de Cruce præalta super ipsa candelabra.

In Festis solemnioribus plura candelabra debent apponi, non tamen ultra sex in linea recta, etiam in Missa solemnī, nō Pontificali; quæ neque omnino æqualia erunt, sed ab utroque altaris latere surgent, ita ut ex eis altiora sint immediate prope Crucem. In Festis autem minus solemnibus pauciora, saltem quatuor apponenda forent, ut supra diximus.

Floribus item & exquisitis quibusdam ramulis apte, & concinne dispositis, seu veris, seu fictis pro temporum varietate; siue in vasculis elegantibus, siue alia ratione ornari poterunt, altaria, exemplo Nepotiani, quem hac de re perhonorifice S. Hieronymus commendat.

Gradus altarium vestiri poterunt tapetibus, & præsertim suppedaneum illud, quod proximum est altari, super omnes gradus: in eoque arcu apponi posset ad spectum excipiendum, à latere Euangelij, ne fœdetur suppedaneum, tapeteue,

aut pauimentum circum altare.

Lampadem ardere ante vnumquodque altare, plures ante altare maius, suadet auctoritas *Cærimon. Episcop. loco cit.*

Telis stragulis altaria contegi decet, finitis Missis; & ante Missas, detractis stragulis, mappæ ipsa detergenda forent scopulis ad id tantum paratis, ut mundissime semper appareant. ita S. Carolus in Regulis, & instructionibus de nitore, & munditia Ecclesiarum; quas ad verbum compositas à Carolo à Basilica Petri Præposito tunc Generali nostro, & ad usum Congregationis nostræ editas, transtulit Sanctus, ac pius vir in Acta Ecclesiæ suæ Mediolanensis, ad totius Ecclesiæ utilitatem, & splendorem.

Denique sepimento altaria munda, conseruantur, quo arcentur & laici, ne altaribus inhæreant indecorè, alia quæ ad nitorem & munditiam totius suppellectilis prædictæ ad Altaris usum spectant, dabimus infra; & debitas cuiusque rei mensuras. Atque hic esto finis Rubricarum Primæ Partis.

